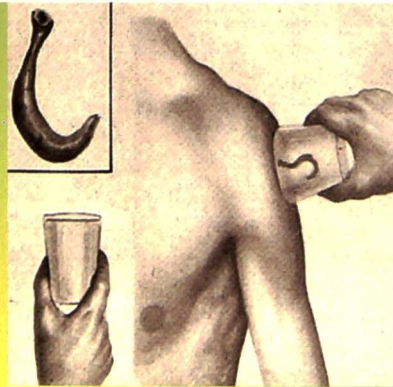

VAN MENSEN & DINGEN

TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSCULTUUR

IN VLAANDEREN

Colofon

Van Mensen en Dingen

Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen

Voorheen: Oost-Vlaamse Zanten (sedert 1926) en 't Beertje / Mengelmaren (sedert 1937).

Uitgegeven door:

Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen v.z.w.

(KBOV) en Volkskunde West-Vlaanderen v.z.w. (VWV), i.s.m.

het Huis van Alijn (Gent), het Museum voor Volkskunde

(Brugge), het Volkskundemuseum (Antwerpen) en het Museum voor de Oudere Technieken (Grimbergen).

Met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen.

Websites en e-mailadressen:

<http://users.pandora.be/kbov> - kbov@telenet.be

<http://www.volkskunde-west-vlaanderen.be> - danny@volkskunde-west-vlaanderen.be

<http://www.huisvanalijn.be> - huis.alijn@gent.be

<http://www.brugge.be/musea> - volkskundemuseum@brugge.be

<http://museum.antwerpen.be/volkskundemuseum> - volkskunde.museum@stad.antwerpen.be

<http://www.mot.be> - info@mot.be

<http://www.vcv.be> - info@vcv.be

<http://www.volkskunde-vlaanderen.be> - info@volkskunde-vlaanderen.be

<http://www.volkskunde-limburg.be>

Redactieadres: Van Mensen en Dingen, Kraanlei 65, 9000 Gent.

Hoofdredacteur:

Jacques Van Keymeulen (tel. 09-231 13 64; jacques.vankeymeulen@ugent.be)

Redactiesecretarissen:

Adrien Brysse, Clarissenstraat 14, 9000 Gent (09-329 71 45; adrien.brysse@telenet.be)

Kristien Bogaert (tel. 09-251 08 92; kristien.bogaert@skynet.be)

Veronique De Tier (tel. 09-383 53 98;

veronique.detier@ugent.be)

Arnold Eloy (tel.: 09-220 55 85; arnold.elay@skynet.be)

Tekstredacteur: Frans Van Lancker (tel. 09-226 27 45; fra.vanlancker@skynet.be)

Redactie: Mark Adriaen, Bea Baillieul, Rob Belemans, Kristien Bogaert, Adrien Brysse, Luc Daels, Johan Dambruyne, Johan David, Hendrik Defoort, Emiel Decock, Bert De Munck, Bart De Nil, Veronique De Tier, Sylvie Dhaene, Arnold Eloy, Sibylla Goegebuer, Guy Hoebeke, Harlinda Lox, Antoon Naert, Peter Scholliers, Werner van Hoof, Jacques Van Keymeulen, Danny Vanlooocke, Harry Van Royen, Els Veraverbeke, Christophe Verbruggen, Rinus Willemsen.

Redactieraad: prof. dr. Jan Art, prof. dr. Elze Bruyninx, lic. Marcel Daem, prof. dr. Chris De Backer, prof. dr. Marcel De Cleene, prof. dr. Magda Devos, prof. dr. Luc François, lic. Walter

Giraldo, prof. dr. Rik Pinxten, prof. dr. Gerard Rooijackers, prof. dr. Hugo Soly, prof. dr. Jan Tolleneer, em. prof. dr. Romain Van Eenoo.

Concept lay-out: Nina Hoste

Vormgeving, opmaak en druk: Geers Offset nv - Gent, Oostakker

Abonnementen-informatie:

KBOV: Luc Beyens, Vinkendal 32, 9031 Gent (Drongen) tel./fax 09-330 33 81 - e-mail: kbov@telenet.be

Volkskunde West-Vlaanderen: Danny Vanlooocke,

Vooruitgangstraat 66, 8310 Assebroek, tel. 050-36 16 09 - e-mail: danny@volkskunde-west-vlaanderen.be

Abonnementsgeld: 20 euro

Steunabonnement (met vermelding in het tijdschrift): vanaf 30 euro

Te storten op rekeningnummer 703-0327514-23 van de Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen v.z.w. of op rekeningnummer 470-0267131-17 van Volkskunde West-Vlaanderen v.z.w. met als mededeling: ABONNEMENT of STEUNABONNEMENT.

Nederlandse abonnees storten op rekeningnummer 3924.87.128, Rabobank Terneuzen, t.n.v. "Van Mensen en Dingen" met als mededeling: ABONNEMENT. Andere buitenlandse abonnees betalen op rek nr. 703-0327514-23 met vermelding IBAN BE92703032751423 en BIC AXABBE22.

Abonnees krijgen ten minste 4 nummers per jaar.

Losse verkoop: 6 Euro per nummer

Copyright:

Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen vzw; Volkskunde West-Vlaanderen vzw

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteur.

Artikels kunnen opgestuurd worden naar het redactieadres en worden voorgelegd aan een leescomité. Instructies voor auteurs worden op aanvraag toegestuurd.

ISSN-nummer: 1379-9460

Foto's op de kaft:

Thuiswerk in 1949 door Hector Scherpereel, werknemer in de pottenbakkerij Dupont te Poperinge (collectie M. Adriaen) Mevr. Trees Van Quickelberghe, moderne pottenbakster (collectie K. Bogaert)

Het aanbrengen van een bloedzuiger op de schouder, gravure in "Tout le corps humain", Hachette, 1929

Overdragen van ziekten op vossenboom rond de kapel "Ons Heeres Boompje" te Poperinge (collectie M. De Cleene).

Jaargang IV-2006

Het aardewerk van de pottenbakkerij Dupont te Poperinge

Johan Adriaen
Mark Adriaen

Camiel DUPONT-DECORTE met zijn personeel in zijn pottenbakkerij in 1903

In de houten kruiwagen zitten Martha (links) en Adrienne (rechts) Dupont,
dochter van uitbater Camiel Dupont, in het midden met strikdas.

De foto is genomen door Leopold Beun, kunstschilder en fotograaf in de Casselstraat te Poperinge.

P B 1 0 2 8 8 0 8

Inhoud

1. HET BEDRIJF	202
2. GRONDSTOFFEN	221
2.1 Roodbakkende klei	221
2.2 Leem	222
2.3 Verschralingsmateriaal	222
2.4 Witte klei	222
2.5 Water	222
2.6 Glazuur	223
2.7 Brandstof	227
3. GEREEDSCHAP	228
4. GEBRUIKSAARDEWERK	231
- Catalogus Camille Dupont, omstreeks 1890	231
• fac simile	231
• bespreking per onderwerp	231
- Andere voorwerpen	251
5. POTERIE FLAMANDE	258
- Jardinière, zeshoekige vorm	258
- Borden de 4 jaargetijden, vormen in gips	258
- Schaaltje	258
- Vaasje, groen geglazuurd	259
- Reliëftegels met vliegend hert	259
- Reliëftegels met roosjes	259
- Vormen in gips voor humane en vegetale motieven	260
6. SIERAARDEWERK	261
- Cache-pot	261
- Samaritaanse vaas	261
- Kruisen	265
- Lelieschildje	266
7. STENEN PIJPEN	267
8. ARCHITECTURAAL AARDEWERK	269
1. Dakwerken	269
- Dakpannen	269
• Gegolfde dakpannen	269
• Platte dakpannen	272
- Nokpannen	274
- Noorbomen	281
Schouwafwerking	283
2. Schouwkokers	286
3. Stenen	286
- Baksteen	286
- Refractaire steen	287
- Handsteen, klompjes	288
- Gewelfsteen	289
- Muurpan	290
- Hopaststeen	290
4. Toebehoren voor hopasten	290
5. Tegels	294
- Vloertegels	294
- Inlegtegels voor de haard	295
- Romaanse tegeltjes	306
- Reliëftegels voor de haard	306
9. AARDEWERK VOOR LAND EN TUIN	309
1. Tuinperkversiering	309
2. Parkversiering	311
3. Bloempotten	313
10. INDUSTRIEEL AARDEWERK	314
1. Rioolbuizen	314
2. Draineerbuizen	314
3. Staakbuizen	321
4. Kabeldeksels	322
11. PLAATSELIJKE POTTENBAKKERSTERMINOLOGIE	325

Woord vooraf

Dit historische verhaal is ontroerend. Misschien vindt u het woord verhaal wat ongepast, want wat voor u ligt is een grondige studie met in de eerste plaats een historische waarde. Maar het feit dat dit het resultaat is van het opzoekings- en reddingswerk van verschillende generaties, bovendien van eenzelfde familie, maakt het onderzoek extra boeiend en levendig. Het is tevens een puike illustratie van onze verzamel- en onderzoekscultuur. Laat het ook een voorbeeld zijn voor wie de geschiedenis van een artisaan bedrijf wil reconstrueren.

Dit naslagwerk sluit aan bij de talrijke degelijke publicaties over keramiek die er de laatste jaren mochten verschijnen. Veel aandacht gaat er naar de aardewerkproductie in West-Vlaanderen. Tal van ateliers uit Torhout, Bredene, Kortrijk en nu ook Poperinge werden deskundig in kaart gebracht. Maar ingewijden weten dat er nog werk aan de winkel is, ook buiten de provincie, waar er eveneens boeiende bedrijven actief waren. Een dergelijk studie maken is een moeilijke opgave, omwille van de meestal schaarse gegevens. Bovendien zijn de meeste objecten niet eens gemerkt, zodat het reconstrueren van het 'oeuvre' geen sinecure is. Maar hier is er meer aan de hand: de onderzoekers traden ook op als redders van het patrimonium. Veel materiaal en gegevens zouden zonder hun tussenkomst verloren zijn gegaan. Het gaat om wat men de 'zwakke schakels' in het onderzoek kan noemen, zoals de talrijke simpele werktuigen, die zelden worden bewaard. Bij het verzamelen van zo'n erfgoed worden meestal slechts de mooiste objecten bijgehouden. De rest verdwijnt op de brandstapel. Hier werd er echter op een bijna archeologische wijze gered, want deze volledige collectie gebruiksvoorwerpen en werktuigen is uniek. Van de meeste artisanale pottenbakkerijen gingen juist die fragiele en informatieve objecten teloor. Het verhaal van Dupont overstijgt daardoor de lokale grenzen. Het verrichte werk is een voorbeeld voor heel Vlaanderen. Op deze wijze kunnen we ons ook een beter beeld vormen van de pottenbakkerijen uit Torhout en Kortrijk. Misschien vormt dit project ook een aanzet voor een grote museale keramiekroute doorheen Vlaanderen en Frans-Vlaanderen, met musea en tentoonstellingen die onze rijke kleikunst als onderwerp hebben. Vergeet niet dat er in heel de regio tot in de twintigste eeuw op artisanale wijze tegels, pijpen, dakpannen, kookpotten en siergoed werden vervaardigd. Misschien is een grensoverschrijdend museumcircuit, van Torhout tot Desvres, wel een aantrekkelijk idee. Daar sluit het Poperingse verhaal Dupont perfect bij aan. Maar vergeten we niet dat deze stad ook nog andere pottenbakkerijen heeft gekend, die ook op een grondige studie wachten. Kortom, er valt nog een aardige klus te klaren voor archeologen, volkskundigen en verzamelaars!

Piet Swimberghe

Inleiding

Op de website www.poperinge.be staat dat Poperinge een centrum is van hop, bier en kant. Ooit was Poperinge ook een aardewerkcentrum. Er waren vijf grote pottenbakkerijen met een eeuwenlange traditie. In dit artikel bespreken we de productie van “de pottenbakkerij aan de Kleine Markt” op het Burgemeester Bertenplein. Deze pottenbakkerij bestond reeds in de 14e eeuw en bleef actief tot in 1975. In 2002 werden de restanten van de pottenbakkerij afgebroken.

Het drieluik – studiedag, tentoonstelling en catalogus – is het resultaat van zeventig jaar research en verzamelen met betrekking tot de pottenbakkerij Dupont te Poperinge. Het is zo dat grootvader veearts Hendrik Adriaen, in 1937 een der eerste leden van de “Westvlaemsche Folkloristen”, nu Volkskunde West-Vlaanderen, bijzonder geïnteresseerd was in deze pottenbakkerij. Hij verzamelde getuigenstukken die hij onder meer bij Louis Ver Elst-Dupont kon bekomen, maar ook bij de paters van de Sint-Sixtusabdij van Westvleteren. Zoals steeds documenteerde hij zijn aanwinsten. Hij noteerde eind de jaren 1930 dat de gebruiksvoorwerpen, twee kannen en twee schotels, gebakken waren bij Camille Dupont te Poperinge, en 50 jaar voordien nog in gebruik waren bij de paters Sint-Sixtus te Westvleteren. Het Poperings aardewerk werd door vader Fernand Adriaen tentoongesteld in zijn museum “Meester Adriaen” in de Goudenhoofdstraat te Poperinge.

Zelf geraakte ik heel nauw bij deze pottenbakkerij betrokken. Ik groeide op tussen de aardewerkcollectie van vader Fernand, die me de interesse voor volkskunde en heemkunde bijbracht. Als collegestudentje ging ik in 1967 op interview in de pottenbakkerij Michel Ver Elst en nam er enkele foto's over de vroegere productie van tegels, dakpannen en stenen pijpen. Mijn goede vriend en leermeester aalmoezenier Lowyck stimuleerde mij jarenlang bij mijn studie over deze pottenbakkerij. Een breekpunt in de collectievorming was de verkoop van het bedrijf aan een Poperingse projectontwikkelaar, die er later het appartementsgebouw met de toepasselijke naam de “Tuilerie” bouwde. Net voor de afbraak kon mijn broer Johan bij hem de belangrijkste zaken recupereren. Een en ander was voorheen onderhands verkocht aan brocanteurs. Ook het merendeel van deze zaken konden we recupereren.

Naar aanleiding van het samenbrengen van de belangrijkste stukken uit de pottenbakkerij Dupont in de Gasthuiskapel te Poperinge door de derde generatie verzamelaars Adriaen met medewerking van meerdere bruikleengevers, werd deze catalogus minutieus samengesteld als blijvend naslagwerk ter identificatie.

Zeer veel producten uit de pottenbakkerij Dupont konden geïdentificeerd worden dankzij:

- het archief van de pottenbakkerij;
- afgewerkte producten uit de pottenbakkerij;
- vormen uit de pottenbakkerij;
- aardewerkstukken die volgens getuigenis bij de pottenbakkerij vervaardigd werden;
- getuigenissen van personen die in de pottenbakkerij gewerkt hebben, en van nakomelingen van Louis Ver Elst-Dupont.

In het archief vonden we ondermeer vier productieschriften, in de jaren 1948-1952 opgemaakt door Louis Ver Elst-Dupont, die zijn aangeleerde stielkennis wilde doorgeven aan zijn zoon Michel Ver Elst. Het is een uniek getuigenis met volgende onderwerpen:

- *De groote holle briek*
- *De gewelfbriek*
- *De verniste gewelfbriek*
- *Effen tegeltjes gemaakt met de filière*
- *Effen tegels gemaakt met de filière met 4 schuinsche boorden, gebakken 15/15/1,5 in rood gebakken om te leggen met tegels in relief*
- *Effen tegels met de filière gemaakt, in rood gebakken 15/15/1,5, met rechte boorden, om alleen te gebruiken om in de grond van de schouw te leggen, of om plat te metsen in een schouw*
- *Effen tegels gemaakt met de filière, in rood gebakken 20/20/3 met rechte boorden (om boven de schouw te leggen, tabletten te maken voor vensterdorpels)*
- *Verniste plinten*
- *Tegels in relief met de hand gemaakt. Modellen - het leeuwjtje, de leliebloem van 15/15/1,5 gebakken*
- *Effen tegels met de hand gemaakt, van 14/14/1,5 gebakken*
- *Effen tegels met de hand gemaakt van 15/15/1,5 gebakken met schuinsche boorden om te leggen met tegels in relief*
- *Effen tegels met den hand gemaakt van 20/20/3 gebakken en 15/15/2,5 voor in den grond van de schouw (vlaamsche) met rechte boorden*
- *Het maken van de oude tegels "de leeuwjtjes" de tegel in bruin verlot, en het leeuwjtje in 't geel met den hand (en ook de leliebloem) van 14 cm vierkant*
- *Het leeuwjtje in wit aarde*
- *Zwarte tegels met wit leeuwjtje*
- *Albrecht en Isabella*
- *Romansche tegeltjes van 6/6/1,5 vierkant (gemaakt juni 1950) best met schuinsche boorden*
- *Klompjes voor schouwen ('t binnenste)*
 - *rode*
 - *gegrèsificeerde*

- grijsde klompjes
- zwarte klompjes
- Handsteen (met den hand)
- De tegelbriek
- Groote holle briek
- De gewone briek om te metsen
- Façade briek - gevelsteen
- Papesteen
- Brieketten (ook genaamd stekelsteen)
- Hakebriek - de ordinaire
- Hakebriek, speciaal voor buiten sinter, met den hand gemaakt
- Holle briek met één gat (4 in eens)
- Holle briek met 2 gaten
- Grote holle briek met één gat voor den oven
- De spijkerbriek (zachte briecken)
- Een spijkerbriek zonder te bakken
- De waterdichte briek (de klyte briek)
- Dunne goederen uit zuiver klei ook waterdicht. Dat zijn producten die min dan 1 cm dik zijn, bijv. holle briecken, plaketten, platforms, jardinière, potjes, kannen.
- Radiateurpotten (humidificateurs)
- Kabels voor electriek en waterleiding van 5 cm breed al binnen
- Kabels van 8 cm breed
- Kabels van 10 cm breed
- Kabels die aanmalkander houden in het maken, en later in tweeën gekapt
- Telephoon-kabels met de letter T er op, of de naam van de firma op
- Kruisen
- Vazen (Samaritaansche)
- Schouwstukken (van 12-15 cm diameter)
- Schouwstuk T
- Schouwstuk met kap
- Schouwstuk de 4 winden
- Borduren voor hoventjes
- Zeugeveursten, voor vieringen van de oude hommelkeeten
- Holle tegels eertijds voor hommelkeeten (voor van binnen de daken)
- Pavementtegels voor stallingen (best geschikt voor zwijnenstal)
- Muurpan (het oud model)
- Tegels voor muurbekleding met schuinse boorden
- Tegels met rechte boorden
- Ordinaire veursten
- Kleine coulisse veursten (3 op 1 m)
- Groote coulisse veursten (2 op 1 m)
- Schalieveursten
- Ornementen voor schalieveursten
- Noordbomen (3 1/2 stuks per meter)

- *Kleine noorbomen, zich overdekken zonder coulisse*
- *Kleine noorbomen, zich overdekken zonder coulisse met ornament*
- *Schouwveursten*
- *Schouwveursten met de hand gemaakt*
- *Oventegels van 20 cm vierkant*
- *Oventegels van 25 cm vierkant*

In dit werk refereren we meermaals naar dit handschrift met afbeeldingen en transcripties. Louis Ver Elst gaf structuur in de beschrijvingen. Hij noteerde bij zijn eerste schriftje:

Ieder product heeft zijn

- 1) *soort van aarde*
- 2) *vorm (filiere) manier van maken*
- 3) *manier van drogen*
- 4) *manier om te zetten in den oven*

1. Het bedrijf

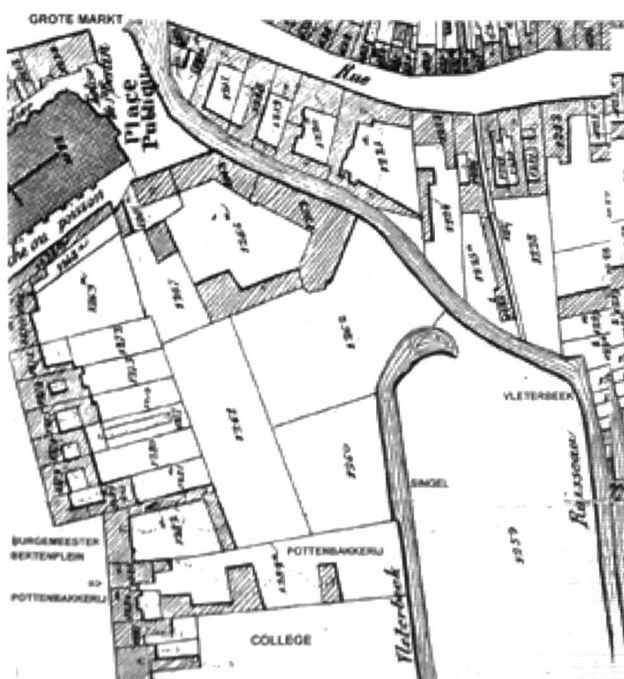
We konden in de geschiedenis teruggaan en vonden in archieven, literatuur en in de grond meerdere sporen terug van pottenbakkersactiviteit op deze site.

- Na de afbraak van het pottenbakkerswoonhuis en beide huizen ernaast, die tot de pottenbakkerij behoorden, werden er funderingswerken uitgevoerd voor de nieuwbouwappartementen "Tuilerie" (dakpanfabriek) die er ondertussen gerealiseerd zijn. Bij deze funderingswerken vonden wij in 2002 talrijke misbaksels in 14e-eeuws aardewerk. We vermoeden dat de pottenbakkerij zich toen uitstreckte tot aan de overkant van het latere plein, waar in 1955 bij de nieuwbouw van de suikerbakkerij Verhack een 14e-eeuwse gedeukte ongeglazuurde kookpot opgegraven werd, duidelijk pottenbakkersafval.
- De "Potterie" is in 1543 vermeld in de lijst van bezittingen van het GASTHUIS van Poperinge.
- **Andries (Adrianus) CROUSEL (Cruzeet) - ROUGEAU**, 1611.
- **Bartholomeus BEAUPRÉ**, 1645-1651.
- **Anthonius VANBELLE-GLORIEUS**, 1651-1676.
- Na het overlijden van Anthonius VANBELLE stond de pottenbakkerij vermoedelijk leeg van 1676 tot 1700.
- **Louis CROUSEL-VANDENAMEELE**, achterkleinzoon van Andries Crousel, 1700-1707.
- **Elisabeth DEVOS** doet op 8 mei 1743 schenking onder levenden van de onbewoonde potterie aan haar zus Pieternelle DEVOS.
- **Pieter WAHEYENBURG-DE NECKER-LAVA** huurde de pottenbakkerij, 1758-1785.
- **Jean Baptiste COLLEYN-BERAT** huurde de pottenbakkerij, 1786.
- **Jacobus Ludovicus VAN GOESTEENE** is eigenaar in 1792.
- **Charles LEBBE-MAVAUT** (° 1756 + 1795) koopt de pottenbakkerij in 1792 en baat ze uit tot zijn overlijden in 1795.
- **Barbara LEBBE-MAVAUT**, Wwe. Charles LEBBE, 1795-1796.
- **Pieter MAVAUT-MAVAUT**, 1796-1821. Na het overlijden van Charles Lebbe op 5 november 1795, hertrouwde Barbara Mavaut op 1 februari 1796 met Pieter Mavaut.
- **Barbara MAVAUT-MAVAUT**, Wwe. Charles LEBBE en Pieter MAVAUT, 1821-1830. Barbara Mavaut (° 1764 + 1858) overleefde haar beide echtgenoten. Ze werd 94 jaar oud.
- **Franciscus MAVAUT-WALLE** (° 1798 + 1846), zoon van Pieter en Barbara MAVAUT-MAVAUT, 1830-1846.
- **Rosalie MAVAUT-WALLE**, weduwe van Franciscus MAVAUT-WALLE, 1846. Na het overlijden van haar echtgenoot op 7 januari 1846, zette zij nog even de zaak verder tot ze de pottenbakkerij op 30 juni 1846 verkocht.
- **Benedictus DUPONT-WOUTERMAERTENS**, 1846-1859. Op 30 juni 1846 kochten Benedictus, "Benoit", Dupont en zijn echtgenote Regina Woutermaertens voor 7.800 BEF de pottenbakkerij aan de

Kleine Markt, nu Burgemeester Bertenplein. De verkopers waren de erfgenamen van Carolus Lebbe-Mavaut, die op 24 oktober 1785 de pottenbakkerij kocht van Jacques Vandegoosteene. Deze erfgenamen waren zijn weduwe Barbara Mavaut, die in tweede huwelijk trouwde met Pieter Mavaut en opnieuw weduwe was, alsook drie kinderen van Carolus en Barbara Lebbe-Mavaut.

De koper Benoit Dupont (° Poperinge 04-08-1801 + Poperinge 13-04-1859) was bliklager in de Gasthuisstraat te Poperinge. Zijn betovergrootvader Ignace Dupont was omstreeks 1700 vanuit Laventie in Noord-Frankrijk naar Poperinge uitgeweken. Op 30 maart 1831 trouwde hij met Regina Woutermaertens (° Poperinge 19-04-1807 + Poperinge 15-05-1854).

Volgens de aankoopakte voor meester Franciscus Vandenboogaerde, notaris te Poperinge, kochten ze een huis “ten dienste van pottery met alle zijne afhankelijkheden”; er was een “hangaerd” en ongeveer 20 are grond. De pottenbakkerij paalde aan de Singel, een lusvormige verbinding van de Vleterbeek. Bij het bevaarbaar maken van de Vleterbeek in de 14e eeuw, werd deze Singel aangelegd om de binnenschippers toe te laten hun bootje te draaien en stroomopwaarts, richting kerk en Grote Markt op het kadastraal plan, terug weg te varen. De bevaarbaarheid van de Vleterbeek werd met grote moeite in stand gehouden tot in de 17e eeuw. Daarna verloor de pottenbakkerij de mogelijkheid om grondstoffen te laten aanvoeren en afgewerkte producten te laten afvoeren langs de Vleterbeek, ook “Poperingevaart” genoemd.

Situering van de pottenbakkerij tussen het Burgemeester Bertenplein en de Singel van de Vleterbeek, omstreeks 1846 op de Popkaart.

De schuur met paardenstallen alsook de woning aan de rechterkant, tussen de pottenbakkerswoning en het College maakten geen deel uit van de koop. Dit huis was bewoond door Rosalie Walle, weduwe van de pas overleden pottenbakker Franciscus Mavaut. Op 8 augustus 1877 kon Eduard Dupont, zoon van Benoit, deze woning aankopen van Fidele Crousel, die het een jaar eerder als tussenpersoon kocht van Louis Mavaut, koopman in tapijten en zoon van pottenbakkers Franciscus Mavaut en Rosalie Walle.

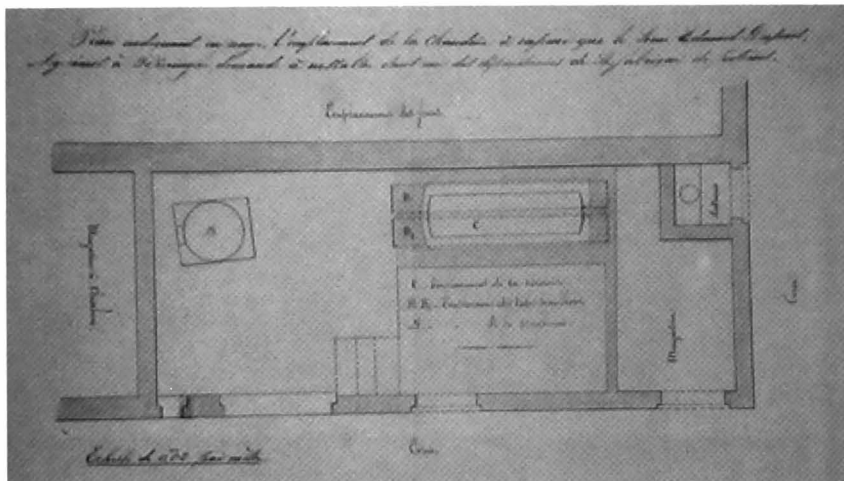
Op 21 november 1856 ging pottenbakker Benoit Dupont een hypotheeklening aan bij juffrouw Van Reninghe, naaister te Poperinge, wellicht voor een uitbreiding van het bedrijf.

- **Eduard DUPONT-STROOM**, 1859-1894.

Eduard Dupont (° Poperinge 16-09-1832 + Poperinge 27-05-1902) was de zoon van Benoit en Regina Dupont-Woutermaertens. Na het overlijden van Benoit Dupont op 13 april 1859 nam hij de uitbating van het bedrijf in handen. Op 12 september 1862 trouwde hij met Marie-Thérèse Stroom (° Stuivekenskerke 23-08-1843).

Eduard Dupont was de grote vernieuwer van de pottenbakkerij en gaf een aanzet tot industrialisatie van het ambachtelijk bedrijf. Hij sloot op 15 september 1873 een contract met het college om een stuk scheidingsmuur van 4,88 cm lengte gemeenschappelijk te maken teneinde zijn fabriek te kunnen vergroten. Hij bekwam tevens toestemming die muur te verhogen voor zijn uitbreiding. In 1874 diende hij een aanvraag in om een stoomketel te mogen plaatsen in de uitbreiding achter het ovengebouw. Dit werd niet zomaar goedgekeurd. Er kwamen heel wat correspondentie, formulieren en plannen bij kijken. De stoomketel werd in 1880 geplaatst door stoomketelmaker Ghislain Mahy van Gent. De constructeur gebruikte plaatstaal van NV. Phoenix te Chatelinaux. De steenkolen voor het stoken van de stoomketel werden in een afzonderlijke kolenberging opgeslagen, om brand- en ontploffingsrisico te beperken. Op 21 april 1880 werden er op vraag van de overheid veiligheidsproeven uitgevoerd. De kwaliteit van het plaatijzer werd gecontroleerd, alsook de dikte van de wanden, de dichtingen, buizen en pijpen. De druk en belasting werden om veiligheidsredenen getest. Pas in 1885 verkreeg Eduard Dupont toelating van de stedelijke en provinciale overheid om het stoomtoestel in gebruik te nemen. Hiermee werd een kleikneedmachine aangedreven. Voordien was er een kleimolen die door een paard voortbewogen werd. Door deze investering was de klei beter gekneed en gemengd, waardoor de afgewerkte producten van betere kwaliteit waren. Het aardewerk was minder poreus, wat voor architecturaal en huishoudelijk aardewerk grote voordelen had. Met de stoommachine werd

ook een kleistrengpers aangedreven. Hiermee konden dakpannen, nokpannen, buizen, tegels en bakstenen op een meer industriële manier vervaardigd worden.

Grondplan bij installatie van de stoomketel in 1880.

Briefhoofd pottenbakkerij Eduard Dupont-Stroom

Eduard Dupont was actief in het verenigingsleven. Hij was lid van de “Société des X”, ook Tienclub genoemd. Het was een filantropische serviceclub van industriëlen en notabelen uit de omgeving van Jules Van Merris. De vereniging organiseerde op 10 en 11 maart 1889 een weldadigheidsfeest met historische stoet. Op 18 mei 1889 deed de kring mee met een dankoptocht te Poperinge.

In juli 1893 werd Eduard Dupont gevierd voor 40 jaar lidmaatschap van de “Philharmonie”, waarvan hij secretaris was. De Société Philharmonique was de muziekvereniging van de Poperingse brandweer. Toen het in 1872 tot een breuk kwam tussen de Katholieken en Liberalen, werd de Filharmonie de fanfare van de Liberalen. De harmonie speelde talrijke liefdadigheidsconcerten, zoals te Ledeborg op 30 augustus 1891 en te Douai op 21 juni 1896. Tijdens de bijeenkomst van 22 november 1893 bracht Eduard Dupont zijn zoontje Camiel mee voor een eerste optreden. Het kind werd toegejuicht omwille van zijn mooie stem en smaakvolle zang. Naar aanleiding van het overlijden van de moeder van Jules Van Merris gaf het dochtertje van Eduard Dupont op 10 november 1875 een korte rouwredevoering aan Jules Van Merris in aanwezigheid van de bestuursleden van de “Philharmonie”.

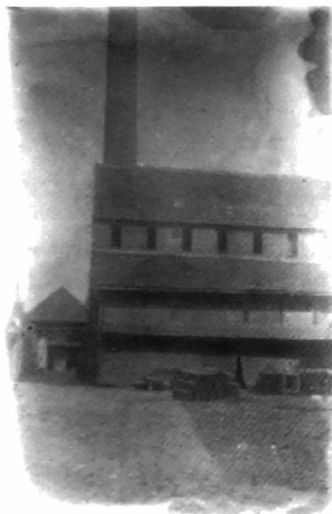
De Tienclub omstreeks 1868, foto bij de familie Ver Elst. Volgens overlevering staat Eduard Dupont op de foto, als ruiter met rijlaarzen.

Het gezin Eduard Dupont-Stroom in 1901, staand van links naar rechts: Lucien en Irma Muylle-Dupont, Elie Dupont, Adolf en Elisa Crousel-Dupont, Camiel en Lucie Dupont-Decorte, zittend: Eduard en Marie Dupont-Stroom met drie kleinkinderen: Andre Muylle, Albert Crousel en Martha Dupont.

- **Camille DUPONT-DECORTE**, 1894-1928.

Camille Dupont (° Poperinge 18-12-1867 + Poperinge 30-01-1929), zoon van Eduard en Marie-Thérèse Stroom, trouwde op 16 september 1893 met Lucie Decorte (° Poperinge 24-07-1866 + Poperinge 20-12-1950). In het huwelijkscontract van daags voordien werd Camille Dupont vermeld als "pottebakkershulp", en zijn ouders als "pottebakkers en winkeliers". De trouwers ontvingen naar aanleiding van dit huwelijk een schenking van 5.000 BEF van Eduard en Marie-Thérèse Dupont-Stroom als voorschot op hun nalatenschap. Op 11 mei 1894 verkochten Eduard en Marie-Thérèse Dupont-Stroom hun pottenbakkerij voor 20.000 BEF aan Camille en Lucie Dupont-Decorte. Volgens de verkoopakte ging het om "een woonhuis, pottebakkerij, magazijn, hangaard, verdere gebouwen en negentien aren zes en vijftig centiaren". De tweewoonst tussen de pottenbakkerswoning en het college werd opnieuw uit de koop gehouden.

De pottenbakkerij vanaf de binnenkoer met links de houten drogerij, begin 20e eeuw.

Op 11 april 1899 sloot Camille Dupont een overeenkomst met het college om nog een deel scheidingsmuur over een lengte van 12,35 m gemeenschappelijk te maken, met de bedoeling de muur her op te richten en te verhogen. Dit was blijkbaar om een uitbreiding van de pottenbakkerij mogelijk te maken. Op 9 juni 1903 bekwam hij van het college toestemming om verluchttingsvensters aan te brengen in deze muur. Hierdoor werd het droogproces in de droogplaats op de eerste verdieping geoptimaliseerd. Volgens de overeenkomst mocht er vanuit de pottenbakkerij geen zicht mogelijk zijn op het collegedomein. In 1902 nam Camille Dupont de pijpenbakkerij van August Deraedt over. Camille Dupont werd in 1906 lid van de Koninklijke Schuttersgilde Sint-Joris te Poperinge. Op 25 mei 1906 kreeg Camille Dupont toestemming om op zijn kosten een gemeenschappelijke muur met de eigendom van weduwe Vandecasteele-Coutteel te laten oprichten door metser C. Merlevede van Poperinge. Op 1 maart 1912 krijgt Camille Dupont toestemming van weduwe Vandecasteele-Valcke om in de nieuwe gemeenschappelijke muur acht openingen te maken voor een drogerij. Het was een houten gebouw met twee verdiepingen. De zijkanten konden worden open gezet. De drogerij bleef in gebruik tot in begin van de jaren 1950. Vers aardewerk werd onderaan gezet. Als het aardewerk onderaan bijna droog was, moest iemand het aardewerk stuk voor stuk naar boven brengen. Daar nam een werknemer het aan en plaatste het op de bovenste droogrekken. Deze houten drogerij paalde aan de latere Rijksmiddelbare school.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd de activiteit in de pottenbakkerij stilgelegd. Het gezin verhuisde in mei 1915 tijdelijk naar Frankrijk, waar ze in een villa te Parijs verbleven tot in 1918. Werknemer Jules Dumelie behartigde de zaken in de pottenbakke-

Martha Dupont, Camiel Dupont, Lucie Decorte, NN, Adrienne Dupont aan de koer met het "landhuisje" achter de fabricatiezaal van de pottenbakkerij op 11 april 1914.

rij. Hij ging regelmatig naar de fabriek, verkocht aardewerk, zond geld op en stuurde in totaal 75 brieven naar Camille Dupont, van 25 mei 1915 tot 23 juli 1918. Aanvankelijk waren de brieven wekelijks en soms frequenter. Het zijn interessante verslagen van de toestand te Poperinge, schade aan de bedrijfsgebouwen Dupont, de verkoop en de situatie van de andere medewerkers, “de knechten”. Op 15 juni 1915 hebben ze met zes man de ovens uitgehaald: geglazuurde en ongeglaazuurde dakpannen, rode pijpen, “kams” (nokpannen met kamversiering) en “trompetten”.

Camille Dupont had liever dat er niet meer gebakken zou worden. Daarom werd op 5 juli 1915 de oven gevuld met blauwe boterpotten in steengoed. Dit waren aangekochte goederen. Er waren ook bruine voorraadpotten in steengoed. Later werd ook de huisraad van de pottenbakkerswoning in de ovens in veiligheid gebracht. De woning werd immers gebruikt door “slapers”, Engelse en Franse soldaten. Dit logement werd vergoed. Omdat de productie stilgelegd werd, zochten meerdere werknemers tijdelijk ander werk, bij brouwerij Bataille, bij ressortfabriek Colaert en bij de Britse troepen. Jules Dumelie stuurde op 9 maart 1917 aan Camille Dupont een lijst op van de klanten die nog leveringen moesten betalen. Hierdoor weten we dat stad Poperinge, de juffrouwen Bortier en de Burgerlijke Godshuizen van Poperinge, het latere OCMW, grote klanten waren. Eind november 1917 werd de toestand te Poperinge erger. Jules Dumelie kreeg opdracht waardevolle voorwerpen in een wagon naar Parijs op te sturen. Het waren boterpotten in steengoed en ook de brander die hiervoor uit de oven ontmanteld werd. Ook lijnwaad en kledij werden gevraagd, maar Jules Dumelie stelde vast dat alles in de ovens nat geworden was. Hij begon er alles uit te halen om te laten drogen in de woning: kledij, matrassen en later ook de kasboeken.

Na de eerste wereldoorlog kon Camille Dupont veel leveren voor de wederopbouw van de Westhoek, alsook in Noord-Frankrijk. Het was vooral aardewerk voor daken. Hij kon de vraag nauwelijks volgen zodat hij ook dakpannen moest indoen van andere pannenfabrieken. Een factuur voor de heropbouw van de herberg “De Nieuwe Seule” te Loker in opdracht van brouwer Nestor Six van Reningelst illustreert dit. Camille Dupont leverde 600 ongeglaazuurde coulissepannen van Pottelberg te Kortrijk. Voor de afwerking leverde hij 36 ongeglaazuurde coulisseveursten en 75 noorbomen van eigen productie.

Op 10 november 1928, op datum van overdracht van de pottenbakkerij aan zijn dochter Martha Dupont, sloot Camille Dupont nog een overeenkomst met het college waarbij alle scheidingsmuren met

Lucie Decorte, Martha, Adrienne en Camille Dupont tijdens hun verblijf in Frankrijk.

Na de eerste wereldoorlog op de binnenkoer van de pottenbakkerij: Martha en Adrienne Dupont, Lucie Decorte en Camille Dupont, met tussenin een Hongaars meisje dat tijdelijk bij hen verbleef.

Briefhoofd Camiel Dupont-Decorte

STOOMFABRIEK
 VAN ORDINAIRE EN RABAT
PANNEN
 AARDWERK EN BLOEM-
 IOTTEN - OVENTEGELS
 BRIKETTEN
 HOUDE EN HEFRACHTAIRE
 BRIEKEN
 POTGOTEN, DRAINAGE
 BUIZEN, MUURPANNEN ENZ.

M. Stad Poperinghe
Debel
 AAN
C. DUPONT-DECORTE
 KLEINE MARKT, 30, POPERINGHE.

DEPOT
 VAN CEMENT EN KALK
 ERSTE KWALITEIT
 BRABANTSCH GOED
 GALFISCHEN, CHAMIEKEN
 EN CEMENT TEGELS
 MAGAZIJN
 VAN GLAS EN GALLEN
 STREKEN BUIZEN
 BOTERPOTTEN
 GLAZEN PANNEN ENZ.

Over Verkoop en Levering van hetgene volgt :

Poperinghe, den 29^e X 1922 Deuk V. Dammels, Poperinghe.

FABRIEK VAN PANNEN.
 FABRIEK VAN ORDINAIRE EN RABAT PANNEN
 AARDWERK EN BLOEM-IOTTEN - OVENTEGELS
 BRIKETTEN
 HOUDE EN HEFRACHTAIRE BRIEKEN
 POTGOTEN, DRAINAGE BUIZEN, MUURPANNEN ENZ.

M. Stad Poperinghe
Debel
 AAN
C. DUPONT-DECORTE
 BERTINGPLAATS, 30, POPERINGHE.

OVER VERKOOP EN LEVERING VAN HET VOLGENDE :

6000 oventegels	11.50
pannen Poperinghe 2.50	15.00
Debel	23.00
Totaal	49.50

Heldaan 30 September 1922
 Dupont-Decorte

FABRIEK VAN PANNEN.
 FABRIEK VAN ORDINAIRE EN RABAT PANNEN
 AARDWERK EN BLOEM-IOTTEN - OVENTEGELS
 BRIKETTEN
 HOUDE EN HEFRACHTAIRE BRIEKEN
 POTGOTEN, DRAINAGE BUIZEN, MUURPANNEN ENZ.

M. Stad Poperinghe
Debel
 AAN
C. DUPONT-DECORTE
 BERTINGPLAATS, 30, POPERINGHE.

OVER VERKOOP EN LEVERING VAN HET VOLGENDE :

36 oventegels	4.05
75 - oventegels	10.75
Debel	18.75
Totaal	33.55

Heldaan 23-10-22
 H. Dupont

Facturen Dupont voor de wederopbouw van de herberg de Nieuwe Seule te Loker, 1922.

het college gemeenschappelijk werden over de totale hoogte. Er kwam nog een aanvulling op 14 november 1928 waarbij het college toestemming gaf openingen aan te brengen in de gemeenschappelijke scheidingsmuur voor luchtgaten van de drogerij, op de eerste verdieping boven de ovens. Een getuigenis bevestigde ons dat er in de muur tussen het college en de pottenbakkerij verluchttingsgaten waren. Om naar de klas van meester Schelpe te gaan moesten de leerlingen rond 1950 met een ijzeren trap naar boven. Op dat moment staken de werkmannen van de pottenbakkerij soms hun hand met wijd uiteengespreide vingers door zo'n verluchttingsgat om de jongens te doen schrikken.

Op 30 januari 1929 overleed Camille Dupont.

- **Louis VER ELST-DUPONT**, 1928-1961.

Louis Ver Elst (° Zillebeke 10-09-1893 † Poperinghe 09-09-1969) trouwde op 13 november 1928 met Martha Dupont (° Poperinghe

In 1924 kocht Camille Dupont een auto. Het waren zijn dochters Martha en Adrienne die ermee reden. Foto van 24 augustus 1924 aan het waskot.

Gedachtenisprentje Camille Dupont-Decorte. (JSP)

Gedachtenisprentje Lucie Dupont-Decorte, 20 december 1950. (JSP)

05-03-1898 † Poperinge 25-12-1979), dochter van Camille en Lucie Dupont-Decorte.

Op 10 november 1928 kreeg Martha Dupont de pottenbakkerij (“établissement industriel”) als huwelijksgeschenk van haar ouders. In de schenkingsakte werd het bedrijf omschreven als mechanische dakpanfabriek.

In die periode was dakpan- en nokpanproductie inderdaad de hoofdactiviteit. Twee maand later overleed schenker Eduard Dupont. Louis Ver Elst moest als boerenzoon de pottenbakkersstiel leren van zijn echtgenote Martha Dupont, schoonmoeder Lucie Decorte en het personeel. Hij schreef zijn verworven kennis, ervaringen en testen neer in meerdere schriftjes om dit te kunnen doorgeven aan zijn zoon Michel.

Door het aardewerk te laten drogen boven de ovens versnelde het droogproces en het rendement. De oude houten drogerij kwam hierdoor in onbruik. Louis Ver Elst, die veel experimenteerde, en voortdurend de exploitatie probeerde te optimaliseren, gebruikte deze drogerij een tijdlang om champignons te telen, die hij aan winkels verkocht. Uiteindelijk liet hij de oude drogerij rond 1955 slopen. Zo was er achteraan meer plaats om gebakken draineerbuizen te stapelen. Op 13 juli 1936 kreeg Louis Ver Elst toestemming van het college om één venster te steken in de gemeenschappelijke scheidingmuur. In 1958 werd de fabrieksschouw hersteld. Volgens bestek van aannemer Albert Coornaert van Kortrijk moesten de barsten dichtgemaakt worden. De ijzeren banden moesten gereinigd en geschilderd worden met een laag antiroest en een laag aluminium. Twee banden moesten vernieuwd worden en de bovenkant van de banden moest gevoegd worden. De herstelling zou 5000 BEF kos-

Louis Ver Elst als milicien op 28 september 1916.

Het gezin Louis en Martha Ver Elst-Dupont met kinderen Marie-Thérèse en Michel in 1934.

FABRIEK van drainen en rillet PANNEN DRAINERBUIZEN Ovens, Ovens, etc. Steen en Sintersteen STEENEN PAPPEN Breda, 1948	N° 87 <i>M. Andre Laente</i> aammone J/H	DEPOT VAN Glasde en Cimentglaas STEENEN BUIZEN Glasde Pannen, etc. Postdoek - 2794 Houdingsglaas Type N-104
L. VER ELST - DUPONT Opvoiger van C. DUPONT DECORTE 20, Bertenplaats - POPERINGHE - Bertenplaats, 20 over verkoop en levering van het volgende: Poperinge, <i>den 12. Mei 1948</i>		

Briefhoofd Louis Ver Elst-Dupont

IIEN GEFICHT IN 1840		<i>li</i>
FABRIEK VAN DRAINERBUIZEN DAKPANNEN en TOEBEHOREN - REFRAKTAIRE BEEKEN	BENODIGHEDEN voor OVENS en VLAAMSE HAARDEN DEPOT VAN GLASBUIZEN - GLAZEN PANNEN - enz.	
L. VER ELST-DUPONT BERTENPLAATS 20 - POPERINGE		
Telefoon 590 Recheekening 2372 00 Handelsregister Ieper 790		
M. <i>Andre Laente aammone Poperinge</i> voor verkoop en levering van het volgende:		Debet
De <i>12 - 6 - 1948</i>		N° <i>87</i>

Briefhoofd Louis Ver Elst-Dupont

Louis Ver Elst aan zijn pottenbakkerij op 19 juli 1948. Aan het tweede raam van links van de tweede verdieping stonden Marie-Thérèse en Michel Ver Elst. De houten goederenlift was nog niet gebouwd. Een werkman zwaaide vanop het zadeldak.

ten. Naar aanleiding van deze herstelling werd de binnendiameter van de top van de schouw opgemeten: 110 cm.

- **Michel VER ELST-MEERSSEMAN, 1961-1975.**

Michel Ver Elst (° Poperinge 09-07-1932 † Poperinge 25-05-1975) trouwde op 10 juli 1961 met Godelieve Meersseman (° Poperinge 04-07-1936 † Poperinge 18-01-2001). Op 6 juli 1961 verwierf Michel Ver Elst de pottenbakkerij van zijn ouders Louis en Martha Ver Elst-Dupont door een akte van schenking onder levenden. De tweewoonst tussen de pottenbakkerswoning en het college bleven eigendom van zijn ouders.

Michel Ver Elst volgde rond 1950 een opleiding aan de Kunstacademie te Ieper. Hij leerde er keramiekkunst. Hij boetseerde er het levensgroot hoofd van een klassieke krijger van roodbakkende klei, hoogte: 33 cm, breedte 23 cm. Het werd ongeglazuurd gebakken in de ovens van de pottenbakkerij Ver Elst te Poperinge. Het was als het ware zijn meesterproef. Michel is maar een jaar in deze opleiding gebleven. Hij stoorde er zich aan dat zijn medestudenten er een speelschool van maakten. Ze wierpen met kleibollen naar elkaar. Zo is het linker oor van zijn krijger er nooit aangeraakt.

Michel Ver Elst had voor de aandrijving van de kleimachines een dieselmotor Skoda aangekocht bij NV Valcke Frères te Oostende. Zij deden jaarlijks het onderhoud in regie. In juni-juli 1974 leverden en plaatsten ze een tweede motor, die aangeschakeld werd aan de bestaande transmissieassen. Het was een tweedehands dieselmotor Deutz. De bestelling werd in februari 1974 geplaatst.

Hoofd van een krijger, geboetseerd in aardewerk door Michel Ver Elst.

FABRIEK van DRAINEERBUIZEN en KABELDEKSELS

M. VER ELST-MEERSSEMAN

Burgemeester Bertenplein 24, 8970 POPERINGE

Telefoon (057) 335.90
B.T.W. 522.965.404

Postrekening 8866.68
Bank van Roesselare 712-1000298-30

FABRIEK VAN DRAINEERBUIZEN
VER ELST-DUPONT
BERTENPLEIN 24
POPERINGE
Tel. 057
335.90

Kaartje Michel Ver Elst-Meerssleman

Hoofding Michel Ver Elst-Meerssleman

Michel Ver Elst overleed echter op 25 mei 1975 op de leeftijd van 43 jaar. Er werd door het personeel nog twee maanden gewerkt om alles af te werken. Op 13 juni 1975 werden de laatste draineerbuizen gebakken in de ovens. Daarna werd de bedrijvigheid stopgezet zodat de investering van de motor achteraf gezien niet rendabel bleek. De facturatie volgde in februari 1976, een tijd na het overlijden van Michel Ver Elst. Bij stopzetting werd veel metaal uit het bedrijf verwijderd en verkocht voor oud ijzer. Deze ontmanteling gebeurde door de laatste werknemers.

Dankzij de brandverzekeringspolis hebben we een goede gedetailleerde beschrijving van de pottenbakkerij van Michel Ver Elst. Op 23 september 1974 werd de verzekerde waarde met 100.000 BEF verhoogd wegens aankoop van een mazoutmotor van 70 PK ter vervanging van de oude motor van 40 PK. Het bedrijf was verzekerd bij de Samenwerkende Brandverzekeringsmaatschappij van Poperinge, opgericht in 1904. Pottenbakker Camille Dupont, grootvader van Michel Ver Elst, behoorde tot de stichtende leden.

Michel Ver Elst met kleine vrachtwagen met laadbak, mei 1963.

Binnenzicht op het bedrijf, mei 1963.

Beschrijving van het bedrijf op basis van de polis:

- Een gebouwencomplex in hard (in steen), dienende tot woonhuis met gerieven, inrijpoort, keuken, waskeuken, kolenhok en kelders.
- Een gebouw in hard, dienende tot private autobergplaats en bergplaats.
- Een afdak-loods in hard, open langs de voorzijde, dienende tot bergplaats der kolen voor de fabriek.
- Een gebouw in hard, met ondergrond, gelijkvloers en twee verdiepingen met gewelven in beton en trappen voorzien van ijzeren vallen. Het gebouw, op ongeveer 20 meter van de achterkant van het woonhuis, diende voor pannen- en buizendrogerij, met gebruik van een dieselmotor van 40 PK, verwarmd door middel van een mazoutkachel op het gelijkvloers. Op de eerste verdieping stonden houten droogrekken. Er was een aanpalend afdak, rustend op vijf betonpalen, en een liftkooi met hout beslagen en een elektrisch aangedreven goederenlift. De ovens in dit gebouw waren uit de verzekeringspolis gesloten. Er was in dit gebouw een mazouttank van 1.200 L en een voorraad van 100 L olie.
- De fabrieksschoorsteen in steen, bestaande uit een balkvormig gedeelte in de pannen- en buizendrogerij, naast de ovens, en een ronde schouwpijp die boven de gebouwen uitrees.
- Een gebouw gemaakt in hard, gedekt met pannen met stro bezet, zonder verdieping, dienende tot pottenbakkerij. Het diende zowel voor het vormen van pannen en buizen, alsook als stapelplaats voor onbewerkte kleiaarde.
- Een autorijtuig in de private autogarage of op de koer van het bedrijf.
- Een landbouwtractor in de onderscheiden gebouwen of op de koer van het bedrijf. Hiermee werd klei aangevoerd.
- Werktuigen, klein handalaam, driewielwagentjes, kruiwagens, spaden, ... in of bij de beschreven gebouwen.

Vóór zijn overlijden had Michel Ver Elst nog een nieuwe uitbatingsvergunning aangevraagd. De goedkeuring kwam toe na zijn overlijden. Goedkeuring was niet evident. De pottenbakkerij lag in de binnenstad en er was regelmatig hinder van rook die soms tot op de Grote Markt neersloeg. Tijdens een "Fancy Fair" in de Rijksmiddelbare school was er ineens hevige rookneerslag zodat alle bezoekers naar binnen moesten vluchten.

Een deel van de fabriek werd rond 1977 gesloopt. Michel Ver Elst was in de zeventiger jaren bezig met een renovatie van het fabricatiegebouw achter de ovens. Na zijn plotse dood verzakte het gebouw door die onafgewerkte ingrepen. Het gebouw stortte vanzelf in. De schoorsteen werd om veiligheidsredenen gedeeltelijk, ongeveer tien meter, afgebroken zodat de kroon verdween. De slopers wierpen de stenen in de schouw.

Onder de dreiging van een belasting op leegstaande panden van 200.000 frank per jaar besliste de weduwe van Michel Ver Elst in 1997 het magazijn en de schoorsteen, herkenningspunt voor tientallen generaties collegeleerlingen, te slopen. Fotograaf Davy Breyne nam eind 1997 een fotoreportage van de toestand voor een artikel van Bart Wemaere in Ticket.

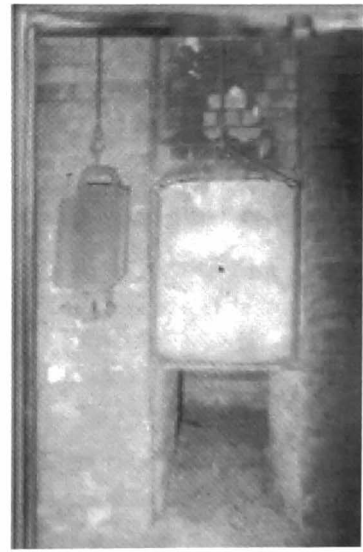
In deze periode maakte Poperings kunstenaar Luc Ameel een laatste getuigenis.

Voorkant van de pottenbakkerij met afdak, linker deel met de fabrieksschouw.

Voorkant van de pottenbakkerij, midden-deel met afdak en goederenlift.

De opening om kolen in de oven te scheppen. Er werden 6 à 7 scheppen steenkool met de kolenschop ingeworpen. Voor de ovendeur was er een tegengewicht, een oude persvorm van gietijzer.

Achterkant, het fabricatiegebouw was reeds afgebroken.

Detail van de achterkant.

Detail achterkant met toegang tot de machineruimte.

"Op een klein zoldertje van een bijgebouw liggen nog een aantal 'moulen' en wat gereedschap te wachten op een plaatsje in een heemkundig of industrieel-archeologisch museum" (Ticket, december 1997).

Aquarel van Luc Ameel met zicht op de pottenbakkerij in 1997.

Afbraak in 1998.

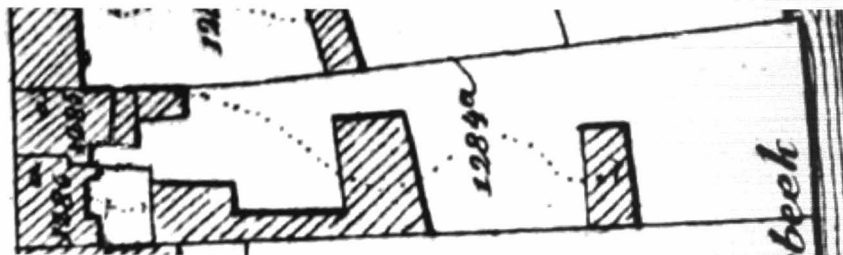

Afbraak van schouw en fabrieksgebouw in 1998.

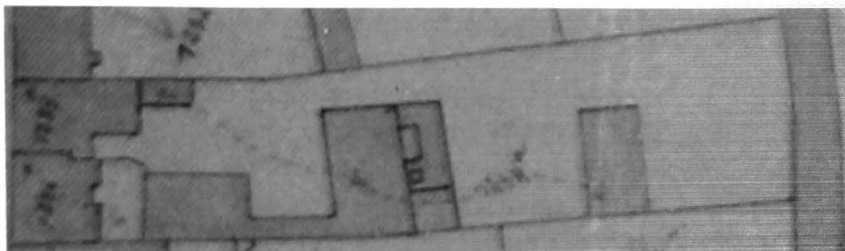
In het *Wekelijks Nieuws* van 16 januari 1998 kwam een verslag door Gery Merlevede met foto van de afbraak van de fabrieksschouw door afbraakwerken Verhille van Reningelst. Bovenin de schoorsteen zit Bernard Nevejans, die de bakstenen laag per laag uitbrak. Hij was als specialist afgehuurd van bij de firma Valcke te Vlamertinge. De schouw was toen nog 23 meter hoog. Enkel de onderste drie meter werden met een kraan neergehaald. Om de meter was er een metalen verstevigingsring. De hoge schouw van "Kliete Pongs", zoals de pannefabriek Ver Elst in de volksmond genoemd werd, was voor velen in de stad een herkenningspunt.

Grondplannen

Popp-kaart omstreeks 1850.

1885: uitbreiding met gebouw voor de stoomketel.

- Omer Benoot, pijpenbakkersknecht van August Deraedt, ging na de overname tot 1927 in de pijpenmakerij van Camille Dupont werken.
- Gustave, "Staf", Bourgeois (° Rijsel 11-03-1856) was pijpenbakkersknecht van August Deraedt en ging na de overname in de pijpenmakerij van Camille Dupont werken. Bij de volkstelling van 1901 en 1910 woonde hij in de Bellestraat te Poperinge.
- René Metsue (° Poperinge 1856), pijpenbakkersknecht van August Deraedt, ging na de overname tot 1927 in de pijpenmakerij van Camille Dupont werken. Bij de volkstelling van 1880 en 1890 woonde hij in de Boeschepestraat 113, dicht bij de pijpenbakkerij van August Deraedt.
- René Vermote, pijpenbakkersknecht van August Deraedt, ging na de overname tot 1927 in de pijpenmakerij van Camille Dupont werken.
- René Ballin (° Poperinge 12-05-1855) was pottenbakkersknecht in 1915. Bij de volkstelling in 1901 woonde hij in Sectie A 15.
- Benoit Hauspie was pottenbakkersknecht in 1915.
- Kl. Melis was pottenbakkersknecht in 1915.
- Jules Melis was pottenbakkersknecht in 1915.
- Emile Pauwels was pottenbakkersknecht in 1915.
- Maurice Pauwels was pottenbakkersknecht in 1915.
- Petrus Bevernage (° Poperinge 1878) was pottenbakkersknecht in 1915. Bij de volkstelling in 1901 woonde hij in Sectie A 15.
- André ("Dré") Sergier was pottenbakkersknecht in 1915.
- Hector Scherpereel was een harde werker. Bij de bouw van het nieuw stadhuis op de Grote Markt te Poperinge ging hij in 1912 na zijn uren 's avonds en op zaterdag meehelpen. Hij trok met een ladder en bouwmaterialen zonder moeite langs de stellingen naar boven. Het stadhuis werd in 1912 afgewerkt. In de pottenbakkerij was Hector Scherpereel een vaste waarde. Door zijn lange loopbaan kon hij de vaardigheden en ervaringen doorgeven aan zijn jongere collega's.
- Valère Scherpereel, broer van Hector Scherpereel, was pottenbakkersknecht in 1915. In juni 1915 ontving hij een oproepingsbrief om soldaat te worden. Poperinge lag in onbezet Belgisch gebied. Hij heeft zijn rechtervinger afgekapt en werd uiteindelijk definitief vrijgesteld van militaire dienst. Na de oorlog ging hij werken in de ijzergieterij Lambrecht, Westouterseweg te Poperinge.
- Firmin Depoorter, vader van Christiaan Depoorter, werkte van 1922 tot 1926 bij de pottenbakkerij Dupont. Er werden vooral dakpannen

Trouwfoto van pottenbakkersgast Hector Scherpereel, geboren in 1885 en overleden in 1975 op 90 jaar. Hij werkte van 1902 tot 1952 in de pottenbakkerij Dupont. Hij trouwde in 1908 met Anna Logie.

Michel Ver Elst en Hector Scherpereel op 17 oktober 1950. Hector Scherpereel droeg doorgaans een Engelse leren gilet, Engelse lederen broek en een grote pet.

Louis Ver Elst, Hector Scherpereel en Michel Ver Elst bij de viering op 1 mei 1952 van Hector Scherpereel voor 50 jaar activiteit in de pottenbakkerij. Hector bleef speciaal een jaar langer werken om dit te kunnen meemaken.

Robert Dewulf demonstreert het insteken van een "berrietje" in het droogrek, 1 december 2005.

en draineerbuizen vervaardigd. Hij moest de dakpannen glazuren door met een lepel loodoxide over de pannen te gieten. In 1926 ging hij als metsersgast en later als metser werken bij aannemer Camille Laconte. In 1935 werd hij bakkersgast en in 1937 zelfstandig broodbakker te Poperinge.

- André ("Dré") Parresot van Abele, 3e kwart 20e eeuw.
- Emiel ("Miel") Debacker woonde aan de Werf te Poperinge, 3e kwart 20e eeuw.
- Jozef ("Tjeppen") Handpoorter woonde in de Pottestraat te Poperinge, 3e kwart 20e eeuw.
- Gerard Demey, Dranouterstraat te Loker, 3e kwart 20e eeuw.
- Gilbert Capoen, 't Vogeltje Poperinge, een zestal maand tijdens het 3e kwart 20e eeuw.
- Paul Debyser, Casselstraat Poperinge, een drietal maand tijdens het 3e kwart 20e eeuw.
- Georges Debyser, broer van Paul Debyser heeft een half jaar gewerkt bij Ver Elst tijdens het 3e kwart van de 20e eeuw.
- André ("Dré") Sergier (° 1923), naamgenoot van een vroegere werknemer, woonde in de Komstraat te Poperinge. Hij werkte bij Ver Elst van 1952 tot 1975. Samen met Robert Dewulf was hij er de laatste werknemer. Het vullen van de oven met ongebakken aardewerk was zijn vast werk.
- Robert Dewulf (° 18-06-1923), Duinkerkestraat, Poperinge. Hij werkte bij Ver Elst van augustus 1951 tot najaar 1975. Hij was er stoker met steenkool, maar hij hielp ook bij het stapelen van ongebakken aardewerk én bij de productie.

Hector Scherpereel, met kruisje aan de voeten, bij de oudstrijders op 4 april 1948 aan de trappen van het stadhuis te Poperinge. Hector draagt meerdere medailles voor verdiensten tijdens de eerste wereldoorlog. Hij is in die tijd zes jaar lang soldaat geweest.

Het woonhuis van de pottenbakkerij

De woning werd omstreeks 1700 gebouwd. In 1906 werd er een verdieping op getrokken, aan de voorgevel werden er gevelstenen in witte en groene faience geplaatst. Langs de grote toegangspoort kwam men op een binnenkoer met zicht op de pottenbakkerij.

Deel van de pottenbakkerswoning met toegangspoort, vóór het optrekken met een verdieping in 1906. Op de gevel staat TUILERIE MECANIQUE DUPONT-DECORTE. De tweewoonst tussen de pottenbakkerswoning en het College werd na de eerste wereldoorlog herbouwd.

Op een postkaart, verstuurd in 1925, staat een vrachtkar voor de pottenbakkerij. Op het afdekzeil staat: *Duneel Voerman Wijschate*. De postkaart was uitgegeven door gebroeders Dupont, familieleden van Camille Dupont.

De pottenbakkerij op 12-10-1926. Teksten op de gevel geschilderd: C. DUPONT-DECORTE
FABR. DE POTERIES ET TUILERIE MECANIQUE

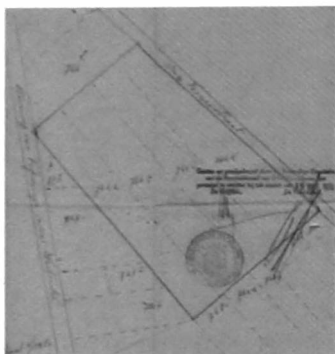
1 mei 1952: L.VER ELST-DUPONT
FABRIEK VAN PANNEN EN DRAINEERBUIZEN

April 1984, nog met versierde nokpannen. De tekst werd overschilderd na stopzetting van het bedrijf.

7 maart 2002. De vorstversiering is verdwenen.

Verkevelingsplan van de kleigronden Ver Elst aan de Westouterseweg te Poperinge in 1970.

2. Grondstoffen

2.1 Roodbakkende klei

De beste kleigronden te Poperinge waren aan de Westouterseweg. Deze klei bakte diep rood door alluviale aanwezigheid van minuscule korrels ijzerzandsteen van de Rodeberg te Westouter.

Ook pottenbakker Petrus Roy-Coevoet bezat aanpalende kleigronden aan de Westouterseweg te Poperinge. Op 6 september 1872 kocht hij als fabrikant twee loten zaailand en een partij meersen, kadastrumnummers 747a, 748a, 749a en 750a in sectie G, van de familie Charlet te Poperinge. Het ging om 67 a 7 ca. De aankoopakte van 1872 bevond zich in het archief Dupont, wat ons doet veronderstellen dat deze kleigronden aan Dupont verkocht werden bij het overlijden van Petrus Roy op 12 juni 1905 of bij stopzetting van de pottenbakkerij Hector Devos, opvolger van Roy-Coevoet. Bij stopzetting van activiteit van de steenbakkerij Ver Elst in 1975 was er nog 93,49 a land en bouwgrond in de Westouterstraat, de vroegere kleigronden.

Wanneer er klei moest worden gedolven, hadden de werknemers korte schoppen en elk een emmer water. De vette klei kleefde aan de schop, zodat men na iedere steek de schop in de emmer water moest steken. De werkmannen noemden dit drinken. Werknemer André Sergier, die vroeger veel draineerbuizen gelegd had bij landbouwers wist er iets op. Hij nam eind de jaren 1950 zijn greep, een viertandige riek, mee. Het delven hiermee was veel handiger. Tussen de tanden was er veel plaats, zodat de klei er niet bleef aankleven. Er was zelfs geen water meer nodig. De tanden braken gemakkelijk af, tot Dré Parresot uit Abele een viertandige riek van het merk Peugeot meebracht. Dit exemplaar was duurzamer.

De cementgieterij Van Cayseele te Poperinge was gespecialiseerd in het gieten en plaatsen van citernes van beton. Bij het plaatsen was het graven zwaar werk. Met korte spades en schoppen met korte steel werd de grond, vaak kleigrond moeizaam uitgegraven. De opgegraven klei of leem werd in de jaren 1950-1960 afzonderlijk vervoerd en per camion voor 100 BEF verkocht aan de pannen- en buizenfabriek Ver Elst te Poperinge. Voor de cementgieterij was dit een groot voordeel. Ze kregen opbrengst voor grond, die ze anders moeilijk kwijt geraakten. De klei werd geleverd op de koer rechts achter de fabrieksschouw. Michel Ver Elst, die nog samen in de klas geweest was met Jerome Van Cayseele, stak met zijn tractor dan de klei weg naar de betonvloer onder het afdak.

Aan de kleiputten van de Westouterseweg lagen er gietijzeren rails, die regelmatig verplaatst moesten worden. Er werden op de smalspoorrails "Decauvillewagentjes" uit de eerste wereldoorlog gebruikt. Dit waren kipwagentjes en ze waren zeer handig voor het vervoeren van de klei over kleine afstand.

Kleihoop en kruiwagens aan de fabricatiewerkplaats omstreeks 1935.

Korte schop, lengte 84 cm, werd gebruikt bij de betongieterij Van Cayseele om in kleigrond te graven bij het plaatsen van steenputten.

Gerard Belprez, die een maalterij had aan de Reningelstseweg en land van Louis Ver Elst gebruikte, vervoerde voor hem de klei uit de Westouterseweg met zijn paard en kar.

2.2 Leem

Leem is zanderig en brokkelig. Het werd ter verschraling vermengd met de roodbakkende klei uit de Westouterseweg. Hierdoor vermeerde men barsten in het aardewerk. De leem werd ontgonnen in de Koestraat te Poperinge. Miel Debyser, vader van Paul en Georges Debyser die nog in de pottenbakkerij gewerkt hebben, vervoerde de leem uit de Koestraat met zijn wit paard en kar naar de steenbakkerij. Later vervoerde jonkman Camerlynck die in de Deken de Bolaan een kleine kolenhandel had, de leem van de Koestraat en de klei van de Westouterseweg. Bij stopzetting van activiteit van de steenbakkerij Ver Elst in 1975 was er nog 41,21 a land en bouwgrond in de Koestraat, de vroegere leemgronden.

2.3 Verschralingmateriaal

Naast leem werd er ook rood poeder, ook chamotte genoemd, als verschralingmateriaal gebruikt. Wanneer de machinaal geknede klei te nat was, werd er nog bijkomend rood poeder bijgevoegd. In de kleiwerkplaats stond op het gelijkvloers bij de smidse een metalen steenbreker, de "broyeur". Misbakken en gebroken aardewerk werd in de kuip geworpen. Twee grote gietijzeren cilinders pletten het aardewerk fijn. De aandrijving gebeurde met een riem die via de transmissies met de dieselmotor verbonden was. De machine maakte een hels lawaai. Het vermalen gruis werd met een kolenschop uitgeschept terwijl de steenbreker draaide. Daarna moest het gruis gezeefd worden. Het werd geschept op grote zeven die schuin gezet werden. Het stof werd als chamotte gebruikt in de steenbakkerij en de steentjes werden als rood grind verkocht voor tuinpaden en opritten.

2.4 Witte klei

De witte klei, ook "pijpaarde" genoemd, werd ingevoerd vanuit de streek van Andenne. Dit gebeurde aanvankelijk met paard en kar, later met de spoorweg. De witte klei werd gebruikt voor handgedraaid gebruiksaardewerk dat geglazuurd werd, voor stenen pijpen en haardtegels. Door de kosten van aankoop en vervoer waren producten van witbakkend aardewerk duurder.

2.5 Water

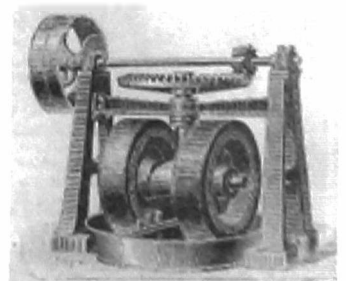
Voor de pottenbakkerij is water steeds zeer belangrijk geweest. Uit pure noodzaak was de pottenbakkerij tijdens de middeleeuwen aan de "Syngel", een zijlus van de Vleterbeek, opgericht. Vroeger werd klei in water gewassen om onzuiverheden te kunnen verwijderen. Droge klei moest met water vermengd en gekneed worden en bij het draaien op

Greep, gebruikt om klei te delven, lengte 127 cm, lengte ijzeren gedeelte 56 cm, breedte 20 cm.

Jeanne Scherpereel, Irma Vandecasteele (tweede vrouw van Hector Scherpereel), haar zus Marie uit Engeland en Hector Scherpereel op de aardehoop, de bovengrond, aan de leemputten van Louis Ver Elst-Dupont in de Koestraat te Poperinge, juli 1948. Op de achtergrond staat de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, die in herstelling was.

Gelijkaardige "broyeur" in "Manuel du Briquetier et du Tullier" van Emile Lejeune.

Hector Scherpereel in zijn groententuin die hij gratis mocht bewerken van Louis Ver Elst-Dupont. De moestuin lag aan de leemputten in de Koestraat te Poperinge, augustus 1948.

de pottenbakkersschijf moest de draaier voortdurend de klei bevochtigen. Met de mechanische strengenpers was er veel water nodig opdat de geperste klei goed zou schuiven door de persmond en de persvormen. Het overvloedige water bij de productie werd afgeleid en met een ondergrondse rioolbuis naar de Vleterbeek gevoerd. Camille Dupont liet de afvoerleiding aanleggen en bekwam op 20 augustus 1896 toestemming om de leiding over de weide van Marcel Vandecasteele te laten graven. Deze weide was het eilandje dat gevormd werd tussen de Vleterbeek en de Singel.

Het water dat ze nodig hadden trok men aanvankelijk uit de Singel. Wanneer de Singel drooggelegd werd in het vierde kwart van de 19e eeuw, kwam het water van de Vleterbeek via een loden buis onder de grond van de weide naar de fabriek van Dupont. De leiding liep tot tegen het college. Louis Ver Elst-Dupont had de toelating gekregen om aan de Vleterbeek een putje te metsen om ook bij lage waterstand nog over water te kunnen beschikken. Wanneer de rijksmiddelbare school gebouwd werd tijdens het derde kwart van de 20e eeuw, zijn al de leidingen onderbroken geweest en dan werd er een steenput gedolven. Het was een waterput van 4 ringen diep. De buizen werden geleverd door Carton van Krombeke. Werknemer Robert Dewulf vertelde dat ze van 's morgens vroeg begonnen te delven. 's Middags mochten ze van aannemer Carton niet stoppen. Om 13.30 u hadden ze gedaan. De buizen zwommen in de modder en ze moesten de buizen met dikke hoppedraad op drie plaatsen vast maken om het verschuiven te beletten. Dan werd een blok hout ('bom') erop gelegd. Dan pas mochten ze eten. Toen ze na het eten terugkwamen was de put al meer dan de helft met water gevuld. In de pottenbakkerij zijn ze dan ook nooit meer zonder water geweest. Ze hadden veel water nodig om buizen te maken. Het water liep na de productie terug weg omdat het bevuild was en niet gerecupereerd kon worden.

2.6 Glazuur

Het geglazuurd aardewerk was hoofdzakelijk in doorschijnend loodglazuur. Volgens een brief, in 1851 geschreven om een spoorweg aan te vragen naar Poperinge, waren er toen te Poperinge twee pottenfabrieken, die jaarlijks 25.000 tot 30.000 kg "potlood" verbruikten. Dit lood was afkomstig uit een Leuvense opslagplaats. Dit lood moest nog verwerkt, geoxideerd, worden. De twee grootste pottenbakkerijen te Poperinge waren Dupont-Woutermaertens en Roy-Coevoet.

Loodmolen

In de verkoopakte van de pottenbakkerij aan Charles Lebbe in 1785 is er reeds sprake van de loodmolen: "het stal daer den lootmolen was geheel toe te legghen in (schalie)berdt". Het loodglazuur, de loodmenie, werd blijkbaar in het bedrijf vermalen.

Op 7 maart 2002, net voor de afbraak van de pottenbakkerij, konden we nog de twee grote molenstenen van de loodmolen vaststellen in het "kolenkot". Ze waren ingegoten in de vloerbeton links naast de gietijzeren steunpaal.

Detail

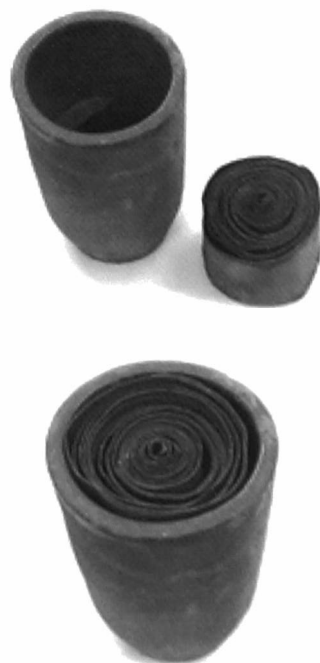

De maalstenen waren niet gegroefd of "gebild", net zoals J. de Kleyn vermeldde in zijn boek 'Volksaardewerk in Nederland sedert de late middeleeuwen'.

Loodpotten

De potten uit de pottenbakkerij Dupont te Poperinge zijn handgedraaid van rood aardewerk, ze zijn binnenin geglaazuurd met loodglazuur. Binnenin de pot zijn er twee horizontale neepvormige uitstulpingen. Aanvankelijk dachten we dat dit diende om de verfborstel af te strijken. We meenden dat deze potten werden vervaardigd voor eigen gebruik, om kleingood te glazuren alsook voor de plaatselijke huisschilders, als verfpot. Ondertussen weten we dat deze potten dienden voor de ambachtelijke productie van het loodglazuur. Het productieproces duurde ongeveer zes weken. Naar verluidt werd er in de bodem van deze potten salpeterzuur gegoten. Op de inwendige neepjes kwam een cilinder van een opgerolde strook loodplaat. De loden band was meer dan een meter lang en ongeveer 10 cm breed. De band werd gekerfd en als een veer opgerold, met steeds een tweetal millimeter ruimte tussen de opgerolde plaat. Het lood mocht bovendien niet in aanraking komen met het salpeterzuur.

De potten werden in kelders naast elkaar in paardenmest geplaatst, vaak in lagen met planken tussenin, of gewoon op elkaar. De potten werden bovenaan en opzij afgedekt met paardenmest. Door de ontwikkelde hitte van de paardenmest verdampte het salpeterzuur, dat samen met de ammoniak van de verterende paardenmest op het lood neersloeg. Hierdoor oxideerde het lood tot lood (II,IV)-oxide, Pb_3O_4 , de loodmenie met rode kleur. Dit werd een prop, die in de loodmolen

Loodpot uit de pottenbakkerij Dupont. Hoogte 21,8 cm, Ø rand 13,3 cm, Ø vlakke bodem 8,8 cm, dikte 1,1 cm. (LAP)

Loodpotten uit de pottenbakkerij van hetzelfde formaat. Het rechter exemplaar is kleiner: hoogte 19,5 cm, Ø rand 12,7 cm, Ø vlakke bodem 8,5 cm, dikte 1,3 cm.

Twee loodpotten uit de pottenbakkerij Dupont. Rood aardewerk met loodglazuur aan de binnenkant. Er zijn geen inkepingen.

- Hoogte 16 cm, Ø rand 12,1 cm, Ø vlakke bodem 8 cm, dikte 1,2 cm.

- Hoogte 11 cm, Ø rand 13 cm, Ø vlakke bodem 9,5 cm, dikte 1,1 cm.

Bij zandwinning aan de voet van de Scherpenberg te Loker vond Robert Bafcop meerdere gelijkaardige lage potten van rood aardewerk. Ze waren binnenin geglaazuurd. Ze werden toen beschouwd als smeltkroezen van een lood- of tinfabriek.

Linker pot: hoogte 13,3 cm, Ø rand 12,4 cm, dikte 1,5 cm, Ø vlakke bodem 8,3 cm. (MA)
Rechter pot: hoogte 14,5 cm, Ø rand 12,8 cm, dikte 1,7 cm, Ø vlakke bodem 8 cm. (HAP)

Loodpot van onbekende herkomst, maar van hetzelfde type als van de Scherpenberg te Loker.

Hoogte 15 cm, Ø rand 13,5 cm, Ø vlakke bodem 9 cm.

vermalen werd voor het loodglazuur. Loodmenie werd eveneens door de middeleeuwse miniaturisten gebruikt voor de rode kleur van hun schilderwerkjes. Deze grondstof werd ook "roemenie" of "roemiene" genoemd. Deze term is gekend als de roestwerende verfgrondlaag loodmenie, "minimum de plomb", van vroeger.

Met dergelijke loodpotten kon er ook loodwit ("céruse") vervaardigd worden voor de huisschilders. Het productieproces was identiek, maar in de plaats van salpeterzuur werd er verdund azijnzuur in de bodem gegoten. Hierdoor ontstond een basisch carbonaat van witte kleur, $2\text{Pb}(\text{CO}_3)_2 \cdot \text{Pb}(\text{OH})_2$, het loodwit. Dit loodoxide werd afgeschraapt van de loden banden en vermengd met lijnolie tot duurzame olie verf met goed dekkingsvermogen.

Zowel loodmenie als loodwit zijn reeds lang verboden wegens grote giftigheid voor respectievelijk pottenbakkers en schilders. Er werd bij deze beroepen veel loodziekte en loodvergiftiging vastgesteld. Ondertussen bestaan er vervangproducten als loodbisilicaat en zinkwit.

Er zijn tevens twee loodpotten uit de Pottenbakkerij Roy-Coevoet, later Hector Devos, in de Veurnestraat te Poperinge bewaard. In de cilindrische potten met vlakke bodem zijn twee neepjes.

Hoogte 18,8 cm, Ø rand
12 cm, Ø vlakke bodem
10,5 cm. (JA)

Binnenkant met uitgesneden neepjes. (JA)

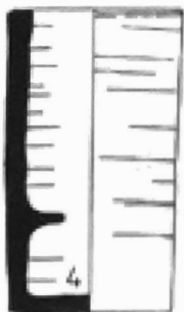
Hoogte 19,5 cm, Ø rand
12 cm. (LA)

Binnenkant met uitgesneden neepjes. (LA)

In 1913 waren er volgens de “Provinciale Almanak en Wegwijzer van stad Brugge en der provincie West-Vlaanderen” twee loodwitfabrikan-
ten te Kortrijk:

- *Boulez en Cie, gentpoort*
- *Vanlerberghe en Cie doornijkwijk*

De loodwitfabriek van de familie van Lerberghe werd te Kortrijk opgericht in 1870 en bleef actief tot 1919. In 1980 vond Philippe Despriet loodpotten op het pottenbakkersstort aan de Romeinse laan te Kortrijk. De potten zijn cilindrisch, met twee inwendige draagvlakjes en vlakke bodem. De binnenkant is geglazuurd. Er zijn modellen van 20 en 11,7 cm hoog.

Bij graafwerken voor de E17 te Kortrijk vond Robert Bafcop omstreeks 1972 meerdere gelijkaardige cilindrische loodpotten. Hoogte 20 cm, Ø 10,5 cm, Ø vlakke bodem 11,5 cm, dikte 1,3 cm. Het draagvlak ligt laag zoals de potten van de Kortrijkse loodwitfabriek Vanlerberghe.

Enkele jaren geleden werden er te Kortrijk meer dan vijftig loodpotten gevonden in een kelder. Hoogte 16,7 cm, Ø 12 cm, Ø vlakke bodem 8,2 cm, dikte 1,3 cm.

Afwijkende loodpot met conische vorm, herkomst Brussel. Hoogte 11,2 cm, Ø rand 12,3 cm, Ø vlakke bodem 6 cm, dikte 1,7 cm.

Merk op bodem: DG. Hoogte 30 cm, Ø rand 54,3 cm, Ø vlakke bodem 25 cm.

Het glazuren gebeurde boven de glazuurkom. Met een pannetje werd in het glazuur geroerd en geschept. Met dit pannetje werd de kleinere lepel gevuld, waarmee men het glazuur over het voorwerp liet lopen.

Volgens een officieel industrieel overzicht van 1907 werden er toen loodpotten in aardewerk (*pots à céruse*) vervaardigd in de pottenbakkerij Dupont te Kortrijk.

Te Heule bij Kortrijk werd er in 1865 een loodwitfabriek opgericht.

In 1861 waren er te Gent volgens de "Wegwijzer der stad Gent" drie loodwitfabrikanten (Fabricants de Céruse):

- *Brasseur (Eug.)*, buiten de s. lievenspoort, gebrevetteerd
- *Delmotte (Ben.)*, krommenwal 2; de fabriek is te Mariakerke
- *Vergaert (broeders en zusters)*, s. salvatorstraet 42

Ook in 1909 waren er te Gent 3 loodwitfabrikanten:

- *Krickéwe F. slachthuisboul. 16*
- *Vanpottelsberghe D. tichelrij 52*
- *Verschraegen geb., s. salvatorstraat 58*

Glazuurkom van de pottenbakkerij Dupont. Geglazuurd steengoed van Bouffioulx, 19e eeuw. Het glazuren werd door Louis Ver Elst-Dupont als "loden" beschreven. Hij gebruikte "minimum", de loodmenie, en "wedde", fijne kleipap. De kleipap zorgde voor een warm gele kleur. Het loodsap werd door een fijne zeef gegoten om kleikorreltjes te elimineren. Het glazuur werd "verlot" genoemd. In 1950 werd nog steeds loodmenie gebruikt voor het glazuur. Louis Ver Elst vond dit zuiverder dan het vervangproduct "aquifoux".

2.7 Brandstof

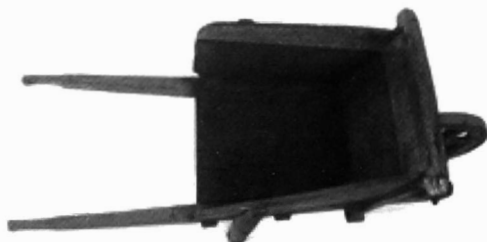
Tijdens het Ancien Regime werd er in de pottenbakkerij met "fagotten", bundels kaphout, gestookt. Vanaf midden 19e eeuw werd er tot in 1975 steeds met steenkool gestookt. Allerlei afval kwam ook in de oven. Een aantal oude tegelblokken en houten modellen voor persvor-

men werden in het derde kwart van de 20e eeuw opgestookt. In die periode werd er ook papier en vuilnis van de vuilnisdienst van de stad Poperinge aanvaard om in de oven te werpen. Hiermee werd de kolenfactuur beperkt.

3. Gereedschap

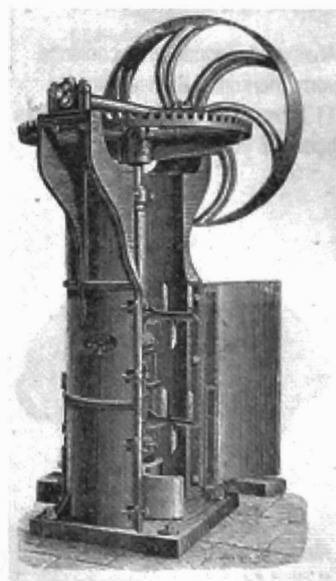
Mechanische afwerkingspers met groot tandwiel op de foto van 1903. De ijzeren pers werd met een hendel bediend. De "mechanische" dakpannen werden hiermee afgewerkt en van een merkstempel voorzien.

Op de foto van 1903 zaten Martha en Adrienne Dupont in een houten kruiwagen voor klei. Op het zijberd stond geschilderd: "Usine Dupont-Decorte Poperinge". Een dergelijke kruiwagen is bewaard gebleven. (AVE)

Op de eerste verdieping boven de fabricatiezaal (de kleiwerkplaats) stond een grote ijzeren "malaxeur". Dit was een kneedmachine waarin door een werkmans schoppen klei en leem geworpen werden. Het toestel werd met een grote riem aangedreven. Deze was via de transmissies verbonden met de stoommachine en later de dieselmotor. In de "malaxeur" werd de klei gemengd en gekneet met ijzeren messen. De gemengde klei kwam onderaan als een klomp uit en hing op anderhalve meter hoogte naast het perspaard op het gelijkvloers. Bij de productie werd met een kleimes wat klei van deze hangende klomp gesneden en in de vulopening van het perspaard gedaan.

In februari 1955 werd de "malaxeur" vervangen door een modernere mengmachine, een "étrieuse" met cilinders, vervaardigd door constructeur Milleville van Poperinge. De grondstoffen, klei, leem en chammotepoeder, konden vanop de gelijkvloerse verdieping op een transportband geschept worden.

Gelijkaardige kleikneedmachine (malaxeur) in "Manuel du Briquetier et du Tuilier" van Emile Lejeune.

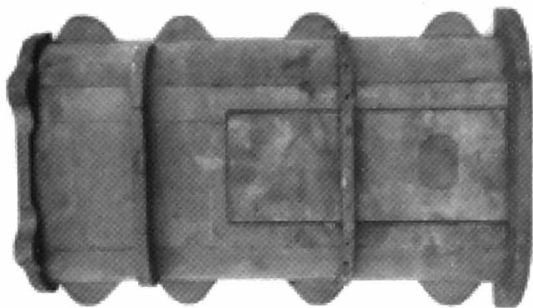

De ijzeren kleimessen van de kneedmachine in de pottenbakkerij Dupont te Poperinge.

Model van de bak voor de cilinders van de étrieuse, februari 1955. Breedte van het model: 21,3 cm.

De strengenpers of “perspaard”, in gebruik genomen in 1885 samen met de stoomketel van Eduard Dupont.

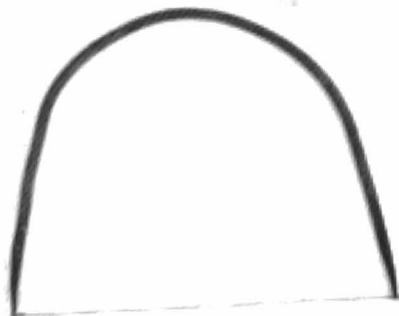

De opening van de invalbak kon tijdens het persen afgesloten worden met een deksel.

Bovenzicht van het perspaard. De invalbak en de schroeven zijn de originele houten modellen voor de ijzergieterij. Door het draaien van de schroeven werd de klei gelijkmatig uitgeduwd. Deze schroeven werden wormen genoemd. Ze zijn gemaakt naar de schroef van Archimedes.

Gipsen en houten rolletjes voor het perspaard, om de uitgerpste vormstukken, zoals dakpannen, tegels en bakstenen, zonder beschadiging te laten vooruitduwen.

Kleisnijder, ook “boogsje” genoemd

Reconstructie van een houten berrietje voor het verplaatsen en drogen van aardewerk

Boetseergereedschap van been en hout, gebruikt om naden dicht te strijken, structuur op het oppervlak aan te brengen en de klei te modelleren.

Letter- en cijfersjablonen van zink voor verzendingsaanduidingen van producten uit de pottenbakkerij Dupont.

Om het bakproces in de oven te volgen, werden “Segerkegeltjes” gebruikt. Professor Segers ontwierp in 1886 witte kegeltjes van 6 cm hoogte. Ze werden in vuurvaste klei gezet. Er waren 59 verschillende types. Afhankelijk van de oventemperatuur viel het spitse kopje krom. Op deze manier kon men volgen of een bepaalde temperatuur bereikt was.

Stevige houten ladder met de tekst FIRMA VERELST-DUPONT POPERINGE, lengte 205 cm, bovenaan afgezaagd, breedte onderaan 67 cm. Deze ladder werd gebruikt op de droogzolders om de verluchtingsluiken te bedienen.

Twee ongebruikte en één gebruikt Segerkegeltje uit de Pottenbakkerij Dupont. Ze zijn geprepareerd op een voetje van klei. De kegeltjes, “mon-tres céramiques fusibles” werden vervaardigd te Ecuelles in Frankrijk.

Gipsen vorm en houten model voor het vervaardigen van Segerkegels. Herkomst: pottenbakkerij Dupont.

In de pottenbakkerij Dupont werden veel typische koffiekannen vervaardigd. Ze hebben een kokervormige gietskuit en een sierlijk handvat, dat bovenaan met gereedschap samengeperst werd tot een knop. Hieronder volgt een overzicht.

Gele Kannen			
N ^o	1	per stuk	70 cent.
	2	—	55
	3	—	45
	4	—	35

Grote kan, wit aardewerk met loodglazuur, hoogte 28 cm, Ø hals 13 cm, Ø vlakke bodem 12,5 cm, lengte tuit 8 cm, tuitopening 3,4 à 3,6 cm, reeksnummer 3. (JA)

Grote kan, wit aardewerk met loodglazuur, hoogte 24,7 cm, Ø hals 11,7 cm, Ø vlakke bodem 10,4 cm, lengte tuit 7 cm, tuitopening 2,6 à 3,4 cm. (GR)

Grote kan, wit aardewerk, loodglazuur met spikkels mangaan. Hoogte 24 cm, totale hoogte 25 cm, Ø hals 10,5 cm, Ø vlakke bodem 10 cm, lengte tuit 6 cm, tuitopening 3 cm. Reeksnummer 3 op bodem. (JVP)

Kan van wit aardewerk met loodglazuur, hoogte 27,2 cm, Ø hals 10,7 cm, Ø vlakke bodem 9,4 cm. Reeksnummer 1 op bodem. (HAR)

Kan van wit aardewerk, geel gespikkeld met mangaan. Hoogte 20 cm, Ø hals 11,4 cm, Ø vlakke bodem 10 cm, lengte tuit 5,5 cm, tuitopening 2,8 à 3,6 cm. (GR)

Bruine Kannen			
N ^o	1	per stuk	65 cent.
	2	—	50
	3	—	40
	4	—	30

Kan van rood aardewerk, donker glazuur aan de buitenkant, loodglazuur aan de binnenkant. Hoogte 29,5 cm, Ø hals 12 cm, Ø vlakke bodem 11,6 cm. (HAR)

Kan van rood aardewerk, donker glazuur aan de buitenkant, loodglazuur aan de binnenkant. Hoogte 22 cm, Ø vlakke bodem 10 cm, lengte tuit 5,5 cm, tuitopening 3 à 3,5 cm. Bodemvondst binnenplein kasteel van Watou. (MA)

Geele Pinten

N ^r	1	per stuk	25 cent.
	2	—	20
	3	—	15

De "pinten" zijn melkkannetjes van wit aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant. Ze hebben een snavelvormige giettuit en een sierlijk handvat, dat soms plat bandvormig is.

Hoogte 17,5 cm, Ø rand 10,3 cm, Ø vlakke bodem 9,1 cm, reeksnummer 1 op de bodem. (JA)

Hoogte 18,3 cm, Ø hals 8,9 cm, Ø vlakke bodem 9,7 cm. (STs)

Hoogte 23,5 cm, Ø hals 10,2 cm, Ø vlakke bodem 11 cm, Reeksnummer 3 op de bodem. De bodem is zwart verbrand door gebruik op open vuur. (OVP)

Hoogte 17,5, Ø rand 9, Ø vlakke bodem 9,2 cm. (MA)

Geele Waterpotten

N ^r	1	per stuk	35 cent.
	2	—	25

Wit aardewerk, loodglazuur aan binnen- en buitenkant.

Hoogte 15,5 cm, Ø rand 20,2, Ø vlakke bodem 12,5 cm, reeksnummer 8 op de bodem. Herkomst: Haringe. (JA)

Hoogte 15 cm, Ø bovenrand 21,7 cm, Ø vlakke bodem 12,6 cm. (RT)

Hoogte 15 cm, Ø rand 19,6 cm, Ø vlakke bodem 12 cm. (GR)

Onverlotte Waterpotten

N ^r	1	per stuk	17 cent.
	2	—	15

Waterpo van rood aardewerk met loodglazuur aan de binnenkant, hoogte 13,1 cm, Ø rand 21,6 cm, Ø vlakke bodem 11,2 cm. (MCP)

Gele Melkkommen

N ^o	per stuk	35 cent.
1	—	30
2	—	25
3	—	20
4	—	

Melkkommetje van wit aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, gietsluit en twee opstaande oren. Hoogte 8,5 cm, Ø rand 17 cm, Ø vlakke bodem 10 cm. (HAR)

Gele Keerseplatinen

met Ooren en Zuigers	15 cent.
zonder Ooren	10

Kandelaars van aardewerk. Met "zuiger" bedoelt men de huls bovenaan om de kaars in te zetten.

Voetje van wit aardewerk met loodglazuur, Ø voet 7,5 cm. Bodenvondst uit de kasteelwal te Watou. (MA)

Variante uit de verzameling van veearts Hendrik Adriaen, Poperings aardewerk met onbekende herkomst. Rood aardewerk met donker loodglazuur, Ø voet 8 cm. (MA)

Gele Gatenteelen, diepe of platte

N ^o	per stuk	65 cent.
1	—	55
2	—	45
3	—	35
4	—	

Vergieten van wit aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant.

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in 7 concentrische cirkels, op de bodem aanvullende perforaties in kruispatroon. Hoogte: 11 cm, Ø rand: 22,5 cm, Ø ringvoet: 12,8 cm. (BLP)

Bovenkant

Onderkant

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Letter perforaties DUPONT PRS, op de bodem perforaties in 4 concentrische cirkels rond een centraal punt. Hoogte: 9 cm, Ø rand: 21 cm, Ø ringvoet: 11 cm. Gerestaureerde oren. Herkomst: Haringe. (MA)

Bovenkant

Onderkant

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in kruis- en bladvorm. Hoogte: 10,6 cm, Ø rand: 26,5 cm, hoogte rand 2 cm, Ø ringvoet: 14,7 cm. (MA)

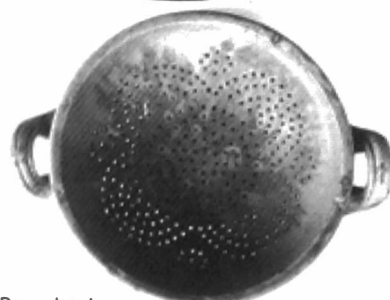

Bovenkant

Onderkant

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in de vorm van een bloem. Hoogte: 10,7 cm, Ø rand: 28,4 cm, Ø ringvoet: 12,6 cm. (GR)

Bovenkant

Onderkant

Bovenkant

Onderkant

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in de vorm van een achtbladige bloem. Hoogte: 11 cm, Ø rand: 26 cm, Ø ringvoet: 14,2 cm. Herkomst: Beveren-aan-de-IJzer. (RT)

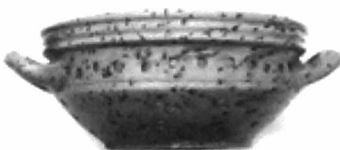

Bovenkant

Onderkant

Diep vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in de vorm van een vierpuntige ster met bloemen tussen de punten. Hoogte: 11,5 cm, Ø rand: 22,4 cm, Ø ringvoet: 11,8 cm. Herkomst: landbouwer Letermé, Vlamertinge. (RT)

Bovenkant

Onderkant met ringvoet

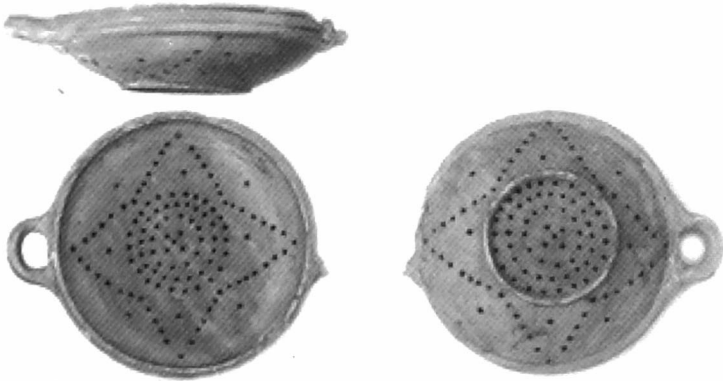
Vergiet van wit aardewerk met loodglazuur en donkerbruine spikkels. Ø bovenrand: 23 cm, hoogte rand 2,3 cm, Ø bodem: 12 cm, hoogte: 11 cm. (PL)

Plat vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in de vorm van een zeslobbige bloem. Hoogte: 5,5 cm, Ø rand: 30 cm, Ø ringvoet: 15,2 cm.

Herkomst: Haringe. (IDP)

Plat vergiet van wit aardewerk met loodglazuur, perforaties in vierpuntige stervorm rond concentrische cirkels. Hoogte 6 cm, Ø rand 26,5 cm, Ø ringvoet 26,5 cm. Herkomst: Vandepitte Krombeke. (JA)

Bovenkant

Onderkant

Vergiet van wit aardewerk met loodglazuur. Perforaties in de vorm van een achtpuntige ster en bloemen. Hoogte 8 cm, Ø rand 32 cm, hoogte rand 2,5 cm, Ø ringvoet 14,7 cm. Herkomst: Watou. (MA)

Bovenkant

Onderkant

Groot plat vergiet van wit aardewerk met loodglazuur, rijkelijk versierd in kantwerkstijl. Hoogte: 9,1 cm, Ø rand 38,5 cm. (PLG)

Plat vergiet van wit aardewerk met loodglazuur, lichtjes bijgekleurd met groen koperoxide. Dubbele vierpuntige stervorm met bloemen tussen de punten. Hoogte: 8,8 cm, Ø rand 35,5 cm. (SLB)

Roodde Gatenteelen, diepe of platte

N ^o	per stuk	50 cent.
1	—	40
2	—	30
3	—	25
4	—	

Vergieten van rood aardewerk met loodglazuur.

Rood aardewerk met loodglazuur aan buiten en binnenkant. Hoogte 12 cm, hoogte rand, 2,5 cm, Ø rand 27 cm, totale breedte 35,5 cm, Ø ringvoet 13,3 cm. (WWG)

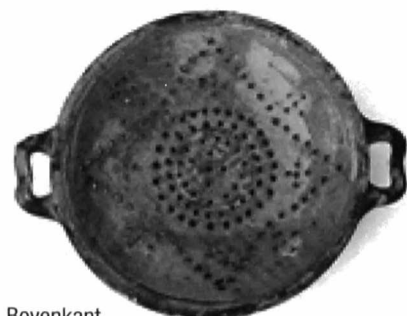
Bovenkant

Onderkant

Plat vergiet, rood aardewerk met loodglazuur, ingestulpte oren. Reeksnummer 2. Hoogte: 7 cm, Ørand: 26,3 cm, Ø ringvoet: 13,2 cm.

Perforaties in achtpuntige ster op de zijkant en perforaties in 4 concentrische cirkels en een vierkantje rond centraal punt op de bodem. (MA)

Bovenkant

Onderkant

Plat vergiet van rood aardewerk met loodglazuur, ingestulpte oren, vierpuntige ster met bloemen tussen de punten. Hoogte 7 cm, Ø rand 26,9 cm, Ø ringvoet 13,1 cm, reeksnummer 2. Herkomst: Arthur Bafcop Reningelst. (JA)

Plat vergiet van rood aardewerk met loodglazuur, ingestulpte oren.

Perforaties in de vorm van een vierlobbige bloem. Hoogte 7,5 cm, Ø rand 30 cm, Ø ringvoet 14,5 cm.

Herkomst: Gerard Vermeulen Poperinge. (JA)

Bovenkant

Onderkant

Geele Soupekoppen

N ^o	per stuk	75 cent.
1	—	65
2	—	55
3	—	45
4	—	

Hoogte 15 cm, Ø bovenrand 25 cm, wit aardewerk met loodglazuur. Herkomst: uit de IJzer te Haringe. (RT)

Onverlotte Smoutpotten

N ^o	per stuk	1.10
1	—	85 cent.
2	—	65
3	—	50
4	—	35
5	—	20
6	—	15

Vorraadpotten van rood aardewerk met twee opstaande, licht toegeknepen oren. Enkel de binnenkant is geglaazuurd.

Hoogte 30,5 cm, Ø hals 22,5 cm, Ø bodem 16 cm. (AVE)

Hoogte 22,5 cm, Ø hals 19 cm, Ø bodem 12 cm. Opgegraven Bergenstraat 26, Beveren-Kalsijde. (ND)

Hoogte 33,5 cm, Ø hals 23,5 cm, Ø vlakke bodem 18,5 cm. Aan de handvatten werd een ijzeren hengel bevestigd zodat men met deze pot water uit een waterput kon halen. Herkomst: Grote Onze Heer, Poperinge. (OVP)

Hoogte 36,5 cm, Ø hals 27 cm,
Ø vlakke bodem 19 cm. (JA)

Hoogte 30 cm, Ø hals 22 cm,
Ø bodem 15,9 cm. (MCP)

Hoogte 31,5 cm, Ø hals 22 cm,
Ø bodem 14,4 cm. (MCP)

Hoogte 27 cm, Ø hals 21 cm, Ø bodem
13 cm. (MA)

Hoogte 20,4 cm, Ø 19 cm, Ø bodem
13 cm. (GR)

Hoogte 13,3 cm, Ø hals 12,5 cm,
Ø bodem 9 cm. (JA)

Verlote Smoutpotten

Nr	o	per stuk	1.30
1	—	—	1.00
2	—	—	80
3	—	—	60
4	—	—	45
5	—	—	30
6	—	—	20

Gelijkaardig type voorraadpot met loodglazuur aan binnen- én buitenkant. Bij de oudere types is de wand eerder conisch dan bolronde en zijn de oren opengewerkt en toegeneepen.

Voorraadpot van geglazuurd rood aardewerk,
hoogte 18,5 cm, Ø hals 16,3 cm, Ø bodem
10,8 cm. Poperinge, 18e - 19e eeuw. (WT)

Hoogte 27 cm, Ø hals 24 cm,
Ø bodem 15 cm. Opengewerkte en
toegeneepen oren, 18e - 19e eeuw.
(MA)

Hoogte 21 cm, Ø hals 14,8 cm,
Ø bodem 12 cm. (MCP)

Hoogte 24,3 cm, Ø hals 18,6 cm,
Ø bodem 14 cm. Ingestempeld
reeksnummer 5. (MCP)

Detail met toegenepen oor.

Hoogte 27,5 cm, Ø hals 21,5 cm,
Ø bodem 15,5 cm. (JA)

Hoogte 16,5 cm, Ø hals 14,9 cm,
Ø bodem 10 cm. (MA)

Hoogte 22,8 cm, Ø hals 22,8 cm,
Ø bodem 16 cm. De wand is ver-
sierd met twee concentrische cir-
kels. (HAR)

Wit aardewerk, loodglazuur op bin-
nen- en buitenkant
toegeknepen laterale oortjes. Hoogte
30 cm, Ø hals 30 cm, Ø vlakke
bodem 20,5 cm. (RT)

Geele Patteelen

Nr	per stuk	55 cent.
1	—	45
2	—	35
3	—	30
4	—	20
5	—	

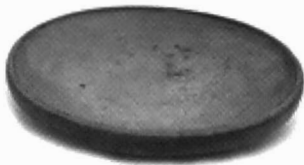
Grote schotels van wit aardewerk met loodglazuur, brede geprofileerde rand en vlakke bodem. Er waren diepe en platte schotels. De rand is versierd met twee ingedraaide lijnen.

Hoogte 8 cm, Ø rand 23 cm, hoogte rand
2 cm, Ø vlakke bodem 10,2 cm. (GR)

Hoogte 11,2 cm, Ø rand 32,5 cm, hoog-
te rand 2,5 cm, Ø vlakke bodem 17,5
cm, reeksnummer 0 op bodem. (MA)

Hoogte 6,3 cm, Ø rand 37 cm, hoogte rand 2,5 cm, Ø vlakke bodem 18 cm, reeksnummer 5 op bodem. (JA)

Hoogte 5,1 cm, Ø rand 34,5 cm, hoogte rand 2,4 cm, Ø vlakke bodem 18,3 cm, reeksnummer 4. (JA)

Roode Patteelen en Papkommen

Nr	1	per stuk	35 cent.
2	—	—	25
3	—	—	20
4	—	—	15
5	—	—	12

Grote schotels van rood aardewerk met loodglazuur, brede geprofileerde rand en vlakke bodem.

Ø rand 30,3 cm, hoogte rand 2,4 cm, hoogte 9 cm, Ø vlakke bodem 15,5 cm. De rand is versierd met twee ingedraaide lijnen. (MA)

Ø rand 23,8 cm, hoogte rand 2,5 cm, hoogte 9,8 cm, Ø vlakke bodem 13,4 cm. De rand is versierd met twee ingedraaide lijnen. (MA)

Ø rand 32 cm, hoogte rand 2,4 cm, hoogte 9,3 cm, Ø vlakke bodem 16,5 cm. De rand is conisch afgerond. (MA)

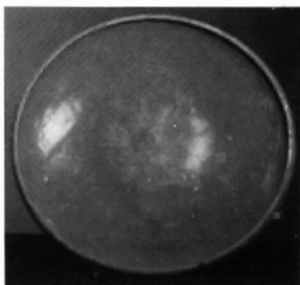
Hoogte 9,1 cm, Ø rand 32,8 cm, Ø vlakke bodem 16 cm. Herkomst: Achiel Rouseré, De Wulfhulle Watou. (JA)

Ø rand 29,3 cm, hoogte rand 2,4 cm, hoogte 9,3 cm, Ø vlakke bodem 13,8 cm. De rand is versierd met twee ingedraaide lijnen. Herkomst: kinderen Delboo, "Drogentak", Poperinge. (MA)

Onderkant

Grote platte schotel uit de verzameling veearts Hendrik Adriaen.

Grote schotel van rood aardewerk met loodglazuur aan de bovenkant en rand, hoogte 4 cm, Ø rand 33 cm, hoogte rand 2,2 cm, Ø bodem 17 cm, reeksnummer 3. Bodemvondst kasteelwal Watou. (MA)

Bovenkant

Gele Schotels		
Met Ooren, per stuk	25 cent.	
—	20	

Platte kom met oren van wit aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 7,6 cm, Ø rand 22,6 cm, Ø vlakke bodem 12,5 cm. (JA)

Roode Steertepannen		
N ^o 1	per dozijn	1,80
2	—	1,40
3	—	1,00
4	—	60 cent.
5	—	50
6	—	40

Steeipan met gietuit van rood aardewerk, loodglazuur aan de binnenkant, vlakke bodem.

Drie ongebruikte steelpannetjes.

-Hoogte 7 cm, Ø rand 12 cm, Ø bodem 7,5 cm.

-Hoogte 6,5 cm, totale hoogte 14,7 cm, totale breedte 22 cm, Ø rand 14 cm, Ø bodem 9 cm. Reeksnummer 2 op de bodem.

-Hoogte 6,3 cm, totale hoogte 13 cm, totale breedte 23 cm, Ø rand 14 cm, Ø bodem 9 cm. (MA)

Hoogte 6,9 cm, totale hoogte 12,7 cm, totale breedte 19,5 cm, Ø rand 11,5 cm, Ø bodem 7 cm. Herkomst: verzameling veearts Hendrik Adriaen. (MA)

Hoogte 8,4 cm, Ø rand 14 cm, lengte steel 9,5 cm, Ø bodem 9 cm. (St.S)

Hoogte 9 cm, Ø rand 14,7 cm, Ø bodem 8,8 cm. (HAR)

Hoogte 9 cm, totale hoogte 13,2 cm, totale breedte 23,6 cm, Ø rand 13,6 cm, Ø bodem 9 cm. (MA)

Bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen en buitenkant. De steel is afgebroken. Hoogte 7,9 cm, Ø rand 13,5 cm, Ø bodem 8 cm. (St.S)

Steeipan van hetzelfde type, maar van wit aardewerk met loodglazuur, sporen van verhitting op open vuur. Hoogte 7,2 cm, Ø rand 13 cm, hoogte rand 1,4 cm, totale breedte 21,8 cm, Ø vlakke bodem 7,6 cm. (MA)

Geele Saladieren

N ^o	per stuk	40 cent.
1	—	35
2	—	30
3	—	20
4	—	15
5	—	12

Slakom in wit aardewerk met loodglazuur.
Hoogte 13 cm, Ø rand 28,5 cm, hoogte
platte rand 3 cm, Ø bodem 14 cm.
Opgegraven in de kasteelwal te Watou in
19e-eeuwse context. (MA)

Ronde Teelen

N ^o	per stuk	30 cent.
1	—	25
2	—	25
3	—	20

Melkteilen met giettuit in rood
aardewerk en binnenin gegla-
zuurd.

Rode melkteil. Hoogte 11,5 cm,
Ø rand 37 cm, hoogte rand 4,5
cm, Ø ringvoet 16,8 cm. (HAP)

Melkteil van rood aardewerk met loodgla-
zuur uit de verzameling veearts Hendrik
Adriaen. Hoogte 11,5 cm, Ø rand 40 cm,
hoogte rand 4,5 cm, Ø vlakke bodem 19
cm. (MA)

Melkteil van rood aardewerk met loodgla-
zuur, hoogte 13,8 cm, Ø rand 40,4 cm, Ø
bodem 17,9 cm. (StS)

Zijkant

Eetkom van rood aardewerk met loodgla-
zuur, hoogte 7,7 cm, hoogte rand 2,2 cm, Ø
rand 21,5 cm, Ø bodem 9,2 cm. (StS)

Roode Bloemzuigers

Nr	oo	per dozijn	1.10
0	—	—	90 cent.
1	—	—	70
2	—	—	50
3	—	—	40

Een bloemzuiger is een potje of vaasje om een bloem met stengel in te steken, nu meestal van plastiek. De bloemzuiger werd in een tafelarrangement met planten gestoken. Het is dus een "pique fleur". Volgens aalmoezenier Lowyck was de term bloemzuiger in 2003 nog steeds gekend te Brugge.

Kokervormige bloemensteekvaasjes van ongeglazuurd rood aardewerk, gedraaid op de pottenbakkersschijf. (MA)

Het linker exemplaar werd opgegraven in de Pottestraat te Poperinge. Lengte: 9,5 cm, buitendiameter 3,1 cm.

Het rechter exemplaar werd opgegraven uit de Vleterbeek ter hoogte van het VTI in de Boeschepestraat te Poperinge in augustus 1965. Lengte: 7,5 cm, buitendiameter 3,5 cm.

Gele Vertrekpotten

Nr	1	per stuk	80 cent.
2	—	—	70
3	—	—	60

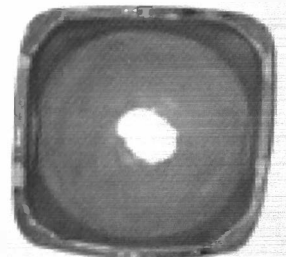
Kamerpotten van wit aardewerk met loodglazuur.

Tekening van een vertrekpot uit Stavele, bij Poperinge, door Jozef Weyns.

Gele vertrekpot, wit aardewerk met loodglazuur, ingeduwde handvatten. Hoogte 20 cm, hoogte rand 3 cm, afmetingen rand 27 x 27 cm, Ø ringvoet 16,5 cm. (LAP)

Bovenzicht.

Roode Vertrekpotten

N ^o 1	per stuk	70 cent.
2	—	60
3	—	50

Fragment van een vertrekpot met uitgesneden handvatten. 19e eeuw, breedte 27,8 cm, breedte handvat 4,4 cm. (StS)

Rode vertrekpot met loodglazuur, twee ingeduwde handvatten, hoogte 25,1 cm, bovenrand 30,6 x 31,6 cm, Ø ringvoet 15 cm. 19e eeuw. (RT)

Rode vertrekpot met loodglazuur, twee ingeduwde handvatten, hoogte 18 cm, bovenrand 32,5 x 32,5 cm, hoogte rand 4 cm, Ø ringvoet 18,5 cm. 18e eeuw. (MA)

Vertrekpot van rood aardewerk met loodglazuur, twee ingeduwde handvatten. 18e eeuw. (WT)

Het gebruik van een vertrekpot in een nachtstoel (MA):

Jozef Weyns noemde dit meubel een "kakkedoor", kamergemak en gemakoffertje.

Gele Tisten

N ^o 1	per stuk	60 cent.
------------------	----------	----------

Een gele tiste is een bedpan van wit aardewerk met loodglazuur.

Hoogte 9,8 cm, Ø 18,7 cm, totale lengte 39,5 cm, lengte tuit 10,8 cm, Ø tuit 7,3 cm, Ø ringvoet 13 cm. Loodglazuur aan binnen-, buiten- en onderkant. (GR)

Onderkant met ringvoet.

Roode Tisten

N° 1 per stuk 50 cent.

Bedpan van rood aardewerk met loodglazuur.

Bedpan, geglazuurd rood aardewerk, hoogte 8 cm, buitendiameter 25,5 cm, binnendiameter 19 cm, Ø ringvoet 15,2 cm, lengte tuit 8,5 cm, buitendiameter teut 5,5 cm. (JA)

Rood aardewerk met loodglazuur buiten en binnen.
Binnen Ø 16,5 cm, buiten Ø 25 cm, (ringvoet 13,5 cm. (RT)

Onderkant

Geele Duivebakken

N ^o 1	per stuk	80 cent.
2	—	60
3	—	40

Foto pottenbakkerij Camille Dupont, 1903.

Duivenbak van rood aardewerk met loodglazuur, hoogte 21,1 cm, hoogte conische onderband 8 cm, Ø vlakke bodem 21,5 cm, Ø knop 3,7 cm. Er zijn vier ingesneden openingen van 6,5 op 5,5 cm. Bovenaan zijn er 4 gedraaide cirkelvormige versieringen. (GR)

Handboor van zink om de ronde openingen uit te snijden in de verse klei.

Duivenbak van bleekrood aardewerk met loodglazuur, interbellum. Hoogte 18,5 cm, Ø bodem 15 cm, Ø deksel 10,5 cm, Ø knop 3 cm. Reeksnummer 5. (MA)

Geele Duivefonteinen

N ^o 1	per stuk	1.25
2	—	90 cent.
3	—	70

Foto pottenbakkerij Camille Dupont, 1903.

Vergelijkingsmateriaal: duivefonteinen uit de streek van Poperinge met onbekende herkomst.

Beige-rood aardewerk, bleek geglaazuurd. Hoogte 22 cm, Ø 10 cm, totale breedte bodem 17,5 cm (RT)

Beige-rood aardewerk, bleekbruin gestippeld. Hoogte 26 cm, Ø 13,3 cm, totale breedte bodem 19,8 cm (RT)

Rood aardewerk, loodglazuur. Hoogte 23 cm, Ø bodem 12,5 cm, totale breedte bodem 16,7 cm (RT)

Rood aardewerk met loodglazuur, hoogte 26 cm, Ø bodem 15 cm, totale breedte bodem 20,5 cm. Reeksnummer 3. (MA)

Rood aardewerk met loodglazuur, hoogte 24,5 cm, Ø bodem 14,5 cm, totale breedte bodem 18 cm. Reeksnummer II. (MA)

Rood aardewerk met donker loodglazuur, hoogte 17 cm, Ø bodem 11 cm, totale breedte bodem 15,5 cm. (MA)

Duivepannen

Verlotte 35 cent.
Onverlotte 25

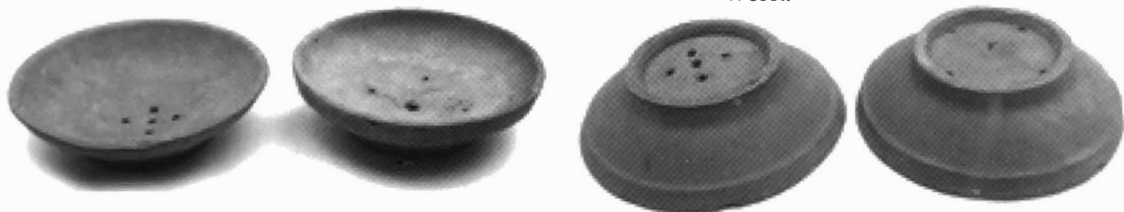

Geglazuurde duivepan van ongekende herkomst. De pot is van pottenbakkersdraaiwerk. (MA)

Duivenesten

Onverlote 15 cent.

Ongeglazuurd rood aardewerk. Na de tweede wereldoorlog werden de duivenesten niet meer gedraaid op de schijf, maar gevormd met moules van gips. Na lichte droging werden de vijf perforaties gemaakt. Alles was handwerk.

(MA)

Gele Aardappelbraders

N ^o	per stuk	70 cent.
1	—	50
2	—	40
3	—	30

Aardappelbraders van wit aardewerk met loodglazuur. Aardappelen werden in de pel op de Leuvense stoof geplaatst, met zout bestrooid en afgedekt met deze aardappelbrader, ook "patattenkeusteraar" en "patattenhoed" genoemd.

Wit aardewerk met loodglazuur, Ø bodem: 26,5 cm, hoogte: 20 cm, reeksnummer. 2 (PL)

Witroze aardewerk met loodglazuur. Het glazuur is aangetast door het zout op de aardappelen. (GR)

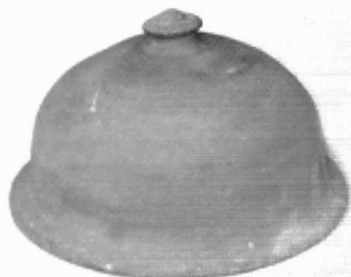
Roode onverlote Aardappelbrader.

N ^o	per stuk	50 cent.
1	—	30
2	—	25
3	—	20

Aardappelbraders van rood aardewerk.

Ongeglazuurd rood aardewerk, hoogte 17,5 cm, Ø buitenrand 24,4 cm. (RT)

Ongeglazuurd rood aardewerk, hoogte 16,5 cm, Ø knop 4,5 cm, Ø buitenrand 26,7 cm, Ø binnenrand 22,5 cm. (GR)

Ongeglazuurd rood aardewerk, hoogte 16 cm, Ø buitenrand 26 cm, reeksnummer 2. (OVP)

Ongeglazuurd rood aardewerk, hoogte 17 cm, Ø knop 5 cm, Ø buitenrand 28 cm, dikte rand 2,4 cm. (LAP)

Geglazuurde aardappelbrader van rood aardewerk. Hoogte 14,5 cm, Ø buitenrand 23 cm. (MA)

Vuurpotten met Handels

Verlotte 25 cent.
Onverlotte 20

Geglazuurde vuurpot
Totale hoogte: 25,5 cm, hoogte pot: 15,5 cm, Ø hals: 17,5 cm, Ø bodem: 11,5 cm. (MCP)

Ongeglazuurde vuurpot uit de pottenbakkerij Dupont. Hoogte: 25 cm, hoogte pot: 15,5 cm, Ø hals: 18 cm, Ø bodem: 12,3 cm. (AVE).

Ongeglazuurde vuurpot uit de pottenbakkerij Dupont. Totale hoogte: 26,5 cm, hoogte pot: 16 cm, Ø hals: 18,8 cm, Ø bodem: 13,5 cm. (MA)

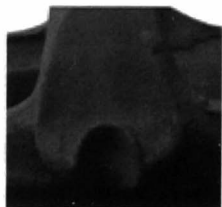
Ongeglazuurde vuurpot. Totale hoogte: 25,5 cm, hoogte pot: 15,7 cm, Ø hals: 18,5 cm, Ø bodem: 13,5 cm. Herkomst: uit de verzameling veearts Adriaen. (MA)

Ongeglazuurde vuurpot. Totale hoogte: 25 cm, hoogte pot: 15,7 cm, Ø hals: 18,5 cm, Ø bodem: 13,6 cm. Herkomst: uit de verzameling veearts Adriaen. (LA)

Ongeglazuurde vuurpot uit de pottenbakkerij Dupont. Totale hoogte: 25 cm, hoogte pot: 16,5 cm, Ø hals: 17,3 cm, Ø bodem: 11,9 cm. (MA)

Detail met ingeduwde versiering aan het handvat ter hoogte van de rand, met de vinger aangebracht bij het aanzetten van het handvat.

Ongeglazuurde vuurpot uit de pottenbakkerij Dupont. Totale hoogte: 25 cm, hoogte pot: 15,6 cm, Ø hals: 17,3 cm, Ø bodem: 12,3 cm. (WB).

Variante met identiek geknikt hengsel, de pot is bolrond zoals de "smoutpotten". Rood aardewerk, glazuur op handvat en rand. 18e eeuw. Hoogte 17 cm, totale hoogte 27,6 cm, Ø rand 16,7 cm, hoogte rand 1,2 cm, Ø vlakke bodem 10,5 cm. (MA)

Detail met dezelfde techniek met ingeduwde versiering aan het handvat ter hoogte van de rand, met de vinger aangebracht bij het aanzetten van het handvat

Ordinaire Bloempotten zonder bord

N ^o	per	honderd	prijs	hoogte
0	—	»	1.25	5 c.
1	—	»	1.50	6
2	—	»	1.75	7
3	—	»	2.00	8
4	—	»	3.00	9
5	—	»	4.00	10 1 2
6	—	»	5.00	12
7	—	»	7.00	14
			10.00	16

Drie reeksen handgedraaide bloempotjes zonder rand uit de pottenbakkerij Dupont:

- hoogte 8,5 cm, Ø rand 9,5 à 10 cm, Ø bodem 6,5 à 7 cm
- hoogte 8,5 cm, Ø rand 10 à 10,6 cm, Ø bodem 6 cm
- hoogte 9,5 à 10 cm, Ø rand 11,2 cm, Ø bodem 6,5 à 7 cm. (MA)

Ordinaire Bloempotten met boorden.

N ^o	per	honderd	prijs	hoogte
8	—	»	12.00	16 c.
9	—	»	15.00	18
10	—	»	20.00	21
11	—	»	25.00	25
12	—	»	40.00	27
13	—	»	60.00	30

Handgedraaide bloempot met rand en drie perforaties in de bodem, hoogte 9,9 cm, Ø rand 13,3 cm, Ø bodem 9 cm. (MA)

Grote handgedraaide bloempot met rand, hoogte 26 cm, Ø rand 31 cm, Ø bodem 19,5 cm. (MA)

-Andere voorwerpen

Groentekom

Groentekommetje van rood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 8,5 cm, Ø rand 19,6 cm, hoogte rand 1,5 cm, Ø ringvoet 10,3 cm. Herkomst: Sint-Sixtusabdij Westvleteren. (MA)

Hoogte 9,4 cm, Ø rand 19,3 cm, Ø ringvoet 9,5 cm. (St.S)

Onderkant

Fragmentair kommetje, hoogte 8,9 cm, Ø ringvoet 8,8 cm. (St.S)

Hoogte 10,5 cm, Ø rand 17,9 cm, Ø ringvoet 10,7 cm. (St.S)

Zurkelpot

Zurkelpot van rood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 18,8 cm, Ø rand 37,8 cm, Ø vlakke bodem 20,5 cm. Herkomst: hofstede Cyriel Lefever, Westouterseweg te Poperinge. (OVP)

De bodem werd in de jaren 1950 hersteld door Hector Scherpereel. Hij bakte er een nieuwe bodem in.

Groentekom van rood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 17 cm, Ø rand 39 cm, Ø vlakke bodem 16,5 cm. Herkomst: Haringe. (JA)

Kom van bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, opstaande oren, hoogte 13,3 cm, Ø 28 cm, Ø ringvoet 12,9 cm. Ingestempeld reeksnummer 2 op de bodem. (IDP)

Kommetje van wit aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, opstaande oren, hoogte 11,5 cm, Ø geprofileerde rand 23,5 cm, hoogte rand 2,5 cm, Ø afgesleten ringvoet 11 cm. (MA)

Wit aardewerk met loodglazuur, hoogte 9 cm, Ø rand 19,1 cm, Ø bodem 8,9 cm. (St.S)

Kom van rood aardewerk met donkerbruin glazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 14 cm, Ø rand 31 cm, Ø ringvoet 15,4 cm. (MCP)

Gerestaureerde kom van rood aardewerk met donkerbruin glazuur, opgegraven in de Vleerbeek ter hoogte van het VTI, Boeschepestraat te Poperinge. Hoogte 14,5 cm, Ø rand 35,5 cm, hoogte rand 2,8 cm, Ø bodem 14 cm. (MA)

Hennepot

Voor een typisch Poperings gerecht "hennepot", een soort potjesvlees, bestond er een pot van aardewerk, die ook hennepot genoemd werd.

Poperingse hennepot, rood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant. Hoogte: 21,4 cm, Ø rand 32,5 cm, Ø ringvoet 17 cm. (MA)

Hoge hennepot, rood aardewerk met loodglazuur, hoogte 24,3 cm, Ø rand 26,3 cm, Ø vlakke bodem 13 cm. (MCP)

Pot voor hennepot uit Het Klokhof Lebbe, Krombeekseweg te Poperinge. Ø bovenrand: 32 cm, Ø bodem: 18 cm, hoogte: 25 cm. (PL)

Onderkant

Poperingse hennepot, rood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 24 cm, Ø rand 34 cm, Ø vlakke bodem 17 cm. Herkomst: gezusters Hennaert, Boeschepestraat Poperinge. (MA)

Poperingse hennepot van bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 23 cm, Ø rand 32 cm, Ø ringvoet 18 cm. (JA)

Bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen en buitenkant, hoogte 16 cm, Ø rand 24,5 cm, Ø vlakke bodem 13,2 cm. (MA)

Bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen en buitenkant, hoogte 17,7 cm, Ø rand 24,5 cm, Ø vlakke bodem 11 cm. Herkomst: hofstede Edward Logghe, Sint-Sixtusstraat Poperinge. (MA)

Bleekrood aardewerk met loodglazuur aan binnen- en buitenkant, hoogte 17,5 cm, Ø rand 24,5 cm, Ø bodem 11 cm. (LAP)

Wit aardewerk met loodglazuur, hoogte 17 cm, Ø bovenrand 23,5 cm, Ø bodem 13 cm. Herkomst: Het Klokhof Lebbe, Krombeekseweg te Poperinge. (PL)

Hennepot van bleekrood aardewerk, loodglazuur aan binnen en buitenkant, hoogte 20 cm, Ø rand 30 cm, Ø vlakke bodem 17,2 cm. Herkomst: herberg "De Koeimarkt", Boeschepestraat Poperinge. (LMP)

Detail van het deksel, rood aardewerk, witte engobe en loodglazuur op bovenkant, hoogte 9 cm, Ø 26 cm, cirkelvormige knop.

Hennepotdeksels

Deksels voor hennepot, rood aardewerk met loodglazuur op de bovenkant, hoogte 7 cm, Ø rand 24 à 24,5 cm, Ø knop 4,4 cm. (MA)

Hennepotdeksel, rood aardewerk met loodglazuur op de bovenkant, hoogte 6,2 cm, Ø rand 23,7 cm, Ø knop 3,8 cm. Ingekrast reeksnummer III op onderkant. Bodenvondst kasteelwal Watou. (MA)

Groot hennepotdeksel van ongeglazuurd rood aardewerk, hoogte 11,5 cm, Ø rand 34 cm, Ø knop 5,5 cm. (MA)

Tafelwaar speciaal gemaakt voor de Sint-Sixtusabdij te Westvleteren

Van een interview in de pottenbakkerij in 1967 weten we dat men er destijds veel werk had om potjes te draaien voor de abdij. De pottenbakkersgasten maakten er zelf grapjes over door te zeggen dat de paters wellicht met hun huisraad naar elkaar wierpen uit amusement. De vele bestellingen hadden wellicht te maken met de vele intredingen tijdens het interbellum. Elke pater had immers zijn eigen kannetje en papkommetje. Ook voor de keuken was er heel wat gebruiksaardewerk nodig. In het "Dagboek der ontvangsten en der uitgaven van het klooster van O.L.V. van La Trappe St.Sixtus West-Vleteren" vonden we meerdere bevestigingen van leveringen door de pottenbakkerij Dupont:

Januari 1858

10 juli 1912

<i>aan Dupont pottenbakker van Westvleteren</i>					98 25
<i>voor potten en pannen, bij Dupont.</i>	11				46 90

- **Kannetje voor water en bier** van rood aardewerk met loodglazuur binnenin en donkerbruin glazuur aan de buitenkant, vlakke bodem, handgedraaid aardewerk. Er is een giettuit en een oor die bovenaan toegeknepen is. Het deksel is van rood aardewerk met donkerbruin glazuur aan de bovenkant. De onderkant is ongeglazuurd. Bovenaan is een handvat in de vorm van een gedraaid knopje.

Hoogte 11,6 cm, Ø rand 10,5 cm, Ø bodem 7,8 cm. (StS)

Detail van het deksel
Hoogte deksel 3 cm,
Ø 8,3 cm

Hoogte 12,8 cm, Ø rand 11 cm, Ø bodem 8,2 cm. (StS)

Hoogte 12,8 cm, Ø rand 11,5 cm, Ø bodem 7,7 cm. (StS)

Hoogte 12,7 cm, Ø rand 11,5 cm, Ø bodem 7,2 cm. (StS)

(StS)

Hoogte 12 cm, Ø rand 10,5 cm, Ø bodem 8 cm, Ø deksel 9 cm. (HAP)

Detail van het oor dat bovenaan toegeknepen is, en met twee ribbels op het oor.

Hoogte 13 cm, Ø rand 11,5 cm, Ø bodem 7,8 cm. (WWG)

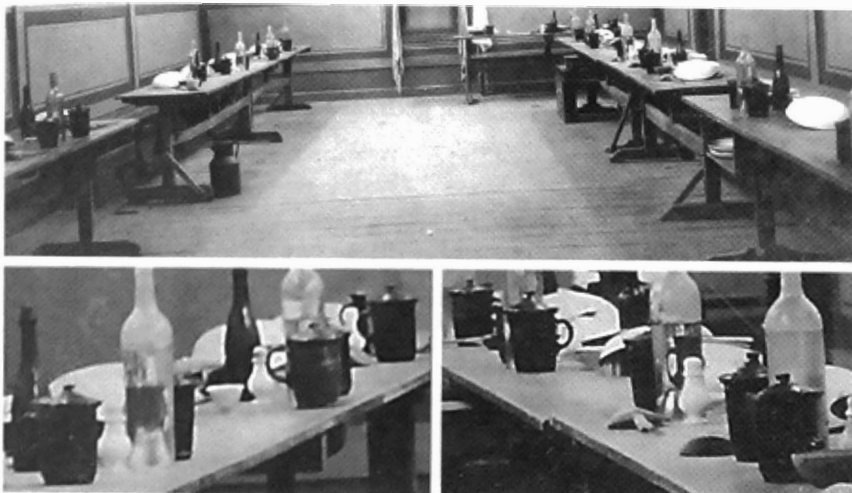

Hoogte 13,1 cm, Ø rand 12,3 cm, Ø bodem 8,4 cm. (MA)

Kleinere dekseltjes uit de pottenbakkerij Dupont, hoogte 4 cm, Ø 7,2 cm. (MA)

Op een foto van de abdijrefter omstreeks 1925 staan de typische kannetjes alsook een papkommetje van aardewerk op de gedekte tafels.

Hoogte 6,7 cm, Ø rand 12,8 cm, Ø bodem 6,5 cm. (StS)

Hoogte 6,3 cm, Ø rand 13,2 cm, Ø bodem 6,7 cm. (StS)

Hoogte 6,5 cm, Ø rand 13,5 cm, Ø bodem 6,5 cm. (HAP)

Hoogte 6,2 cm, Ø rand 13,3 cm, Ø bodem 6,5 cm. (HAR)

Afwijkend papkommetje met één horizontaal oortje. Wit aardewerk met loodglazuur aan de binnenkant, donkerbruin mangaanglazuur aan de buitenkant.

Hoogte 6,7 cm, Ø rand 12,9 cm, Ø vlakke bodem 6,5 cm, dikte 0,6 cm. (MA)

Deksels

Sifondeksel voor zuurkoolpot. Het deksel én de pot hadden een dubbele rand, waardoor er een goot gevormd werd. In de goot van de zuurkoolpot werd water gegoten. Wanneer het deksel erop kwam, was de inhoud afgesloten van buitenlucht, maar gistingsdampen konden ontsnappen. (MA)

Onderkant, rood aardewerk, donker glazuur aan de buitenkant, hoogte 10,5 cm, Ø rand 21 cm, Ø knop 5,5 cm.

Ongeglazuurde sifondeksels. Er zijn twee types (MA):
- hoogte 9,5 cm, Ø rand 18 cm, Ø knop 3,8 cm
- hoogte 10 cm, Ø rand 19 cm, Ø knop 4,2 cm

Deksel van rood aardewerk met loodglazuur op de bovenkant, -hoogte 7,3 cm, Ø rand 18,4 cm, Ø knop 4,5 cm. (MA)

Deksel van rood aardewerk met loodglazuur op de bovenkant, Ø rand 9,2 cm. (MCP)

Onderkant, Ø onderrand 5,7 cm.

Ongeglazuurde hengselpot van rood aardewerk, hoogte 13 cm, totale hoogte 25,5 cm, Ø rand 16 cm, Ø deksel 14 cm, drie neepvoetjes. Dit voorwerp werd gebruikt als doofpot met houtskool. (JA)

Onderkant met drie neepvoetjes.

Identieke hengselpot op de foto van de pottenbakkerij Camille Dupont-Decorte in 1903.

In de 19e-eeuwse opvulling van de kasteelwal te Watou werd in de periode 1992-96 naast glas, porselein en faïence heel wat lokaal gebruiksaardewerk gevonden. Meerdere stukken werden in dit werk reeds besproken en geïdentificeerd als aardewerk van Dupont uit de 2e helft van de 19e eeuw. Vermoedelijk kan al dit aardewerk aan Dupont toegeschreven worden. Het kasteel van de graven te Watou werd in 1793 door de Fransen vernield. In het eerste kwart van de 19e eeuw werd er een burgerhuis gebouwd. Benoit Joye-Ghys kocht de eigendom in 1845 en kwam er wonen. Na zijn overlijden werd het domein in 1878 verkocht aan de broeders en zusters Caulier. In 1910 woonde Hendrik Caulier, de langst levende van hen, er nog.

Gebruiksaardewerk uit de kasteelwal te Watou. Enkel de bruine kan komt van opgravingen op het binnenplein van het kasteel. (MA)

5. Poterie Flamande

Jardinière

Muurversieringen "De vier jaargetijden", vormen van gips. Er is telkens een vrouwenhoofd afgebeeld met toepasselijke haartooi: bloemen in de lente, graanhalmen in de zomer, druiven in de herfst en ijskristallen in de winter. De seizoensnamen zijn in het Frans aangebracht. De vormen werden bij de aanvang van de eerste wereldoorlog ter beveiliging ingegraven. Na de oorlog werden ze niet meer in productie genomen.

Lente

Zomer

Herfst

Winter

Luc Adriaen maakte de vier seizoenen met de originele vormen.

Jardinière in achthoekige vorm, wit aardewerk met loodglazuur en uitlopend bleekbruin en groen glazuur, versierd met druivenranken. Hoogte 10,4, breedte 30,8, diepte 15,5 cm. (MA)

Gipsen vormen voor handvatten van jardinières. Afmetingen:
- 12,5 x 5,4 x 4,5 cm
- 9 x 4,2 x 4 cm

Hoogte 2,7 cm, Ø rand 14,1 cm. (St.S)

Schaaltje van wit aardewerk met loodglazuur.

Vaasje, groen geglazuurd

Hoogte: 14 cm, Ø hals: 8,5 cm,
Ø bodem: 8,2 cm.
M van Martha Dupont opgeschre-
ven, eigendomsmerk.
(MTV)

Reliëftegels met vliegend hert

Voorbeeld: Vlaamse hardsteen van rood
aardewerk met reliëfversiering, begin 17e
eeuw, afmetingen: 15,4 x 9,4 x 4,5 cm.

Model van gesculpteerd hout,
breedte 9,5, hoogte 12,7, dikte
1,9 cm.

Vorm van gips, breedte
22,5, lengte 22,5, dikte
3,8 cm.

Rood aardewerk met lood-
glazuur, oefenstuk door
Michel Ver Elst. (WB)

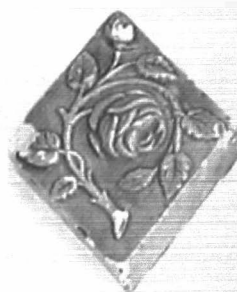
Afgewerkte producten: ruitvormige
tegels en halve tegel voor afwer-
king, wit aardewerk met groen
glazuur, breedte 9, hoogte 11,8,
dikte 2 cm. (MA)

Reliëftegels met roosjes

Model van gesculpteerd hout,
breedte 8,1, hoogte 11, dikte
0,9 cm.

Vorm van gips, breedte
20,7, lengte 22, dikte
3,8 cm.

Afgewerkt product: ruitvormig
tegelkje van wit aardewerk met
groen koperglazuur. (WB)

Ruitvormig tegeltje van wit aardewerk met loodglazuur, breedte 7,8, hoogte 10,1, dikte 1,9 cm. (MA)

Roostegeltje van wit aardewerk met loodglazuur. Het takje is van mangaanbruin en de blaadjes van groen koperglazuur. Breedte 7,5 cm, hoogte 10 cm, dikte 1,9 cm. (LA)

Oefenstuk door Michel Ver Elst in 1948, breedte 7,5, hoogte 9,6, dikte 1,4 cm. (MA)

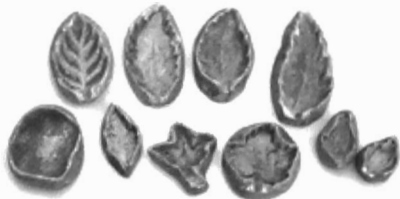

Vier tegeltjes. (WT)

Vormen in gips voor humane en vegetale motieven.

Stempels in gips:
- 6,2 x 5,5 x 4,5 cm
- 5,5 x 5,5 x 5 cm

Afgietsels van gips vervaardigd door pottenbakker Eduard Dupont van de tinnen roomijsvormen van zijn broer Charles Dupont, die suikerbakker was aan de overkant van de pottenbakkerij. In Poperinge sprak men over de “klietepong”, de “sukerpong” en de “goedpong”, respectievelijk pottenbakker Eduard Dupont, suikerbakker Charles Dupont, en goudsmid Georges Dupont, zoon van Charles Dupont.

6. Sieraardewerk

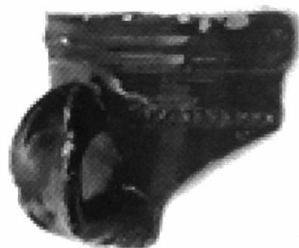
Cache-pots

Rood aardewerk met donker glazuur aan de buitenkant, twee platte handvatjes onder de rand, één perforatie in de bodem. Hoogte 16,3, Ø rand 17,6 cm, Ø bodem 12 cm. (MA)

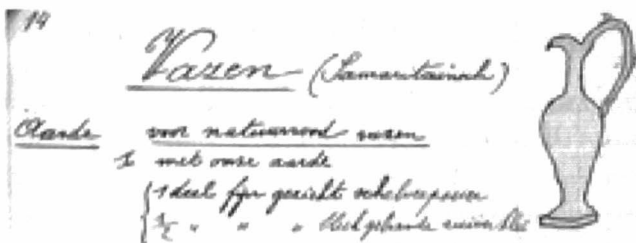

Op de foto Firma Dupont 1903 staat een gelijkaardig bloempotje. Adrienne Dupont, dochtertje van Camille Dupont, houdt een gelijkaardige bloempot vast met de platte handvatjes aan de zijkanen.

Scherf van een versierde bloempot met toegenepen oor, rood aardewerk met donkerbruin glazuur, band met kerfversiering. Het is een opgravingsstuk, Poperings aardewerk, 18e eeuw. (HAR)

Samaritaanse vaas

Handschrift Louis Ver Elst-Dupont

Afgewerkte vaas op de groepsfoto van 1903

Op het einde van de 19e en begin van de 20e eeuw was het de gewoonte een dergelijke siervaas als pronkstuk op een beschilderde rioolbuis te zetten in de inkomsthal van herenhuizen.

Vorm

Louis Ver Elst beschreef het productieproces:

De vorm is in plaaster, en uit 2 stuks, 2 halve. Om ze te laten gebruiken, goed laten weken.

Het vormen. Om het buitenste van de vaas schoon effen te hebben, men maakt een grote koeke uit een stuk, om geheel het buitenste vol te hebben. Men bekleedt geheel het binnenste van de vaas met een laag aarde, van 2-3 cm. Dikke, want de vaas moet holde zijn van binnen; de aarde mag iets boven de boorden van de vorm spelen, om beter te plakken aan den ander helft. Als de 2 halve vormen vol gereed zijn, legt men een helft op de ander helft, en men duwt de plaaster vorm goed toe, om de 2 stuks aanmalkander te doen houden. In de plaaster vorm zijn er teekens, kerrels ingemaakt, om de 2 halve goed op hun plaats te houden, om geen kromme vaas te hebben. Men trekt de bovenste helft voorzichtig vierkant op, men verbetert de vaas die in de halve vorm ligt, 't is te zeggen, het bovenste effen wrijven, en den naat ronduit toeduwen, om de 2 halve meer aanmalkaar te doen houden.

In de afgetrokkenene helft striewelt men een weinig rood of witte poeier, men legt ze wederom op de vaas, men keert de vorm om, zoodat de helft met poeier van onder ligt, en men trekt nu de bovenste helft af.

Drogen. Men verbetert nogmaals die zijde van de vaas die nu van boven ligt, en men laat alzo 2-3 dagen de vaas drogen in haar helft. Men legt een vodde op de oor, om niet te rap te drogen, want het is de oor die altijd eerst slecht droogt. Men heeft poeier gedaan onder de vaas, om later beter te kunnen demouleren, want moest de vaas blijven zitten in haar eerste helft, men kan ze moeilijk uitkrijgen zonder ze te beschadigen.

Na 2-3 dagen drogen, neemt men de afgetrokken helft, bestriewelt met poeier, wederom op de vaas gezet, men keert de vorm om, en men trekt den ander helft af, nu ligt de vaas op haar ander zijde om te drogen gedurende 2-3 dagen - de oor blijft bedekt.

Dan wordt de vaas uit den vorm gedaan voor goed, daarvoor zet men de helft van de vaas recht op haar voet, en men verwijdert de plaaster vorm voorzichtig.

Men schoort de vaas op, met drie brokken klei; want de voet van de vaas is nu nog te flauw (zacht) om het lijf (gewicht) van de vaas te dragen. De vaas mag niet te rap drogen, men moet zien dat de oor schoon recht blijft.

Het opdoen. Wanneer de vaas omtrent bakdroge is schreept men ze ronduit, om haar ronde vorm terug te geven, en ook om ze effen, glad te maken. Om schoon werk te doen en rap te gaan best schreppers gebrui-

Gipsen vorm voor Samaritaanse vaas

Gipsen afsluitschijf voor de gipsen vorm

ken in ijzeren plaat, daarvoor eerst de schuimte afmeten met carton papier in de plaaster vorm, en dan de negatief nemen in metaal van het carton model. Deze moeten nog gemaakt zijn. Tot nu toe werden ze afgeschreept met een mes (door Hector). Dat werk duurt te lang.

Bakdroge. Wanneer ze bakdroge zijn, wrijft men ze ronduit met glaspapier, om ze geheel glad te hebben.

Het loden.

Men houdt het lijf van de vaas onder de linker arm, en met de rechter hand loodt men eerst de oor in 1 keer; alsook de bek en den hals. Wanneer het lood droog is, gaat de vaas in den oven. Als er pleks zijn dat het lood af is, overwrijft men ze met een klein borsteltje met lood uit een potje, dat men aan den hand heeft in den oven.

Men grijpt de vaas vast aan den hals, met een hand, en op den ander hand rust de voet van de vaas, het onderste van de voet waar geen verlot aan is. Men vaagt ook het onderste van de voet van de vaas af, om niet te plakken in den oven.

Het bakken.

Onverlot. Men bakt ze in de laatste kamer van den oven, trachten een weinig uit de speute van 't vuur te hebben, om geen verbrande (zwarte) pleks op de vaas te hebben. Best groote stukken vóór de vaas zetten, grote buizen, holle brieken op hun kant, om te beletten de vlam tegen de vaas te slaan.

Verniste. Voor verniste vazen, bakt men ze eerst lichtjes, van achter in de laatste kamer. Zoo zij een weinig gebakken zijn, dan is er middel van ze te loden, want direct ongebakken vazen loden, is het slecht om de oor te beschadigen, te smelten.

Het bakken van verniste vazen.

Men zet ze rond de kijkstukken van de laatste kamer, 't zij vóór de kijkstukken of 't zij er langs, maar nooit achter de kijkstukken, want ze zouden niet genoeg blinken. Men zet den voet van de vaas op een cassette van leeuwjes, om den voet niet aan te plakken. Vóór de vaas, al den kant van 't vuur zet men holle brieken op hun kant, om de vlam te beletten aan de vaas te komen.

De zijanten worden opgetrokken met holle brieken om den trek van den oven door te laten.

Het bovenste wordt toegelegd met een refractaire plaat.

Vermits de cassette van leeuwjes dikwijls gebombardeerd zijn van onder, trekt men een buis n°3 uit, zoodat de cassette maar op 2 buizen rust, en staat vastiger. De achterste zijde van de vaas, kan toegelegd worden met groote buizen, het is goed van ook die kant iets dicht te maken.

Voor minst werk, ware het goed van grote cassetten te maken van gepaste hoogte, het is maar de vaas in te zetten. Soort van lange kistjes, en de vaas wordt ronduit beschermd.

Ongeglazuurde vaas.
(MA)

Siervaas van ongeglazuurd wit-
bakkend aardewerk, omstreeks
1905 beschilderd door Eugenie
Lebbe. Totale hoogte 59 cm,
hoogte tot de hals 54 cm, Ø voet
10 cm. (PL)

Gemarmerde vaas.
(MA)

Gemarmerde vaas met
naammerk H.SCHERPEREEL.
(JS)

Gemarmerde vaas met
naammerk H.SCHERPEREEL.
(JS)

Vaas met naammerk
H.SCHERPEREEL,
beschilderd door Lucien
De Gheus. (JS)

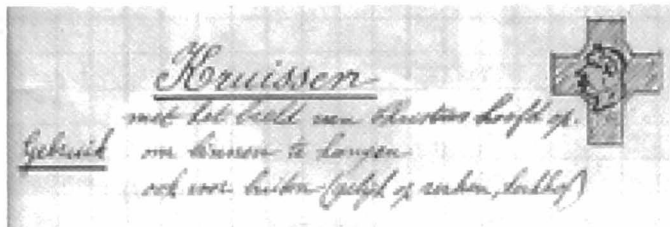

Hector Scherpereel werkt de gevormde vazen af in zijn achtertuin, juni 1949. Naast hem staat een familielid en zijn dochter Jeanne. Er was heel wat schuurwerk om het oppervlak mooi glad te maken. De vazen waren ongebakken en heel broos. Hij wikkelde ze in een deken en ging er te voet mee van de pottenbakkerij naar huis en na afwerking terug.

Kruisen

Kruisen van half verheven aardewerk. De Christuskop op de kruisen is van het type Jos Speybrouck.

Handschrift Louis Ver Elst-Dupont

Louis Ver Elst beschreef het productieproces:

Het maken van kruissen

Men gebruikt een plaaster vorm, welke men van te voren goed laat weeten.

Men heeft 4 ijzeren plaatjes in de vorm, aan elke zijde één, ze zijn alle 4 verschillig van vorm, achter die plaatjes, is er een gat die door de plaaster vorm komt tot al boven.

Men legt die plaatjes vet gemaakt al de bovenste kant met panolie, in de plaaster vorm, daarna staat men de aarde in, en men schreept het overig af met een houten strijker.

Men keert de vorm om, het bovenste al onder, op een berretje van den transporteur van 4 regels, onder den vorm legt men 2 dunne panneregels, zodat de vorm op die 2 regels rust, en een weinig (2 cm.) van het berretje is, die toelaat de aarde uit te vallen. Die 2 regels mogen onder de aarde niet komen, maar onder de boorden van de plaaster vorm.

Demouleren. De vorm omgekeerd, steekt men van boven in ieder gat (4) een korte nagel van passe van lengte; op die 4 nagels legt men een gepaste plank van grootte, om in eens, te gader de 4 nagels in te duwen, zodat de 4 plaatjes naar onder zinken, met het kruis in aarde mede.

Drogen. Niet te rap laten drogen, om ze niet krom te hebben, beneden in de rekkens steken. Men laat ze plat liggen, de 4 hoeken willen naar beneden.

Opdoen. Wanneer ze wat gesteven zijn, haalt men een weinig aarde uit, onder het hoofd, al den onderkant van het kruis, om het kruis overal even dik te hebben, om goed te kunnen drogen. Terzelvertijde scheert men de schuimte van de boorden af, om ze recht te hebben.

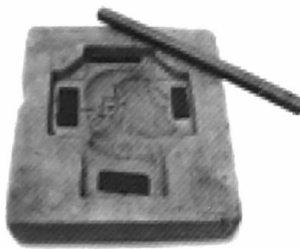
Als het nu gaat of later, snijdt men effen de bovenste kant van het kruis, want de ijzeren plaatjes zijn in 't kruis geprint. Ze moeten schoon effen glad zijn, en het beeld schoon opgedaan.

Om te hangen, steekt men van boven een gat in, of een geule om een ijzerdraad met cement vast te leggen. Het gebeurt ook dat men laatst scheert en het achterste uitdoet, en een geule om te hangen.

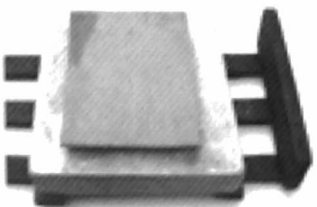
Loden. Om geheel vet te loden, best van te voren een weinig bakken (zelfs in een kamer zonder vuur) om het opperste van de aarde niet te smelten. Bruin en zwart, of deze 2 gemengeld, zijn de beste kleuren om buiten te gebruiken (kerkhof).

Houten model, gesculpteerd door meubelmaker Emiel Declercq, Casselstraat te Poperinge.

Gipsen vorm en houten strijker

(MA)

(MA)

(AVE)

Kruis met geprofileerde
baard. (IVE)

(JS)

Ingekraste naam H.SCHERPEREEL
en datum 1950 op een dergelijk
kruis. (JS)

Afmetingen van de kruisen: 22,5 op 18,6 cm, dikte: 1,5 cm.

Lelieschildje

Lelieschildje, rood ongegla-
zuurd aardewerk, vervaardigd
door Hector Scherpereel met
een gipsen vorm. Afmetingen
13 x 20,5 cm, dikte 0,7 cm.
(JS)Afwijkend lelieschildje, ver-
vaardigd door Michel Ver
Elst op 14 november 1950
tijdens zijn opleiding in de
kunstacademie te leper.
Afmetingen 13,5 x 20,4 cm,
dikte 0,7 cm. (MA)Keerzijde van het lelie-
schildje.

7. Stenen pijpen

Op het einde van de 19e eeuw kocht Camille Dupont het materiaal van de pijpenfabriek Laventie in Noord-Frankrijk op. Zijn voorvader Ignace Dupont, die naar Poperinge uitweek, was in Laventie geboren.

Na het overlijden van de Poperingse pijpenbakker Aloïse Dondeyne op 28 mei 1902 nam Camille Dupont ook deze pijpenbakkerij in de Boeschepestraat te Poperinge over. Ook dit bedrijf had een hele voorgeschiedenis. De befaamde pijpenbakker Pierre Chrétien Guyson (1754-1832) stichtte de pijpenmakerij in de Boeschepestraat te Poperinge nadat zijn bedrijf te Roesbrugge door Franse troepen vernield werd op 18 september 1793. Na zijn overlijden in 1832 werd het bedrijf voortgezet door zijn zoon Chrétien Modeste Guyson (1789-1848), gehuwd met Felicie Pyck. Emmanuel Deraedt (1811-1855), gehuwd met Catharina Teresia Couttenier kocht in 1841 de woning van de vroegere pijpenfabriek Guyson in de Boeschepestraat. In 1846 kreeg hij van de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen toestemming om er zijn "fabrique de pipes à fumer" op te richten. Na het overlijden van zijn vrouw in 1849 hertrouwde hij met Anna Theresia Depodt (1817-1879). Emmanuel Deraedt overleed op 18 januari 1855. Zijn weduwe kon op 2 mei 1855 de volledige eigendom bekomen van de pijpenmakerij door aankoop van eigendomsdelen bij de familie van de eerste vrouw van Emmanuel Deraedt, de familie Couttenier. Schoenmaker Ludovicus Dupont was getuige bij deze transactie. Anna Theresia Depodt hertrouwde met Aloïse Dondeyne (1833-1902), die de pijpenbakkerij verder uitbaatte. De zaken gingen goed. In 1864 kon hij de woning uitbreiden door aankoop. Getuigen waren blikslager Joannes Dupont en schoenmaker Ludovicus Dupont. August Aloïs Deraedt (° 1852), zoon van pijpenmaker Emmanuel Deraedt en Anna Theresia Depodt, woonde in de woning van de oude pijpenbakkerij in de Boeschepestraat. In 1880 deelde hij het huis en bedrijf met zijn stiefvader Aloïse Dondeyne. Beiden stonden ingeschreven als zaakvoerder van de pijpenfabriek. Vanaf 1901 werd hij vermeld als pijpenbakkersgast. Hij verhuisde naar de O.-L.-Vrouwkruisstraat.

Na de overname in 1902 gingen de pijpenbakkersgasten van Deraedt bij Dupont werken. Dit waren Omer Benoot tot in 1927, Staf Bourgeois, René Metsue en René Vermote. Camille Dupont liet een nieuw briefhoofd drukken. Bij zijn assortiment vermeldde hij ook "Steenen pijpen". Tot voor de eerste wereldoorlog werkten er in de pijpenfabriek Dupont gemiddeld 6 tot 7 man. Toen de ovens in juli 1915 stilgelegd werden wegens oorlogsomstandigheden, was er nog een voorraad pijpen. Er werden geregeld rode pijpen, grote witte pijpen en kleine pijpen gevraagd. Op 21 september 1915 waren al de pijpen verkocht.

De rode pijpaaarde werd uit Duitsland aangevoerd. De witte pijpaaarde kwam van Andenne. Volgens Hector Scherpereel, van 1902 tot 1952

pottenbakkersgast bij Michel Ver Elst, werd er eerst met de klei een primitieve vorm gerold. In de staart werd er een ijzerdraad gestoken en dan werd de pijp in de vorm gebracht. Een ijzer werd in de pijpenkop geperst. De pijp moest 2 tot 3 dagen in de vorm blijven. Met een mes werden dan kop en naad gekuist. Het polijsten gebeurde met een glassplinter. Wanneer de pijpen droog waren, werden ze in kistjes (pijpen-cassettes) gelegd en in de oven geplaatst. Om zwarte pijpen te bekomen werd er gebakken aarde en zaagsel in de kistjes gedaan die hermetisch toegeplakt werden met leem.

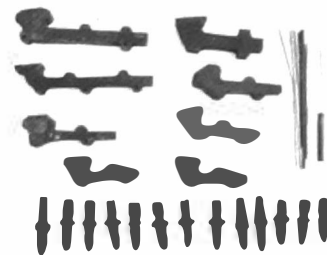
Hector Scherpereel en André Handpoorter hebben er pijpen vervaardigd. Er waren rode pijpen in één stuk, alsook witte pijpenkoppen en witte pijpenkoppen met een paardenkop.

Camille Dupont voerde stenen pijpen uit naar Frankrijk. Er zijn meerdere vrachtbrieven uit 1920 bewaard. Er werden op 17 april 1920 drie kisten met stenen pijpen van Belgische herkomst vanuit Poperinge met de spoorweg verstuurd naar Fruges in Pas-de-Calais via Godewaersvelde en Aire-sur-la-Lys. Het bruto gewicht was 113 kg, het netto gewicht 100 kg, en de waarde 309 BEF. Het bruto én nettogewicht per kist moest afzonderlijk opgegeven worden. 100 kg is het equivalent van 2.000 onversierde stenen pijpen. Het was dus een belangrijke bestelling. De levering was bestemd voor dhr. Debure Lamort te Créquy. Dergelijke export was niet eenvoudig. Voor deze zending waren er alleen al voor de Belgische spoorwegen en douane vier indrukwekkende formulieren nodig.

In 1929 zette Louis Ver Elst-Dupont de pijpenfabricatie voort tot op 25 juli 1933, toen een grote brand de pottenbakkerij en pijpenmakerij vernielde. De avond voordien was er een feest in het College, waarbij vuurwerk afgeschoten werd. Mogelijks was dit de oorzaak van de brand.

Stenen pijp Dupont van rood aardewerk.

De dubbele pijpenvormen, stampers en naalden van Camille Dupont.

Ruïne van de pijpenmakerij na de brand.

Detail uit het schattingsverslag na de brand van de "Pijperij"

Schatting van den brand bij L. Ver Elst-Dupont. te Poperinge

Art 5. Herstelling gebouw		150 00
Art 6. Pijperij dak-pannen houtwerk-plafuud		
Dak	2.60 + 3.65 = 6.25 x 14.00 = 87.50 m ²	30 50 3011 75
5 ballen	4.80 m = 24.00 lb	30 00 720 00
afdekking - roostering - planken en bijgeh. erg.	14.00 x 4.80 = 67.20 m ²	50 00 3360 00
Facade	14.00 x 5.20 = 72.80 m ²	34 00 2475 20
Trap en haan erg.		625 00
Schouw vernieuwen en muren herstellen. opstoppjen		650 00
21.00 lb gaten corrigeren		11.00 504 00
		<u>11.352 95</u>

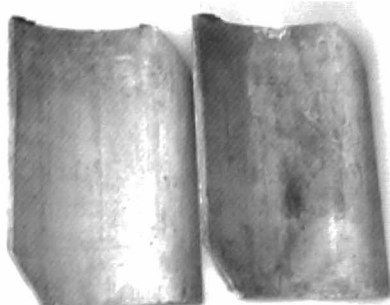
Na de brand werd de pijpenmakerij niet heropgestart. Er bleef een kleine voorraad pijpen over. Werknemer Jozef Handpoorter rookte witte pijpenkoppen met rode steel. Wanneer de kop bruin werd door de nicotine, herbakte hij de stenen kop. Louis Ver Elst-Dupont, die zelf rookte, ruilde een aantal in onbruik geraakte pijpenvormen voor tabak met tabaksfabrikant Albert Lebbe-Thevelin te Poperinge. Op één van deze vormen stond in de pijpensteel "DERAEDT A POPE-RINGHE".

8. Architecturaal aardewerk

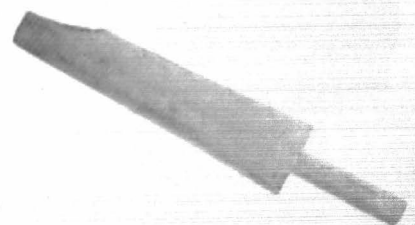
8.1. Dakwerken

- Gegolfde dakpannen

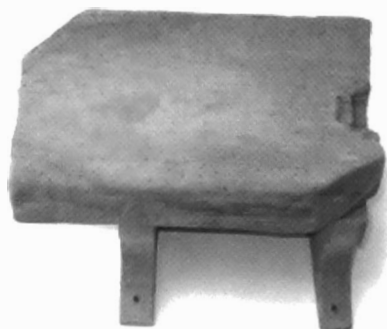
De oudste dakpannen waren ongeglazuurd. Doorgaans waren deze dakpannen in rood aardewerk. Er werden ook gegolfde dakpannen en ronde nokpannen van reducerend gebakken aardewerk gebakken. Men noemde dit ook "grijs aardewerk" en "gesmoord aardewerk". Het is een techniek die reeds in de middeleeuwen te Poperinge bekend was. Bij de pottenbakkerij Dupont werd een volledige oven gevuld met aardewerk van roodbakende klei. De schouw werd in de oven dichtgedaan en toegeplakt met leem, zodat het aardewerk tijdens het bakken grijs werd door zuurstoftekort.

Modellen in gips voor brede gegolfde dakpannen.

Houten dakpanlepel om de gevormde of geperste dakpan in het droogberrietje te plaatsen.

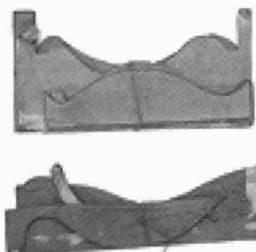
Houten pannenbak om de geperste golfpan bij te snijden en te merken met de letterstempel

Metalen merkstempels voor gegolfde dakpannen

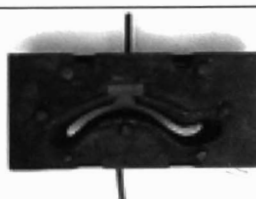
Patronen van karton voor dakpannen

Houten modellen voor golfpan voor het gieten bij de ijzergieterij Van Campen te leper.

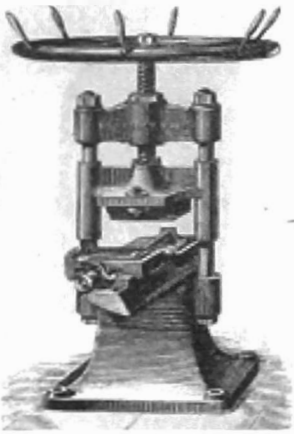

Persvormen voor golfpannen

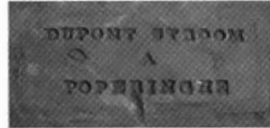
Er bestaan gegolfde dakpannen uit dit bedrijf met diverse merken. Ze zijn in rood aardewerk, ongeglazuurd, geglazuurd met doorschijnend loodglazuur en met donker glazuur.

Bij de brede gegolfde dakpan van Eduard Dupont-Stroom (1859-1894) zijn op de onderkant brede banden zichtbaar rond het merk.

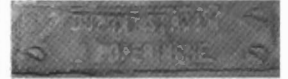

Gelijkaardige afwerkingspers "presse à rebattre" in "Manuel du Briquetier et du Tuilier", Emile Lejeune.

Deze banden zijn sporen van de persmachine, waarin de dakpan afgevoerd werd na het vormen met het perspaard en "filière" op het gelijkvoers. De afwerkingspers stond op de eerste verdieping. De gietijzeren vorm werd rond de vers gevormde dakpan gesloten door aan een groot wiel te draaien. Dit gebeurde door twee werkmannen. Op deze manier waren alle dakpannen ongeveer gelijk van formaat. Er bestaan twee soorten merken. Ze waren ingevezen in de persvorm.

Detail van het merk

Ouder merk

Lengte 34,5 cm, breedte 24 cm.

Gegolfde dakpan van Camille Dupont-Decorte (1894-1928). Er zijn drie ingestempelde merken bekend.

Eerste type gegolfde dakpan
Camille Dupont

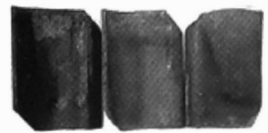

Lengte 34,5 cm, breedte 24 cm.

Detail van het merk op de onderkant

Tweede type gegolfde dakpan
Camille Dupont, ze zijn smaller

Geglazuurde en ongeglazuurde
dakpannen, lengte 34 cm,
breedte 23 cm.

Detail van het merk op de onderkant

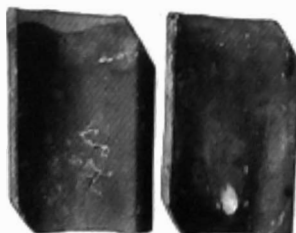

Geelkoperen merk DUPONT
POPERINGHE P D-D (Dupont-voor dakpannen van Camille
Decorte), 12,3 x 7,8 cm.

Variant merk in ovaal kader
Dupont.

Gegolfde dakpan van Louis Ver Elst-Dupont (1928-1961)

Geglazuurde en ongeglazuurde
dakpan, lengte 34,5 cm,
breedte 21,5 cm.

Onderkant met merk: VER ELST-
DUPONT POPERINGHE

Adrienne Dupont bij stapels gegolfde dakpannen op 7 augustus 1921.

Louis Ver Elst-Dupont had een eigen kwaliteitstest voor zijn gegolfde dakpannen. Hij stond met beide voeten op de bovenranden van een dakpan en rolde hiermee enkele keren heen en weer. Zijn dakpannen moesten deze druk moeiteloos doorstaan, verzekerde hij. De laatste Poperingse dakpannen werden in 1951 vervaardigd door Louis Ver Elst-Dupont voor de woning van schilder Alfred Marico in de Casselstraat te Poperinge. Op zijn vraag startte hij de productie nog eenmaal op. De dakpannen waren spaarzaam geglazuurd met donker glazuur.

Afmetingen 33,5 x 21,5 cm.

- Platte dakpannen
Eduard Dupont-Stroom (1859-1894)

Platte dakpannen met roosversiering, rood aardewerk met donkerbruin glazuur. Merk: E Dupont-Stroom Poperinghe (1859-1893). Afmetingen 22 x 28 cm. (MA)

Herkomst: dak van een ovenkot op de binnenkoer van brouwerij Van Eecke te Watou.

Keerzijde met ingestempeld merk VER ELST-DUPONT POPERINGHE.

Rood aardewerk met loodglazuur. (RT)

Keerzijde, er is uitsparing voor de versiering om de dakpan overal even dik te maken om barsten te vermijden. Merk: E Dupont-Stroom Poperinghe. (1859-1893)

Camille Dupont-Decorte (1894-1928)

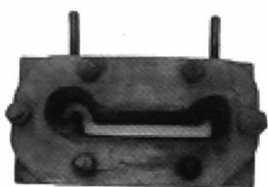
Platte dakpan. Afmetingen 21 x 29,5 cm.

Keerzijde met uitsparingen om de dakpannen overal even dik te maken. Geen merken.

Deze dakpannen kunnen toegeschreven worden aan Camille Dupont-Decorte (1894-1929) dankzij aanwezigheid van dergelijke dakpannen op de groepsfoto in het bedrijf in 1903.

Persvorm voor platte dakpan.

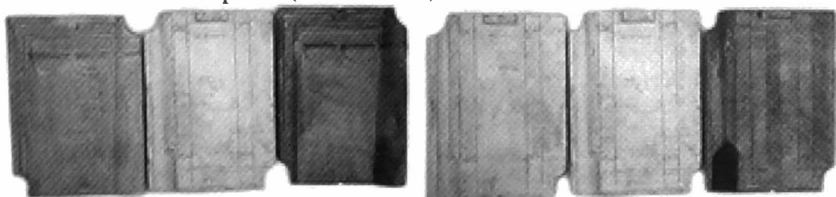
In het begin van de 20e eeuw vervaardigde Camille Dupont "coulissepannen". Het waren platte dakpannen met dubbele afsluiting zodat het dak beter afgesloten was. Er waren geen stropoppen meer nodig om de gegolfde dakpannen te isoleren.

Herkomst: tuin van beenhouwerij Liefoghe Casselstraat 69 te Poperinge.

Voor onder meer de platte pannen werden grote hoeveelheden industriële olie, bijv. Resol, aangekocht om te "demouleren", om de gevormde dakpan gemakkelijk uit de gietijzeren pannenpers te krijgen zonder beschadiging.

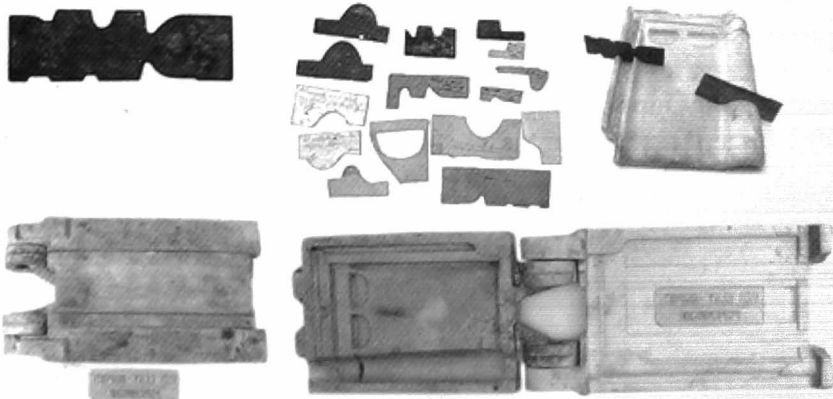
Louis Ver Elst-Dupont (1928-1961)

Gipsen modellen voor platte dakpannen.

Onderkant met aanduidingen in potlood.

Patronen en zinken sjablonen om de gipsen pannen te maken

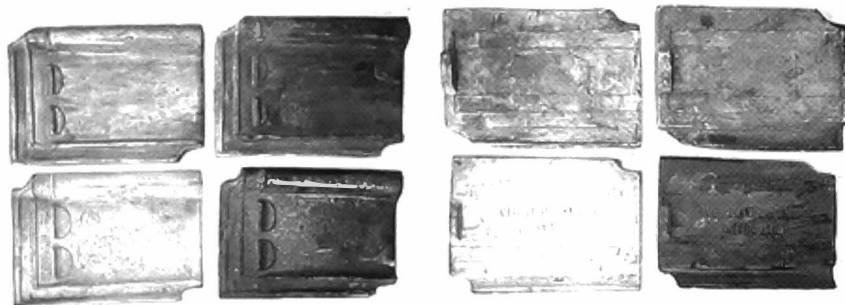

- gipsen model voor metalen dakpanstempel VER ELST - DUPONT POPERINGHE.

De gipsen modellen waren een voorbeeld om via zandmoule een gietijzeren exemplaar te laten gieten bij de ijzergieterij LAMBRECHT in de Westouterstraat, naast fietsenmaker Lenoir. Deze ijzergieterij werd

in 1970 afgebroken. Het was dan nog in eigendom van Jozef Lambrecht-Deschodt. Bij het persen van een dakpan, moest deze in zo'n ijzeren vorm. Eerst moest er een neus aangezet worden. Ook het merk was van ijzer.

Groene, blauwe en ongeglazuurde pannen in wit aardewerk. Onderaan rechts: rode pan met loodglazuur.

Onderkant van deze pannen. De onderste zijn gemerkt: VER ELST DUPONT POPE-RINGHE.

-Nokpannen

Ronde strovorsten zonder kraag werden in de 18e, 19e en begin 20e eeuw vervaardigd zowel van rood als van grijs aardewerk. In de pottenbakkerij Dupont waren er twee strovorstlepels om de gevormde strovorsten te dragen en ze op een droogberrietje te plaatsen. Ongeglazuurde strovorsten werden ook gebruikt om varkensetbakken ("zwienebakken") te maken. Ze werden omgekeerd met 2, 3 of meer naast elkaar geplaatst in een betonnen bak, zodat er een goot gevormd werd.

Strovorsten van ongeglazuurd rood aardewerk.

Strovorsten van ongeglazuurd grijs aardewerk, reducerend gebakken.

Rood aardewerk met doorschijnend loodglazuur.

Rood aardewerk met donkerbruin glazuur.

Strovorstlepels.

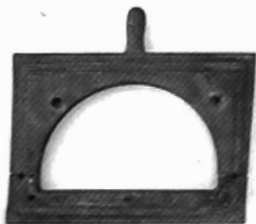
Zinken sjablonen voor ronde strovorsten, om een model in gips te vervaardigen.

Houten model voor een ronde strovorst, 1932.

Houten segmentmodel voor een ronde strovorst.

Gietijzeren persmond.

Binnensegment voor de persmond in hout en plaatijzer.

Ijzeren binnensegment voor de persmond.

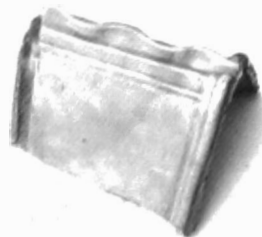

Persvorm voor strovorst.

Binnenkant van de persvorm met de brug.

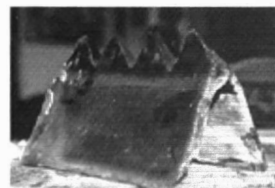
Schalievoorsten en dakpanvoorsten

Nokpan met kraag en golfversiering, wit aardewerk met loodglazuur. Hoogte 17 cm, breedte 26,5 cm, diepte 26 cm. Merk DUPONT A POPERINGE.

Versierde nokpan zonder kraag van wit aardewerk met loodglazuur. Hoogte 25,5 cm, breedte 28,7 cm, diepte 28,5 cm. Geen merken.

Versierde nokpan zonder kraag van rood aardewerk met loodglazuur, 19e eeuw. Hoogte 17 cm, breedte 24,5 cm, diepte 20 cm. Foto Willy Tillie in Aan de Schreve, 1983, nr. 1, blz. 10.

Versierde nokpan met kraag en kamversiering van rood aardewerk met loodglazuur. Hoogte 22 cm, breedte 27 cm, diepte 21,5 cm.

Versierde nokpan zonder kraag van rood aardewerk met bruin glazuur. De centrale punt is afgebroken. Hoogte 17 cm, breedte 27 cm, diepte 20 cm. Geen merken.

Nokpan met kraag van rood aardewerk met donkerbruin glazuur. Hoogte 19,5 cm, breedte 27 cm, diepte 28,3 cm. Geen merken.

Houten nokpanpaard uit de pottenbakkerij Van der Gucht te Temse. De gevormde nokpan mét boord werd hierop geplaatst voor de afwerking. Hoogte 23,5 cm, breedte 27 cm, diepte 26,5 cm.

Ongebruikte ronde nokpan met nokpanversiering van rood aardewerk met donkerbruin glazuur. De nokpan is geperst. De nokpanversiering in de vorm van een levensboom werd afzonderlijk gemodelleerd in een gipsen vorm. Breedte 27 cm, diepte 32 cm, hoogte 11,5 cm, totale hoogte 29 cm, dikte van de geperste nokpan 1,5 cm.

Drie identieke nokpannen, gerecupeerd van een dak te Poperinge. Er staan nog dergelijke nokpannen op een bijgebouwtje van een restaurant op de Paardenmarkt te Poperinge.

Nokpanversiering van wit aardewerk met bleekgroen glazuur, in gipsen vorm gemodelleerd. Hoogte 20,5 cm, breedte 20,5 cm, dikte 3,5 cm. Dit type was ook op een bijgebouwtje in de Steenvoordestraat te Watou alsook op het stadhuis van Gistel.

Detail van de groepsfoto van 1903.

Gelijkaardige nokpannen met nokpanversiering op het dak van de Gasthuiskapel te Poperinge. Deze nokpannen zijn in rood aardewerk met donkerbruin glazuur.

Identieke nokpannen van Dupont te Poperinge op de brouwerswoning "St-Eloi", Grote Markt te Godewaersvelde op 1 mei 2006. De woning is gebouwd in 1922.

Gipsen vorm voor nokversiering van schalieveursten.
Afmetingen van de gesloten vorm: 17,7 x 23 x 8 cm.

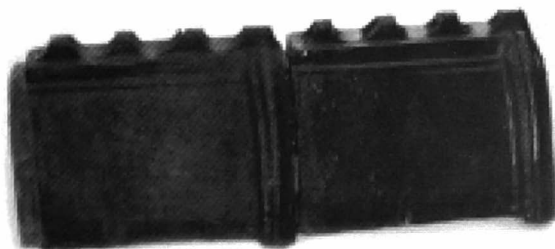
Nokversiering met kruisbloem,
rood aardewerk met donker-
bruin glazuur. Afmetingen:
15,8 x 18 x 4 cm.

De dubbele gipsen vorm werd de dag voordien in water gelegd. Bij het modelleren gebruikte men zachte klei die in beide helften overal goed met de vuist ingeslagen werd. De overtollige klei werd met de hand afgewreven en met de vinger maakte men overal geulen voor goede hechting. De vormhelften werden dan met beide handen goed dicht gedruwd. De gevormde ornamenten werden op houten "berdekens" te drogen gelegd.

Gegolfdde nokpan Dupont met 4 pinnen, vervaardigd bij de werderopbouw na de eerste wereldoorlog.

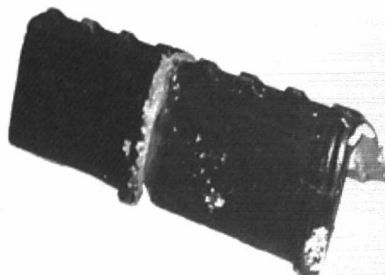
Nokpan Dupont met kam-
versiering, rood aardewerk
met donkerbruin glazuur.

Nokpannen Dupont van het pannendak in de
Diksmuidestraat 48 te leper. Ook op het Psychiatrisch
Ziekenhuis Heilig Hart te leper werden deze nokpannen
gevonden. Hoogte 15,5 cm, breedte 26 cm, diepte 26,5 cm.
Ovaal merk DUPONT A POPERINGHE.

Hoogte 13 cm, breedte 26 cm,
diepte 30,5 cm. Ovaal merk
DUPONT POPERINGHE.

Schalieveursten Dupont, ze zijn even breed,
hoger en minder diep. Hoogte 17 cm, breed-
te 25,5 cm, diepte 20,5 cm.

Dak met schalieveursten, Ieperstraat 145, Poperinge op 12 maart 2006.

Detail.

Dit type nokpan werd op het houten nokpanpaard geplooid volgens de scherpte van het dak en volgens het soort dak. Van links naar rechts: voor een schaliedak, dak van platte dakpannen en dak van gegolfde dakpannen.

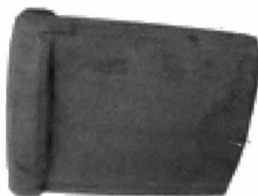

Deze nokpannen werden midden 20e eeuw een laatste keer vervaardigd door Louis Ver Elst-Dupont voor de woning van Alfred Marico, Casselstraat Poperinge. Ze zijn in wit aardewerk. Op het dak zijn ze afwisselend geplaatst met loodglazuur en groen koperglazuur. Merk: DUPONT A POPERINGHE. (AMP)

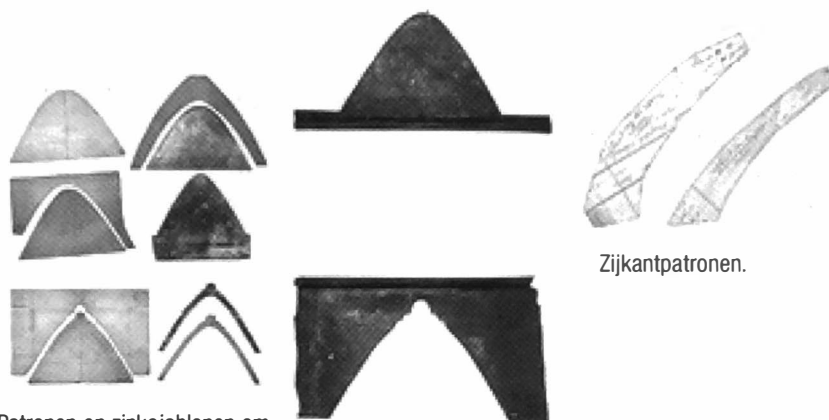
Variante nokpan met 5 pin-
nen, niet gemerkt, rood aardewerk, donkerbruin glazuur.

Vorstmodellen en modellen in gips voor de afwerkingspers in gietijzer

Sjabloon van karton om de uitsnijding te maken voor een nokpanversiering.

Gereedschap om de gipsen modellen te vervaardigen

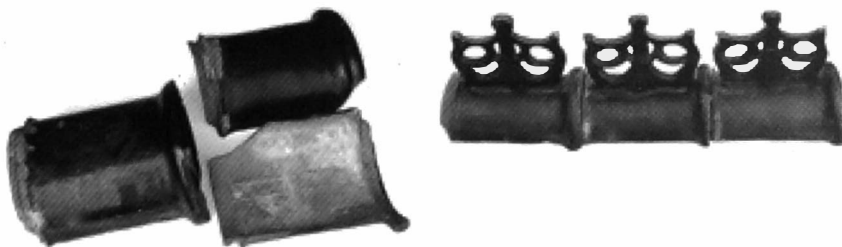

Patronen en zinksjablonen om gipsen vorstmodellen te maken.

Kartonnen patronen voor golven op de vorstkam.

Nokpannen Dupont, rood aardewerk met kraag en donkerbruin glazuur, kruisvormige banden op de onderkant. Breedte 37 cm, diepte 30 cm, hoogte 12 cm.

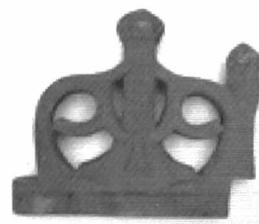
Afmetingen: 37 x 30 cm, hoogte: 30,5 cm.

Geperste nokversiering in de vorm van een "donderbare", met bijgesneden uitsparingen. Rood aardewerk met donkerbruin glazuur. Hoogte 25 cm, breedte 30 cm, dikte 2,3 cm.

Geperste nokversiering in de vorm van een "donderbare", zonder bijgesneden uitsparingen. Ongeglazuurd rood aardewerk. Hoogte 25,5 cm, breedte 27 cm, dikte 2,5 cm.

Deze nokversieringen zijn geïnspireerd op een nokversiering in Art Nouveau-stijl uit de steenbakkerij des Deux Nèthes van ongeglazuurd rood aardewerk. Hoogte 25 cm, breedte 29,5 cm, dikte 3 cm.

Dakveursten met nokversiering op een woning in de Koestraat te Poperinge.

De versiering is van ongeglazuurd rood aardewerk. De versiering is niet bijgesneden.

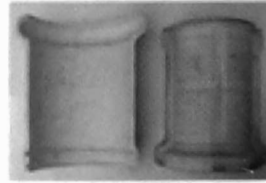
Nokpan met kraag en gestileerde lisbloem, herkomst: Vlamingstraat Poperinge. Breedte 37 cm, diepte 30 cm, hoogte 12 cm, totale hoogte 34 cm.

Geperste nokpanversieringen met gestileerde lisbloem, rood aardewerk, donkerbruin glazuur. Hoogte 27 cm, breedte 26,5 cm, dikte 2,5 cm.

Geperste nokpanversiering met gestileerde lisbloem, rood aardewerk, loodglazuur. Hoogte 27 cm, breedte 26,5 cm, dikte 2,5 cm.

Ongeglazuurde nokpan van rood aardewerk met kraag, gipsen modellen voor dergelijke nokpannen en gipsen modellen voor de afwerkingspers van gietijzer.

- Nokversiering

Nokversiering (pinakel) van wit aardewerk met groen glazuur, afbeelding van een lisbloem.

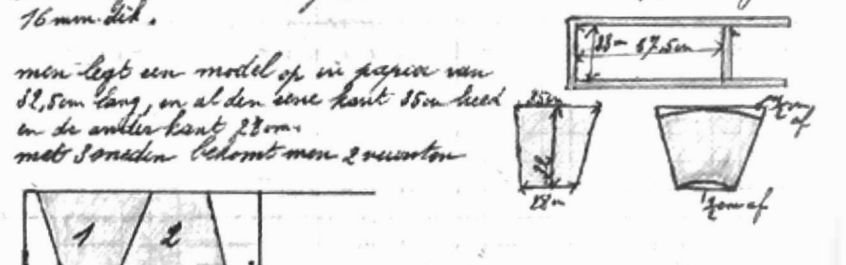

Hoogte 26,7 cm, breedte 24 cm, basis 6,5 x 6,5 cm met twee fixeeroeningen.

- Noorbomen

Noorbomen zijn halfronde overlappende pannen voor afwerking van de rand van twee dakvlakken. Bij Camillie Dupont kostten de noorbomen in 1922 1,25 BEF per stuk. Louis Ver Elst beschreef het productieproces:

Noorbomen zijn edelstaal zonder coating. (4 stuk per meter)
Deze noorbomen zijn gemaakt gevormd over staalraam (ziec. 49) met den sand.
oben heeft een kader gebouwt van 33cm breed - 67,5cm lang en 16mm dik.
men legt een model op in papier van 22,5cm lang, en al den ziele kant 33cm breed in de andere kant 23cm met 30mm dik. bekomt men 2 soorten

oben heeft de tyel van te peerd om te slaan, van 1cm moeten ripen.

*25cm lang
 5cm overkruisen
 3cm krimpen
 33cm*

Het dak Marico op 10 augustus 2005 met de noorbomen van Louis Ver Elst-Dupont.

Afmetingen: 26,5 x 29,5 cm, dikte: 1,4 cm.

Keerzijde.

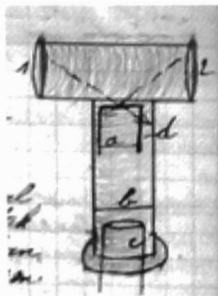
- Schouwstukken

Schouwstuk De 4 winden.

Schouwstuk met kap.

Schouwstuk T.

Schouwstuk Ver Elst-Dupont op woning in de Krombeekseweg te Poperinge, foto 7 januari 2006.

Schouwstukken "De 4 winden" met hoefijzervormige openingen, rood aardewerk, donkerbruin glazuur, tweede helft 19e eeuw.

Poperingse schouwpot, rood aardewerk, donkerbruin glazuur. (MA)

Hoogte 68 cm, Ø rand 24,7 cm, Ø bodem 33 cm. Herkomst: Drukkerij Danneels, Boeschepestraat te Poperinge. (JA)

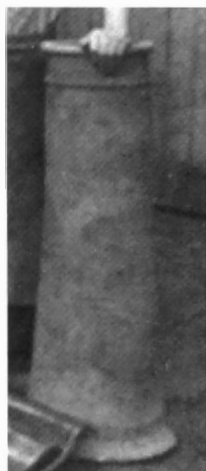
Gelijkaardig schouwstuk met bovendeel op het woonhuis van de brouwerij Feys te Roesbrugge in 2005.

Afwijkend schouwstuk met bovendeel en ringvoet. Herkomst: De Walhoeve, Eikhoekstraat te Westvleteren. (JA)

- Schouwbuis

Camille Dupont-Decorte maakte in zijn catalogus van omstreeks 1890 melding van schouwbuizen.

Detail van de fabrieksfoto Dupont in 1903 met een schouwbuis van aardewerk.

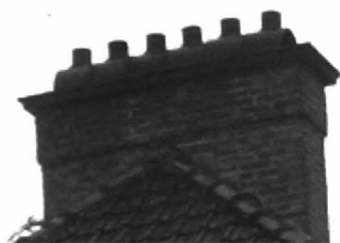
Schouwbuis van rood ongeglazuurd aardewerk. Hoogte 82 cm, Ø rand 22,8 cm, Ø bodem 30 cm. (JA)

In Abele, deelgemeente van Poperinge, waren op 1 mei 2006 nog meerdere gelijkaardige schouwbuizen in gebruik.

Twee hoge schouwbuizen op de achterkant van de woning Burgemeester Bertenplein 25 te Poperinge, aan de overkant van de pottenbakkerij Dupont. Rood aardewerk, zonder geprofileerde bovenrand.

Reeks schouwveursten van Louis Ver Elst-Dupont op de schouw van de woning in de Ieperstraat 206 te Poperinge, in de jaren 1930 ontworpen door architect Omer Carpentier. Foto 2006.

- Schouwveursten

Tijdens het tweede kwart van de 20e eeuw vervaardigde Louis Ver Elst-Dupont talrijke schouwveursten in zijn fabriek. Ze zijn goed te herkennen: op de bovenkant van een grote ronde dakveurst werd bij productie een ronde opening gesneden, in de opening werd een geperste draineerbuis met binnendiameter van 10 cm geplaatst en met klei vastgestreken. De schouwveursten zijn in rood aardewerk, niet geglaazuurd en niet gemerkt. Deze schouwveursten zijn in de skyline van Poperinge nog goed en talrijk zichtbaar.

Schouwveursten Ver Elst-Dupont in de Veurnestraat te Poperinge op 1 februari 2006. Naast het gewoon exemplaar staat rechts een extra groot exemplaar met een stuk draineerbuis van grote diameter.

Schouwveursten Ver Elst-Dupont in de Veurnestraat te Poperinge, 17 januari 2006.

Bij productie van het veurstgedeelte moest de klei goed zacht zijn om gemakkelijk in boogvorm te kunnen plooiën. Daarom werd de klei een tweede keer in de “malaxeur” en “étrieuse” vermalen en gemengd. Er werd met het perspaard en een persmond een platte koek geperst. Bij de oude methode werd de koek handmatig gevormd in een houten kader. Deze was 75 cm lang, 29,3 cm breed en 1,8 cm dik. De klei-koek werd nat op het houten veurstepaard gelegd en in de gewenste vorm geplooid.. De schouwveursten werden per twee te drogen gezet op een berrietje. Tussenin werd een pannelat gelegd zonder op te spannen.

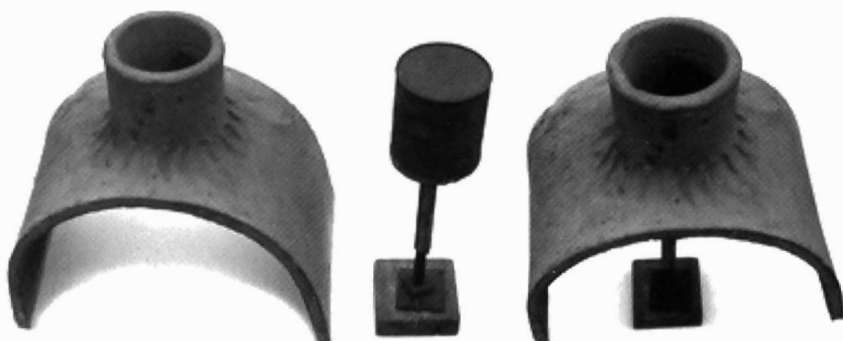

Tekeningen van Louis Ver Elst.

Twee veursten drogen op een berrietje.

Wanneer de veursten bovenaan wat gesteven waren, keerde men ze mét het veurstepaard, zodat scheuren voorkomen werd. Wanneer ze voor de tweede maal moesten gekeerd worden, begon men met de afwerking, het “opdoen”. De veurst werd op het houten paard voor schouwveursten gezet en goed vastgeslagen om goed de vorm aan te nemen. Daarna werd een halve draineerbuis van 10 cm binnendiamete-

ter opgezet. Deze was onderaan in een boogje afgesneden om de vorm van de veurst te hebben. Met een harde ijzerdraad werd de buitenomtrek op de veurst afgetekend en daarna met een mes uitgesneden, zodat de buis in de veurst past. Terwijl men met de linkerhand de buis tegenhield, maakte men met de rechterhand de verbinding. Met de duim of met een stokje werd de klei van de veurst aan de buis gesmeerd. Daarna werden enkele rollen aarde met de dikte van een worst rond de verbinding geduwd en effen gewreven met een natte spons. Daarna werden over de volledige cirkelvormige verbinding geulen in de klei gemaakt van links naar rechts. Wat wij als versiering zien, was bedoeld om de klei op de verbinding niet te dik te maken en het droogproces te optimaliseren, om barsten te vermijden. Daarna werd het droogproces voortgezet. Het opzetten van de buis duurde 10 minuten. Eén werkman kon 50 schouwveursten afwerken op 8 uur tijd.

Schouwveurst Dupont met steun voor de schouwveurstpot, gebruikt wanneer de gevormde schouwveurst droogde. De steun voorkwam inzakking en vervorming bij droging. Afmetingen schouwveurst 39 op 25 cm, hoogte 36 cm, hoogte pot 12 cm, Ø hals 13 cm, dikte 1,5 cm. (JA)

Schouwveurst van het woonhuis van de pottenbakkerij Dupont.

Schouwveurst van Poperings rood aardewerk van de pottenbakkerij Ver Elst-Dupont. De pot is een stuk geperste draineerbuis. Afmetingen 40 op 25,7 cm, dikte 1,7 cm, hoogte 38 cm, hoogte pot 12 cm, buitendiameter rand 13 cm, binnendiameter 10 cm. (JLP)

Dergelijke schouwveursten werden in 1951 nog steeds vervaardigd en geleverd. In februari 1951 werden 19 schouwveursten geleverd voor het Talbot House in de Gasthuisstraat te Poperinge. Het grote aantal hoeft ons niet te verbazen. De herenhuizen hadden grote schouwen. Op één schouw van het Talbot House werden zes schouwveursten geplaatst. De eerste keus kostte 40 BEF en de tweede keus 32 BEF per stuk.

Er bestaan ook oudere modellen in Poperings aardewerk van de 19e eeuw. De buis is met de pottenbakkersschijf gedraaid en heeft een kraag.

Schouwveurst van Poperings rood aardewerk, met streep loodglazuur. De pot is handgedraaid. Afmetingen 40,5 op 25 cm, hoogte 36 cm, hoogte pot 12,5 cm, Ø hals 14,5 cm, dikte 1,6 cm. (JA)

Schouwveurst van Poperings rood aardewerk, De pot is handgedraaid. Breedte 36 cm, hoogte 37 cm, hoogte pot 13 cm, Ø hals 14 cm. (MA)

Schouwveurst in Poperings rood aardewerk. De pot is handgedraaid. Afmetingen 40,5 op 25,5 cm, hoogte 37 cm, hoogte pot 12 cm. Herkomst: Maurice Devos, Chalet de l'amitié, Krombeekseweg Westvleteren. (MA)

Schouwveurst van rood aardewerk, met streep loodglazuur. De pot is handgedraaid. Hoogte 35 cm hoogte pot 11 cm, Ø rand 15,2 cm, breedte 41,5 cm, diepte 25,5 cm, dikte 1,8 cm. Herkomst: Firmin Six Reningelst. (MA)

Schouwveurst van Poperings rood aardewerk. De pot is handgedraaid. Afmetingen 40,8 op 25,5 cm, dikte 1,9 cm, hoogte 35,1 cm, hoogte pot 11 cm, Ø bovenrand 15 cm. (JLP)

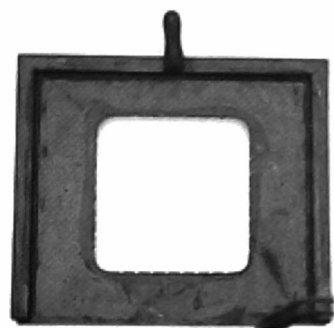
Schouwveurst van Poperings rood aardewerk. De pot is handgedraaid. Afmetingen 38,5 op 29 cm, hoogte 59,6 cm, hoogte pot 37 cm, Ø bovenrand 15,1 cm. (MA)

Toonstellingsrek met schouwstukken en schouwveursten

8.2. Schouwkokers

Tijdens het derde kwart van de 20e eeuw werden er potten met vierkant profiel in klei geperst voor het rookkanaal van een schouw. Ze werden in de muur mee gemetst. Voor goede hechting was de buitenkant voorzien van 8 groeven per kant. Werknemer André Sergier, die ook timmerman was en kon metsen, heeft verschillende modellen voor de persmond gemaakt van hout. Van het houten model werd een gietijzeren filière besteld bij een ijzergieterij. Bij productie van de schouwkoker moest rondom de boven- en onderkant een beetje schuin afgesneden worden met een mes opdat de kokers in elkaar zouden passen. Andere producenten plaatsten een kraag aan de onderkant.

Houten model voor de persmond om schouwkokers te vervaardigen, binnenmaat van het model 27,5 x 27,5 cm.

8.3. Stenen

- Baksteen

- Gevelstenen

Louis Ver Elst-Dupont beschreef het productieproces.

Ijzeren persbeugel voor 10 vierkante perforaties van de gevelsteen

758

Façade brick - gevelsteen.

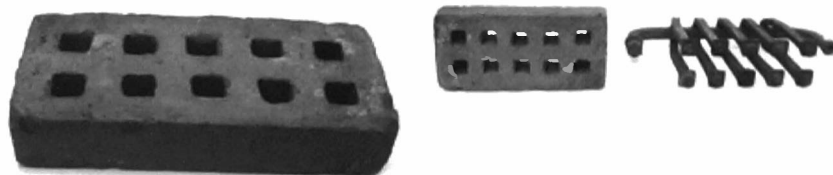
worde *Bevreesde met rood poeder of, om de opzweigen te beletten.*
of eenmaal vet leem van uit de slijpputten
maakt niet van uit de loompotten.
of 1/2 blau + 1/2 leem, legt eenmaal vet leem
voor de rechte rode blau.

De façade brick moet twee 4 zijden
schon effen hebben, daarvoor heeft ze
1/2 haak lant uitkomen.

filière *groot formaat met 10 potten in*

	geballe	voord	185
lengte	20 cm	22 cm	185
breedte	15 cm	17,5 cm	
dikte	6 cm	6,6 cm	filière uit 3 pland

De potten zijn kleiner die 11 of past.

De ijzeren persbeugel en een gevelsteen van dergelijk type, gebruikt voor het magazijn van Fernand Adriaen, Goudenhoofdstraat 4 te Poperinge, gebouwd omstreeks 1946. De gevelsteen meet 21,5 x 10 x 4 cm.

- Refractaire steen

Vuurvaste baksteen met ingestempeld merk "Dupont Poperinghe" tussen 4 schroefkoppen. De refractaire bakstenen waren op hun kant in kalkmortel gezet als vloer van een open haard. Afmetingen: 22,3 x 11,2 x 6,2 cm. Datering: eind 19e eeuw. Deze vuurvaste stenen werden ook gebruikt voor ovens en hopeasten.

- Holle baksteen

Foto 1913

Afmetingen: 28,2 x 10,2 x 6 cm, opening: 6,4 x 2,5 cm²

Bij Emiel Hardeman te Westouter werd de grond van de varkenstal in 1949 als volgt behandeld. Eerst werd er "terrepapier" op de grond gelegd, dan as, en daarop holle bakstenen, horizontaal gelegd. Dit werd gemaakt op een hoek van de stal en diende om de kweekvarkens erop te laten slapen. De holle bakstenen lagen in een kader van volle bakstenen om de randen van de holle bakstenen niet te breken en de gaten af te schermen. Hierdoor ontstond een isolatielaag waardoor de grondkoude niet kon stijgen.

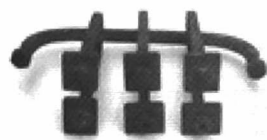
Op een foto van Martha Dupont in processiekledij in de achtertuin van de pottenbakkerij, zien we dat er holle bakstenen gebruikt werden als perkboorden. Martha Dupont behoorde tot de groep van de naties in de processie van O.-L.-Vrouw van Sint-Jan te Poperinghe.

Filière voor holle brik, opening 25,5 x 14 cm.

Persbeugel voor holle brik met 4 gaten, 4,2 x 3,9 cm, ingesneden profiel.

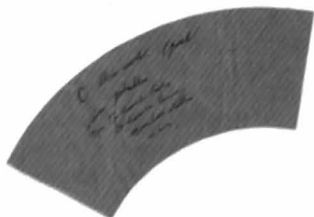

Persbeugel voor holle brik met 6 gaten, 3,5 x 4 cm.

- Cilindersteen

In de archieven van Louis Ver Elst-Dupont zijn er meerdere patronen in papier en karton om houten vormen te maken voor blijkbaar gebogen bakstenen op bestelling. Soms staat de naam van de opdrachtgever erop, bijv. Mr. Van Tomme, Remy Deschodt, Tafferein (?), Lobbestael Rumbekke. Vermoedelijk was dit voor gemetste waterputjes of voor schoorstenen van een bloemisterij of fabriek. Afhankelijk van het model waren er 5 tot 10 stenen nodig in een ronde. De diameter van de ronde in gebakken stenen varieert van 65,5 tot 104 cm.

- Klein model 1931, "te Maertens gebakken", 5 stukken in een ronde
- vers: 62,5 cm buitendiameter, 37 cm binnendiameter, 12 cm hoog
- gebakken: 57 cm buitendiameter, 34 cm binnendiameter, 11,5 cm breed

- Middelbaar model D 1931, 6 stukken maken een omtrek van 71 cm diameter, 14,5 cm hoog (vers)
- Middelbaar model D, gebakken 65 cm buitendiameter, 40 cm binnendiameter, 13 (12,5) cm breed, 13 cm hoog
- Groot model A 1931, 6 stukken in een ronde, Vers: 82 cm buitendiameter, 14,5 cm hoog
- Model 1939, 10 stenen in een ronde
 - vers: 112 cm buitendiameter, 82 cm binnendiameter
 - gebakken: 104 cm buitendiameter, 76 cm binnendiameter

Een andere steenbakkerij maakte "radiale stenen met afmetingen en stralen in verhouding tot de doormeter van elke schouw".

- Klompjes: kleine baksteentjes, gebruikt voor open haarden en schouwen. In de jaren 1950 werden ze vervaardigd met het perspaard. Afhankelijk van de grootte van de klompjes waren er bij de productie 2 tot 3 man nodig.

In mei 1957 was het werk als volgt verdeeld:

- Robert Dewulf "sniijdt met de snijder", hij wrijft de bramen toe en snijdt de kleistreng ("saucisse") af met het "boogsje", een boogvormige kleisnijder.
- Michel Ver Elst neemt de klompjes af en legt ze op berdekens. Er komen twee berdekens op de "balancine" voor transport naar de droogkamer.
- Louis Ver Elst doet de snijder van het perspaard omhoog en kuist de draden af.

Robert Dewulf steekt de "saucisse" vooruit.

Er werden ook afgeronde klompjes vervaardigd. Er waren klompjes van donkerrood, lichtrood, grijs en bleekgrijs aardewerk. Doorgaans waren de klompjes ongeglazuurd. Uitzonderlijk werden ze groen gegluurd. Gedroogde roodbakende klompjes werden met witte engobe overtrokken en gegluurd met een mengeling van loodmenie (30 delen) en koperoxide (1 deel).

-Handsteen

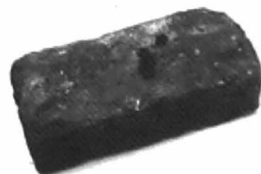
Voor het vormen van handsteen beschikte de pottenbakkerij over een houten scharnierende vorm met drie delen. De klei werd er in geslagen. Volgens beschrijving van Louis Ver Elst-Dupont waren de gebakken stenen 16 cm lang, 7,5 cm breed en 3 cm dik.

Klompje van rood aardewerk, 11,5 x 5,2 x 3 cm.

Klompje van rood aardewerk, 12 x 5,3 x 3,4 cm.

Klompje van reducerend gebakken aardewerk, 13,5 x 6,2 x 3,3 cm.

Platte steen van rood aardewerk, 17,6 x 8,3 x 3 cm

Houten scharnierend raam voor stenen. Binnenafmetingen: 17,4 x 8,3 x 3,3 cm. Bij het openen vielen de gevormde handstenen er gemakkelijk uit.

- Spievormige stenen voor een boog

In de pottenbakkerij was er een houten scharnierende tegelkader met ijzerplaat op boven- en onderkant. Binnenafmetingen: 22,9 x 12,2 cm, dikte 3,1 tot 4 cm. Het is een vorm voor een tegel in spievorm. Dergelijke stenen werden gebruikt om een boog te metselen boven een raam, een ingang, schouw of broodbakoven.

Gesloten vorm

Open toestand

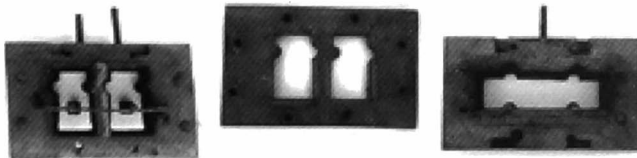
Zijkant met
spievorm

Tegelkader op de
foto van 1903.

- Gewelfsteen

Persvormen voor gewelfstenen met in- en uitstulpingen. Deze stenen pasten in elkaar en gaven grote stevigheid.

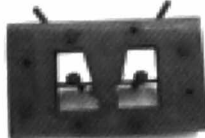
Om gewelfbogen te maken produceerde men de "hakebriek" met een schuine kant. Deze gewelfsteen werd van vuurvaste klei vervaardigd en werd vooral gebruikt voor ovens van broodbakkerijen. Bij het uitpersen werden schuine gipsen rolletjes gebruikt. Na het afsnijden werden de hakebrieken per twee afgenomen met een vork met twee tanden. Deze pasten in de holte van de steen. Er waren drie soorten persvormen.

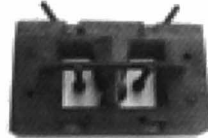
Tekening Louis Ver Elst

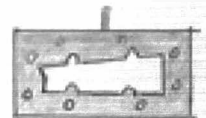
Tekening Louis Ver Elst

Houten persvorm

Keerzijde van de pers-
vorm met brug en tam-
pons voor de holtes

Tekening Louis Ver Elst.
Deze gewelfsteen werd
recht gezet om een
boog te vormen.

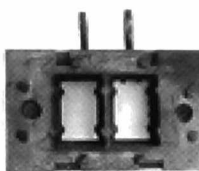
In 1950 ontwierp Louis Ver Elst zijn nieuw type gewelfsteen voor woningbouw. Ze waren bedoeld om kamers te overwelfen. De gewelfstenen met twee holtes waren 25 cm lang, 10 cm hoog en 6 cm breed.

Patronen in karton

Houten model

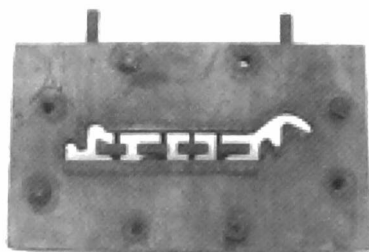

Houten persvorm

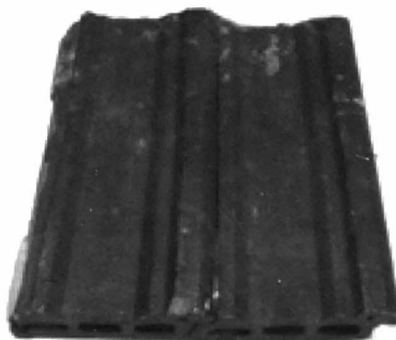
Persvorm in giet-
ijzer en plaatijzerBinnenzijde van de
persvorm met brug
en tampons voor de
holtesHouten model
voor de tampons
van de persvorm

- Muurpan

Vlakke afdekking van afscheidingsmuren, rood aardewerk, bovenaan donker glazuur. De muurpannen waren schuin aangebracht, opdat het regenwater zou afvloeien.

Muurpanfilière met 4 openingen

Ijzeren persvorm voor
muurpan met 3 openingenMuurpannen met 4 openingen,
rood aardewerk met op de
bovenkant donker glazuur.
Afmetingen: 39,2 x 18 x 5 cm

8.4. Toebehoren voor hopasten

- "Zeugeveursten"

Notities door Louis Ver Elst-Dupont in 1947 over het productieproces van de zeugeveursten:

Zeugeveursten, voor droogingen van de riede hom-
melkeeten
Karde gewinterd panvaard met fyne rood poezin by, van lozen
het vuur, best 2 maal de driewe passeren, om de
veeste gemaltheid te doen vloeden.
Vette reproductaal waerde by, is ood goed, voor 8 maal in het
planien (en droegen).
Wolven deze van grote ontlegels (15cm), en men maakt 2 hoeken
in eens van 2 cm. dik, met een draad te openen.

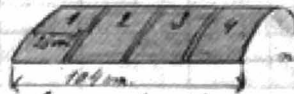
Waad te maken of het peerd. Er zijn 2 zeugeveursten modellen,
men gebruikt het minste peerd om ze op te leggen.

met den hand gemaakt, de hoeken hebben de zelfde gride van
schuurveursten,
alben gebruikt de kade van schuurveursten, maar men
moet ze 8 cm. hoeken (want de oerwilt een 58 cm hebben
al binnen, ofwel een peerd dat men sintel).

Waad plaatste vellen
draaden op 26 cm. afstand

Het meer is de zelfde bewerking geldt voor schuurveursten
Stadigke 57. (laetit gebuult maant 51)

Zeugeveursten gemaakt of een peerd van 57 cm. breed
versch gemaakt is ze meer dan 50 cm. oerwilt
geballen is ze 55 cm. oerwilt.

26 x 4 = 104 cm. lengte
niet meer zijn dan 105 cm

alsoo werden de zeugeveursten gebruikt.

Zeugeveurst van rood ongeglazuurd
aardewerk, lengte 55,5 cm, breedte
25,5 cm, hoogte 18,5 cm, dikte 2,2
cm.

Deken De Bo beschreef in zijn Westvlaamsch Idioticon van 1892 de
“zeuge”: Bij hommeldroogers. De zeuge van den loop in eenen hommellast
is de rug of het bovendee van den loop. Het is op de zeuge dat men
de panne met het solfer zet om de droogenden hommell te sulferen, en
dat men somwijlen ook appels braadt die “hellejongen” geheeten worden.
In de nieuwe hommellkeeten vervangt men de zeuge door eene ijze-
ren plaat.

Van specialisten konden we vernemen dat door het plaatsen van appelen
op de zeugeveursten slechte hoppe verbeterde tijdens het droog-
proces. De “hel, helle” beschrijft Deken De Bo als volgt: Bij hommell-

reeders. Grootte ruimte, trechtersvormig tusschen vier muren besloten, zeer wijd van boven, nauw van onder, en omtrent tien voet hoog, tusschen de viering en de vlake in eenen hommelast. De viering onder de hel is een gewelfd fornuis, de "loop" genaamd, waarin eene soort van steenkolen, "frannekolen" genaamd, gebrand wordt die weinig of geen rook geeft. In het gewelf van deze viering zijn er op zijds verscheidene trekaten langs waar de gloed van 't vier in de helle opstijgt. Boven op de helle ligt de "vlake", d.i. een dicht roosterwerk van hout of ijzerdraad, dat, met hooge randen voorzien, als eenen bak uitmaakt waarin men den verschgeplukten hommel legt, die daar, doortrokken van de hitte die uit de helle opstijgt, in de weerdij van tien uren volkomenlijk gedroogd wordt. In den voorkant der helle is een trekberd of eene deur die men opendoet om, als het vuur uitgedoofd is, de helle te kuischen en te zuiveren van 't geen er door de vlake gevallen is, ofwel om, terwijl het vuur brandt, appels te braden te leggen op de "zeuge", d.i. op het gewelf van de viering. Deze helle is haren naam verschuldigd aan de groote hitte en duisternis die er in heerschen.

Ook Cl. Vanhoucke beschreef de stookplaats van de hopast in zijn publicatie *De folklore van de hop in Vlaams-België* van 1964. Als illustratie gebruikte hij een tekening van Lindemans met de vuurhaard (A). Hiervoor werden de "zeugeveursten" gebruikt.

De vuurkamer (Pop. "loop" - Brab. "stoel") is een vierkante, gemetste bak, ongeveer 1,50 m. hoog, beneden in de ast. Hierin bevindt zich de vuurhaard (Pop.: viering - zeug of zwijn) waar men een vuur van gas-kolen aanlegt om de hop te drogen. Onder deze vuurhaard bevindt zich het "asgat", een put die dient als verzamelplaats voor de as.

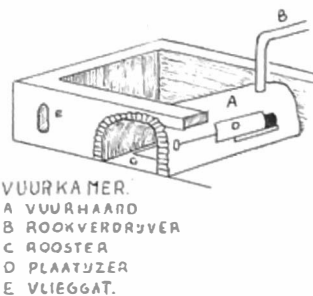
De "trekgaten" die in de vuurhaard zijn aangebracht, dienen om de warme luchtstroom door te laten: men kan ze openen of sluiten door middel van "plaatijzers".

Tenslotte zijn in de vuurkamer ook nog een paar andere trekaten voorhanden, de "vlieggaten" of "asemgaten". Wanneer men deze vlieggaten nu volledig of half openzet, kan men de warmte verminderen, door het feit dat hierdoor koude lucht wordt toegevoerd.

Jan Lindemans beschreef de "zeug(e)" in de ast als de rug of bovenste gedeelte van de loop. Het is op de zeug dat men de panne met solfer zet om de drogende hop te sulferen en dat men somwijlen ook appels braadt, die "hellejongen" geheten worden, naar de "hel" in de hopast. De "zeugepanne" beschrijft hij als soort grote vorstpan die men boven de zeug legt opdat de hommel, die door de vlake rijst, niet in 't vuur zou vallen.

- Vuurvaste steen voor de vuurkamer

Op 26 juli 1952 leverde Louis Ver Elst-Dupont nog "refractaire brik-

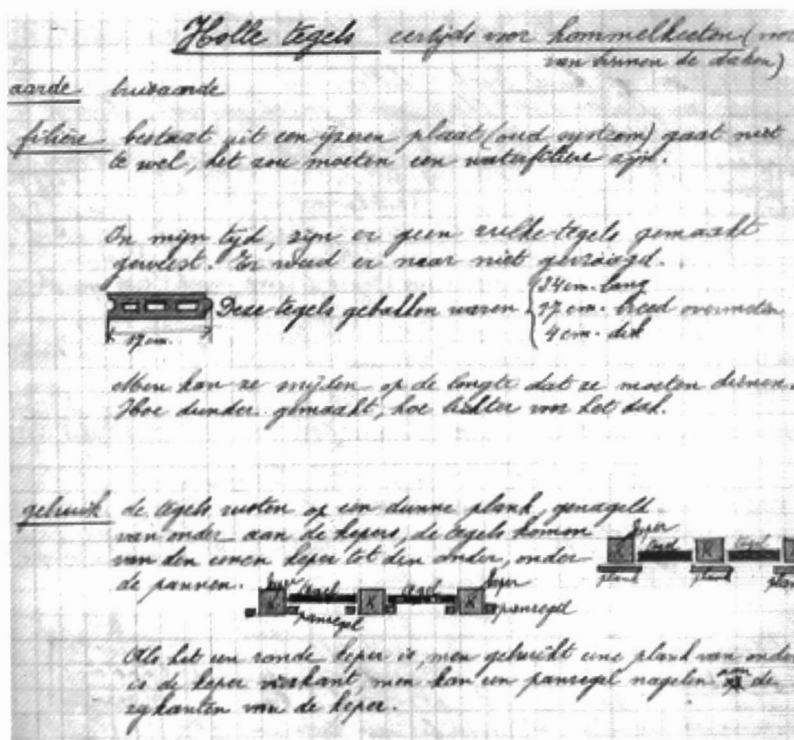
VUURKAMER.
A VUURHAARD
B ROOKVERDRUVER
C ROOSTER
D PLAATIJZER
E VliegGAT.

ken” voor de hoppeast van de paters van de Sint-Sixtusabdij te Westvleteren. Hij leverde eveneens “vuurcement” om vuurvaste mortel te maken.

-Hopaststeen

In de hoppeketen werden aan de binnenkant van het pannendak holle tegels bevestigd om de vochtigheidsgraad van de hoppeket te optimaliseren. Deze holle tegels werden na 1920 niet meer vervaardigd.

Notities door Louis Ver Elst-Dupont in 1947 over het productieproces van de hoppeasttegels:

IJzeren persvorm voor de hoppeasttegels Dupont.

IJzeren persvorm voor twee smalle hoppeasttegels met twee perforaties. De metalen vorm is op een houten drager gemonteerd. De vers geperste stenen waren 11 cm breed en 5 cm hoog.

- Verluchting
- Duivenpannen

Bij het drogen van de hop moet de vochtige lucht uiteraard afgevoerd worden uit de ast. Bij grote hoppeketen gebeurde dit door de trekshouw, waarop een grote zinken “draaimuts” stond. Bij kleinere hopasten, “boerenasten”, bracht men in het dak verluchttingsopeningen aan. In de meeste gevallen waren dit duivenpannen, ook “uilepannen” genoemd. Jan Lindemans beschreef de “duivepan” als grote dakpan met opening, gebruikt als luchtgat in oude asten. Dergelijke dakpannen werden ook voor duivenhokken gebruikt. Droging in dergelijke asten was van mindere kwaliteit. Er was minder tocht waardoor de bovenste laag zweette, en de onderste laag bakte. De hop moest daarom meer geroerd en gekeerd worden tijdens het drogingsproces.

Drie duivenpannen als verluchting van de hopast Vandenberghe in de Handstraat 2 te Krombeke, foto op 29 maar 2006. Er waren aan beide kanten drie duivenpannen boven de drogende hop geplaatst als derde pan vanaf de nok. De boerderij werd uitgebaat door Achiel Vandenberghe-Desmadril, geboren in 1862. Het bedrijf werd voortgezet door zoon Michel & Madeleine Vandenberghe-Coene en later door hun zoon Guido.

Michel Vandenberghe was wijkmeester-bestuurslid bij de oprichting van "De Verenigde Hopkwekers van Krombeke" in 1905. Het was Georges Vandenberghe, ongehuwde broer van Michel, die er laatste hoppeboer was. Het hommelmof werd geroid in 1945. In de catalogoog van Camille Dupont-Decorte staan "Duivepannen" vermeld: verlotte 35 cent, onverlotte 25 cent.

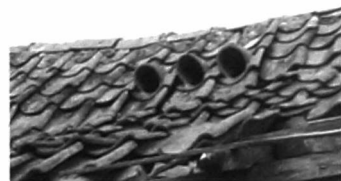
• Verluchttingsbuis op nokpan

Drie verluchttingsveursten op de hommelmof Vancalis, Hoge Noenweg 4 (vroeger Leneweg 7) te Poperinge, foto 29 maart 2006. Het bedrijf werd uitgebaat door Cyriel Vancalis (°Poperinge 3-07-1903 +Kallo 5-09-1944) en Irma Doom. Later werd het voortgezet door hun zoon Maurice Vancalis-Engels. De laatste uitbater was Joseph Verducruysse. Hij had in 1961 2,2 ha hoppe. Er werden stukken draineerbuis van 8 cm binnendiameter en een lengte van 14,5 cm gemonteerd in gewone ronde dakveursten van ongeglazuurd aardewerk, 27 x 31 cm en 12 cm hoog. Het dak was gelegd met 19e-eeuwse gegolfde dakpannen in ongeglazuurd rood aardewerk met de merken DUPONT POPERINGHE PDD (Poperinge Dupont-Decorte) en DUPONT A POPERINGHE.

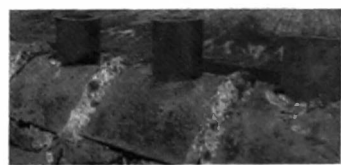
8.5. Tegels

-Vloertegels

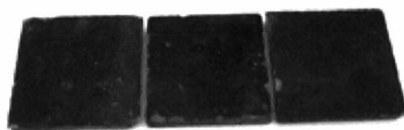
Vloertegels in 2002 opgegraven in de pottenbakkerij tijdens de afbraakwerken. Ze lagen onder de bestaande vloer in het woonhuis.

Detail van twee duivenpannen.
Lengte 35 cm, breedte 24 cm,
Ø handgedraaide pot 16,2 cm. (JA)

Onogeglazuurde tegels van rood aardewerk.

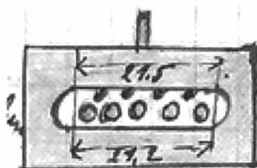
Vloertegels van rood aardewerk met donkerbruin glazuur op de bovenkant.
Afmetingen 13,6 x 14 x 2 cm en 14,4 x 14,5 x 2 cm.

- Vloertegels voor varkensstallen

Louis Ver Elst beschreef in 1947 de productie van "pavementstenen" (vloerstenen) voor stallingen, best geschikt voor "zwijnestal".

Schets van een vloertegel voor varkensstallen door Louis Ver Elst-Dupont

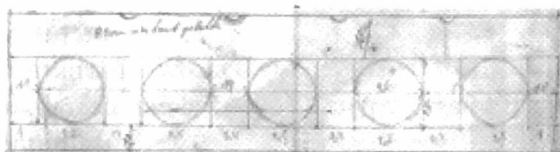
Tekening van de persvorm

IJzeren beugel van de persvorm

Tekening van de ijzeren afneemvork

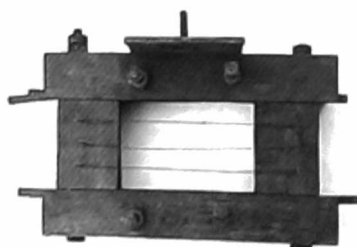
Doorsnede van een vloertegel voor varkensstal, door Louis Ver Elst getekend. Alle afmetingen zijn nauwkeurig genoteerd. Gebakken waren de tegels 20 op 20 cm groot en 2,5 cm hoog. Hij vermeldde nog dat één tegel als model gegeven werd aan de paters van de Sint-Sixtusabdij te Westvleteren.

In augustus 1956 werd een lot van 1300 "zwijnetegels" gemaakt van 4 gaten en 27 cm lang. Twee man, Robert Dewulf en Joseph konden 400 tegels rechtzetten in twee uur.

- Inlegtegels voor de haard

Detail van de persvorm voor haardtegels

Er was ook een persvorm waarmee vier tegels tegelijk geperst werden. Een rechthoekige blok klei werd tijdens het persen door middel van drie ijzeren draadjes in vier latten klei versneden. Het vergde heel wat vaardigheid om te vermijden dat de repen niet opnieuw aan elkaar zouden klevan.

Rond een gipsen model werd een houten kadertje geplaatst, waarin de geperste kleitegel gelegd werd. De tegel werd in de vorm geduwd, waardoor de tekening in negatief aangebracht werd.

De geprinte tegel werd overgoten met een pap van witbakkende klei. Het overschot aan witbakkende klei moest heel voorzichtig met een fijn mes “uitgelepeeld” worden, anders bekwamen strepen van witbakkende klei. Dit afstrijken begon in de hoeken, telkens naar binnen toe. Pas als laatste werd de binnerversiering opgekuist. Wanneer de klei lederhard was, werd de voorkant van de tegel gepolijst door hem af te strijken.

Dankzij de laatste tegelbakker, Louis Ver Elst-Dupont, zijn we goed gedocumenteerd over het productieproces. Na de tweede wereldoorlog schreef hij zijn vakkennis uitvoerig neer in meerdere schriftjes:

- Fabricatie-Diversen 1947
- Fabricatie boek (mei 1950)
- Fabricatieboek (nov. 1950)
- Fabricatie boek (februari 1952)

Het was de bedoeling van zaakvoerder Louis Ver Elst om zijn stielkennis te bewaren voor de volgende generaties pottenbakkers, in de eerste plaats voor zijn zoon Michel, die voorbestemd was om hem op te volgen. Louis Ver Elst was ingetrouwd in de pottenbakkersfamilie Dupont, en heeft alles moeten leren. In zijn geschriften maakte hij gebruik van zijn ervaringen, maar ook van de uitleg die hij kreeg van zijn schoonvader, zijn vrouw en de pottenbakkers van het bedrijf. Hij beschreef nauwgezet het productieproces van voorwerpen die hij nooit vervaardigd had. Hij wilde deze kennis niet laten verloren gaan. In zijn Fabricatieboek I van mei 1950 beschrijft hij vanaf blz. 68 *de oude tegels “de leeuwjes” in verlot van 14/14.1,5 en liebloem*.

Het maken van de oude tegels “de leeuwjes” de tegel in bruin verlot, (1) en het leeuwje in ‘t geel met den hand (en ook de liebloem) van 14 cm vierkant = 51 tegels per m².

Aarde

De kleur van oude tegels is bleek bruin, voortkomende van de aarde, die moet bestaan hebben uit 2/3 buisaarde en 1/3 refractaire (2) aarde (witte). Die witte aarde was om de tegels goed te doen drogen. Ten dien-

(1) Verlot = loodglazuur

(2) Refractaire = vuurvaste

tijde was er nog geen broyeur ⁽³⁾ in gebruik en bijgevolg kon men geen fijne chamotte gebruiken in 't maken van de tegels, hetgeen voor 't drogen veel beter is dan refract. aarde. Een architect van Parijs verkiest de tegels met zwarte pleks, voortkomende van zwarte brokjes klei, in de gewone klei, meest van uit den grond van de put (4de steek) bij de Molenwal. Best geen fijn rood poeier bij doen, ze krimpt te weinig, er is dan geen akkoord met de witte aarde.

Het leeuwtje is geel bruin, door de wedde in klei, en ligt iets dieper, daar de witte aarde nog al zacht gebruikt is en niet mager.

De oude tegel was bleek bruin met een geel bruin leeuwtje dat iets dieper ligt.

De nieuwe tegel is donker bruin met een geel bleek leeuwtje, dat rijze ⁽⁴⁾ komt met de tegel.

De oude zijn iets gebrandt in vuile plekken door het bloot vuur, de vlammen. De nieuwe zijn niet bevuild, vermits ze in cassettes gebakken zijn, en bevrijd zijn tegen de vlammen.

Nieuwe tegels

Om de tegels schoon donker bruin te hebben, gebruikt men buisaarde met 1/3 fijn gezeit best 1/4 om de koeken niet brokkelachtig te zijn in het opdoen (vierkant snijden), (door een klein handzeefde) rood poeier bij (chamotte), en men doet geen witte aarde bij. Die mengeling van aarde is roodachtig van kleur. Daar die tegels veel werk vragen om te maken, en bijgevolg kostelijk zijn, kan men niet te veel zorg aan besteden, daarvoor best:

- 1) de buisaarde (klei en leem) 2 keren malen door de étrieuse, ⁽⁵⁾ de cylindres dicht zetten, want de steentjes in 't afschrepen van de tegel maken schreven in, en het kalk na het bakken maken de tegel onverkooptbaar.
- 2) Ofwel om geheel zeker te zijn, men gebruikt droog gezifte gemalen schelvers, maar het is een meerder werk.

De ongebakken schelvers malen en zichten door de groote zichten daarmede zijn:

- 1) de kalkbeetjes gemalen
- 2) de steentjes ook en uitgezicht

Later gaat het beter:

- 1) om de tegel af te schrepen, zonder steentjes in
 - 2) na het bakken geen verlies door de kalksteentjes
 - 3) en ook om te vormen, de plaaster vorm niet te beschadigen
- Geen grove rood poeier gebruiken om op de koeken te striewelen. Best geen rood poeier gebruiken, het gaat slecht om af te schrepen.

Rood poeier (chamotte) fijne, is geheel goed voor het drogen van de tegel, en in het bakken biedt de tegel meer weerstand tegen het vuur, min kromme.

Te mager aarde trekt veel water van de witte pap en de tegel wordt geheel zacht, en moet langer drogen.

(3) Broyeur = steenmolen

(4) Rijze = vlak

(5) Etrieuse = kleimolen

Het leeuwte in witte aarde.***Aarde***

men gebruikt refract. aarde, vette en mager gemengeld, de mager aarde bakt wit, en t.à calc. bl. Bakt bleeker dan de vet aarde C', best de witste voren nemen.

- *Vetste formule, goed om af te schrepen: 3 schup. T.a calc.bl., 2 schup. magere aarde*
- *Magerste formule, zekerste als men met schuppen meet: 3 schup. mager aarde, 2 schup. vet aarde C'*

Elke soort van wit aarde is appart gemalen en gezicht (door de groote zichter) en achterna gemengeld. Men kan ze ook appart malen, en fijn zichten met de hand door een fijne zeefde. De wit aarde

...

In januari 1955 schreef Louis Ver Elst nog een aanvulling: Nieuwé en korte manier om leeuwtes te maken. Hij was steeds in de weer om het ambachtelijk productieproces zo goedkoop mogelijk te houden zodat zijn afgewerkte producten verkoopbaar zouden blijven. Hij noteerde productietijden en berekende meermaals tijdsverbeteringen door aanpassingen aan het productieproces.

Hij besprak verder:

- het maken van de koeken, de basistegel;
- het gebruik van de gipsen vorm;
- het overgieten met witte aarde: keuze van de witte aarde en gereed maken van de witte aarde;
- het drogen van tegels, overgoten met witte aarde;
- de verschillende vormen welke de tegel ondergaat gedurende het drogen;
- het afsnijden der boorden;
- het rectificeren;
- het loden (glazuren);
- het branden: vullen van de oven, uitdoen van de oven;
- kenmerken van slechte tegels en het herstellen van tegels.

Ook het vervaardigen van de tegelmodellen werd uitvoerig besproken. Opmerkelijk is dat deze vormen bewaard gebleven zijn. Louis Ver Elst beschouwde de oude houten blokmodellen, die volgens zijn geschriften op zolder bewaard werden, als onjuist. De verdeling van de tekeningen was volgens hem niet correct. Daarom maakte hij afgietsels in gips, paste meerdere correcties toe, en goot daarvan een nieuw tegelmodel van gips.

In deze pottenbakkerij met lange traditie van productie van haardtegels, werden drie types leeuwen vervaardigd voor de haardtegels.

Eerste type leeuwentegel

Dit is het enig bekende type waarbij de mannelijke geslachtsorganen van de leeuw afgebeeld zijn.

Houten blok voor 18e-eeuwse leeuwentegel met kader. Afmetingen blok: 25 x 23,5 x 6 cm, afmetingen tegelvorm: 17,3 x 17,5 cm.

Leeuwentegel van dit type, 18e eeuw, deel van de kader is zichtbaar. Afmetingen: 15 x 15 x 1,6 cm.

Vierpas leeuwentegels van dit type, 18e eeuw, sporen van de kader. Afmetingen: 14,5 x 14,5 x 1,6 cm. Herkomst: Herberg Central, Guido Gezellestraat, Poperinge.

Houten blok voor 19e-eeuwse leeuwentegel zonder kader. Afmetingen blok: 23,4 x 24,8 x 5,9 cm, afmetingen tegelvorm: 15,5 x 15,5 cm.

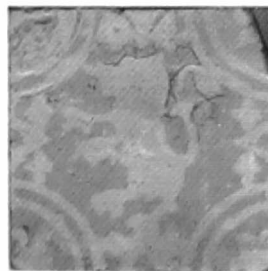
Gipsen afdruk van de houten blok, maar zonder de haarkrul op de knie. Hiermee konden tegelvormen van gips gemaakt worden. Afmetingen blok: 23,5 x 24,6 x 4,5 cm, afmetingen tegelvorm: 15,7 x 15,7 cm.

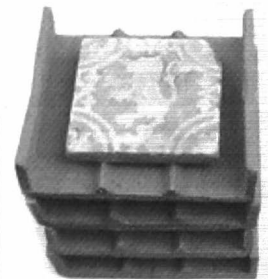
Vormmodel van gips voor de linksijkende leeuw. Hier is de haarkrul op de knie bewaard. (AVE)

Haardtegel van Louis Ver Elst, achteraan gedateerd 1939. Afmetingen: 13,7 x 13,7 x 1,6 cm.

Ongebakken en ongeglaazuurde leeuwentegel uit deze periode. Afmetingen: 13,3 x 13,3 x 1,8 cm op 27 mei 2006. Ongebakken aardewerk blijft krimpen.

De ongebakken "leewtjes" werden in de oven op cassettes gestapeld om ze te beschermen tegen neerslaand stof van het open vuur. Reconstructie van tegelcassettes door Luc Adriaen in 2006.

Leeuwentegel zonder hoekversiering, rood aardewerk met wit inlegwerk en loodglazuur

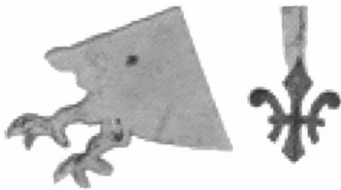

Gipsen vorm voor een dergelijke leeuwentegel zonder hoekversiering.
Afmetingen: 17,2 x 17,2 x 2,5 cm.

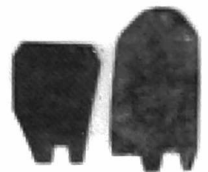

De vorm met houten tegelkader. Afmetingen van de conische kader: 19,8 x 35,5 x 1,8 cm.

In 1949 vervaardigde Louis Ver Elst-Dupont nieuwe modellen en vormen in gips van de typische leeuwentegel mét hoekversiering. Hij maakte "modellen om tegeltjes te corrigeren".

Tekeningen van de leeuwenklauwen en het hoekleletje, afgetekend van de 18e eeuwse houten blokvorm.

Zinken sjablonen om de hoekronden en de hoekige geren bij te werken in gips.

Gipsen model voor de leeuwentegel van Louis Ver Elst in 1949. De leeuw is ontmand!

Afmetingen: 15,5 x 15,3 x 2,5 cm.

Gipsen blokvorm voor deze leeuwentegels. Afmetingen blok: 23,7 x 22 x 7 cm, afmetingen tegelvorm: 15,3 x 15,3 cm..

Variante, "Zwarte" leeuwentegel
Afmetingen 13,9 x 13,8 x 1,3 cm.

Het gezin Michel Ver Elst-Meersseman thuis bij de open haard met leeuwentegels, foto 1965.

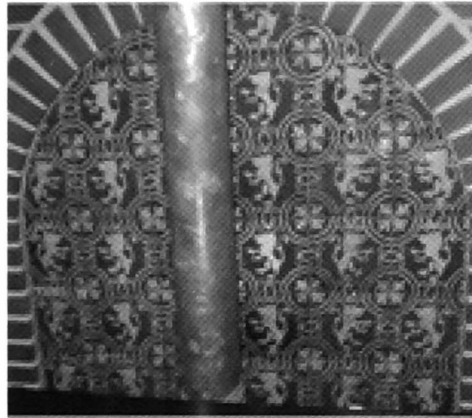

Vier leeuwentegels,
14 x 14 x 1,5 cm.

Tegel zonder binnenversiering, werd in het midden van de schouw geplaatst.

Afmetingen van de tegelblok: 23 x 22 x 6 cm, afmetingen van de tegelvorm: 15,4 x 15,4 cm.

Leeuwentegels Louis Ver Elst in het Weeuwhof te Poperinge, foto genomen op 1 februari 2006. De opgetrokken achterpoot is telkens afzonderlijk, wat meer diepteperspectief geeft. Afmetingen: 13,7 x 13,7 x 1,4 cm.

Fragment van een gipsen persvorm voor deze haardtegels.

Dit type tegel werd aangeboden boven op een reclamekaart van de pottenbakkerij Louis Ver Elst-Dupont, vermoedelijk omstreeks 1950.

Uitvoering in negatief, rode leeuw op gele achtergrond. (WB)

Reliëftegel in rood aardewerk, ontworpen in 1949

Model in gips, 16,5 x 16,5 x 2,7 cm.

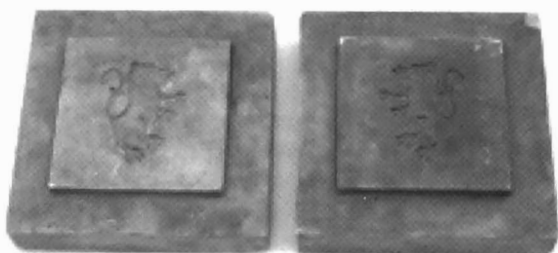
Keerzijde

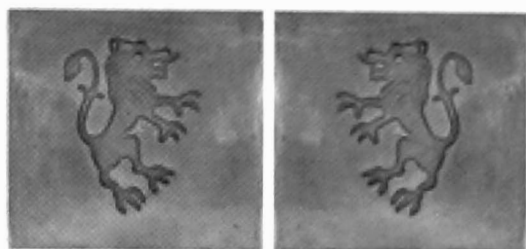
Gipsen vorm, 16,4 x 16,4 x 2,3 cm.

Gipsen vorm, 16,6 x 16,5 x 2,9 cm.

Gipsen vormen voor reliëftegel, afmetingen: 24,5 x 24,5 x 7 cm, afmetingen tegeldeel: 16,3 x 16,3 cm.

Reliëftegels in een schouw van de voormalige beenhouwerij Liefoghe, Casselstraat 69 te Poperinge. Afmetingen: 15 x 15 x 2 cm.

Tweede type leeuwentegel

19e-eeuwe leeuwentegels uit deze pottenbakkerij. Het hoekmotief is een "tulpaan". De verste achterpoot is afzonderlijk, waardoor diepteperspectief gegeven wordt. Afmetingen: 13,3 x 13,4 x 1,5 cm.

Gipsen vorm, midden 20e eeuw. De achterpoot is eerder een berenklaw. De tulpanen in de hoeken zijn afgeplat. Afmetingen 22,2 x 21,8 x 6 cm, afmetingen tegeldeel: 15,3 x 15,2 cm.

Gipsen vorm, 15,2 x 15,3 x 2,9 cm.

Leeuwentegel, afmetingen: 13,3 x 13,5 x 1,3 cm

Variante: rode leeuw op gele achtergrond

Uitvoering in negatief, rode leeuw op gele achtergrond. (WB)

Tegel zonder binnenversiering, werd in het midden van de schouw geplaatst. In het midden was er telkens één tegel zonder binnenversiering, met hoekversiering van tulpanen.

Afmetingen gipsen vorm: 22,8 x 22 x 7 cm, tegeldeel: 15,4 x 15,3 cm.

Afmetingen tegel: 13,8 x 13,8 x 1,6 cm.

Een 19e-eeuwse leeuwentegel uit deze pottenbakkerij te Poperinge, wellicht van een voorganger van Dupont, werd nagemaakt door de faïencefabriek Boch Frères. De tegel heeft de typische hoekversiering met "tulpanen" en puntjes errond. Het bedrijf Boch Frères was actief in de tweede helft van de 19e eeuw.

Afmetingen Poperingse tegel: 14 x 14 x 1,6 cm.
Afmetingen tegels Boch: 14,9 x 14,9 x 1,1 cm.

Zelfde type leeuw, zonder de gebruikelijke hoek- en randversiering, maar vervangen door een hoekmotief met blad en een randmotief als tak met knoop. Eduard Dupont vervaardigde een speciale reeks tegels voor het oud stationsgebouw aan de handelsdokken te Oostende. Het station werd op 30 juli 1882 ingehuldigd en werd in 1955 afgebroken. Bij de afbraak werden enkele tegels gerecupereerd. Ze hebben een typische rand- en hoekversiering. Er waren tegels zonder binnenversiering, alsook rechts- en linksijkende leeuwen, gelijkaardig aan de bovenstaande leeuwentegels, evenwel met minder detaillering ter hoogte van de manen. Een andere tegel is een "epigrafische" tegel met de gotische letter O, als initiaal van de stad Oostende.

Wandtegels van het station te Oostende.
Afmetingen: 14 x 14 x 1,4 cm.

Zinken sjabloon, 16,9 x 17,8 cm.
(Aardewerkmuseum Torhout)

Zinken sjabloon, 16,6 x 16,5 cm.
(Aardewerkmuseum Torhout)

Het aardewerkmuseum van Torhout beschikt over twee zinken sjablonen voor sjablonentegels van de leeuw en de letter O, gelijkaardig aan de wandtegels van het station te Oostende. Deze vormen komen uit de pottenbakkerij Willemyns te Brugge en werden duidelijk afgetekend van de oude Dupont-tegels. Wellicht werden er te Brugge een aantal dergelijke tegels besteld voor een herstelling.

Derde type leeuwentegel

Leeuwte met "kattenkop", afmetingen: 13,8 x 13,8 x 1,5 cm.

Gipsen vorm, afmetingen: 23 x 22,7 x 6,6 cm, afmetingen tegeldeel: 15,3 x 15,3 cm.

Gipsen vorm, afmetingen: 22,4 x 22,4 x 6,8 cm, afmetingen tegeldeel: 15,3 x 15,3 cm.

Houten vorm voor de onversierde tegel. Afmetingen: 19,5 x 19,7 x 3,1 cm, afmetingen tegeldeel: 15,1 x 15,4 cm.

De onversierde tegel van rood aardewerk met loodglazuur werd ook als plint gebruikt voor open haarden met tegels van Louis Ver Elst. De tegels van een dergelijke schouw zijn bewaard in de vroegere woning van kunstschilder Jules Boudry (1888-1951) in de Priesterstraat te Poperinge. De schouw werd wellicht geplaatst kort na het overlijden van Jules Boudry. Behalve de typische rechts- en linkskijkende leeuwentegels zijn er vier oudere, 19e-eeuwse leeuwentegels uit deze pottenbakkerij gebruikt als recuperatietegels om een kachelbuisopening en een beschadiging te dichten.

Bloementegel met tulpanen én puntjes als hoekversiering

Dit type werd veel in Poperinge geplaatst en werd ook teruggevonden in een nis van het Potterieklooster te Brugge. Afmetingen: 13,8 x 13,9 x 1,5 cm.

Randtegel, 13,5 x 13,7 x 1,6 cm.
Hoektegel, 13,8 x 13,6 x 1,6 cm.

Lelietegels

18e-eeuwse lelietegel vervaardigd in deze pottenbakkerij, door een voorganger van Dupont. Afmetingen: 14,6 x 14,8 x 1,3 cm.

Model van gips voor een lelietegel van Louis Ver Elst-Dupont, 15,3 x 15,4 x 2,7 cm.

Gipsen vorm voor lelietegel Louis Ver Elst-Dupont, midden 20e eeuw. Afmetingen: 22,9 x 22 x 6,9 cm, afmetingen tegeldeel: 15,3 x 15,3 cm.

Lelietegel Louis Ver Elst-Dupont, midden 20e eeuw. Afmetingen: 13,5 x 13,5 x 1,6 cm.

Gipsen model voor lelietegel in reliëf. Afmetingen: 16,6 x 16,6 x 2,5 cm.

Keerzijde: 1949 te bewaren model om de leliebloem te maken in reliëf. Om te gebruiken, zie het model van de leeuwtjes in reliëf, n° 1

Gipsen vorm voor lelietegel in reliëf, sporen van "rood poeder" (chamotte), afmetingen: 24,5 x 24,5 x 7 cm, afmetingen tegeldeel: 16,3 x 16,3 cm.

Roostegel, 18e eeuw

Tegelvorm van natuursteen, 26,4 x 26,2 x 6 cm, afmetingen tegeldeel: 16,7 x 16,6 cm.

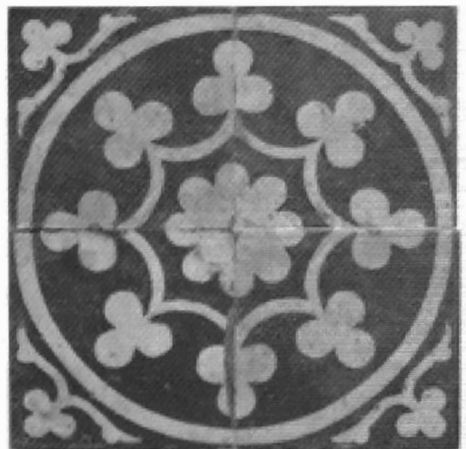

Haardtegel, 14,3 x 14,1 x 1,2 cm.

Geometrische vierpastegel

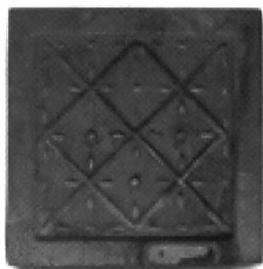

Houten tegelvorm, afmetingen blok: 23,8 x 23,9 x 5,4 cm, afmetingen tegelvorm: 13,7 x 13,6 cm. In een Kortrijks tegelcentrum werden gelijkaardige inlegtegels vervaardigd. Ze wijken af door twee bijkomende versieringen in de hoeken van de klavervormige blaadjes.

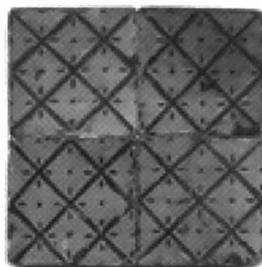

Haardtegels Dupont, 12,7 x 12,7 x 1,3 cm, 19de eeuw.

Wafeltegels

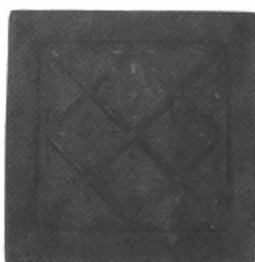

Houten blok voor 18e-eeuwse wafel-tegel. Afmetingen: 21,2 x 21,3 x 4,2 cm, afmetingen tegeldeel: 16,2 x 16,4 cm.

Wafeltegels uit het "Paddekot" te Abele, gedateerd 1771. Afmetingen: 14,2 x 14,2 x 1,6 cm.

De pottenbakkerijen Dupont van Poperinge en Damide van Dottenijs probeerden eind 19e - begin 20e eeuw de tegelindustrie te doen herleven. Charles Damide kopieerde meerdere Poperingse haardtegels voor eigen productie. Camille Dupont liet nieuwe houten tegelblokken snijden door meubelmaker Lievin Leys in de Ieperstraat te Poperinge.

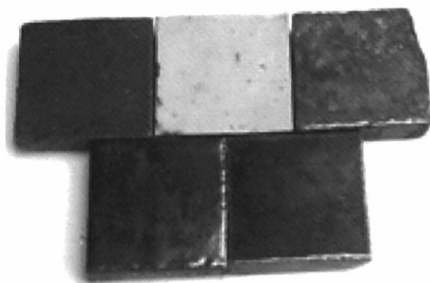
Houten blok voor eind-19e-eeuwse wafeltegels, afmetingen: 22 x 22,5 x 4,2 cm, afmetingen tegeldeel: 16,4 x 16,6 cm.

Gipsen afgietsel van de 19e-eeuwse blok. Van dit afgietsel konden gipsen tegelvormen gegoten worden. Afmetingen: 24,4 x 24,5 x 6,6 cm, afmetingen tegeldeel: 16,6 x 16,6 cm.

- Romaanse tegeltjes

Voor zijn open haarden produceerde Louis Ver Elst in juni 1950 "Romaanse tegeltjes" van diverse kleuren. Deze tegeltjes waren replica van middeleeuwse mozaïek-tegeltjes die in 1949 opgegraven werden in de Duinenabdij te Koksijde. Hij bood deze tegeltjes aan om een kader rond zijn leeuwentegels te vormen.

"Romaanse tegeltjes", 5,6 x 5,6 x 1,4 cm.

- Reliëftegels voor de haard

- Albrecht & Isabella

18e-eeuwse wandtegel uit een Poperingse haard. Afmetingen: 14 x 9,5 x 1,8 cm. (GR)

18e-eeuwse wandtegel uit een Poperingse haard. Afmetingen: 14,5 x 10 x 2 cm. (GR)

Louis Ver Elst beschreef in 1950 het productieproces:

Handwritten notes in Dutch, likely describing the production process of relief tiles.

Handwritten notes in Dutch, likely describing the production process of relief tiles.

Handwritten notes in Dutch, likely describing the production process of relief tiles.

De reliëftegels van Louis Ver Elst werden geglazuurd, afmetingen 13 x 9 x 1,7 cm. Ook Michel Ver Elst vervaardigde een dergelijk tegeltje op 1 september 1948. Hij was 16 jaar oud.

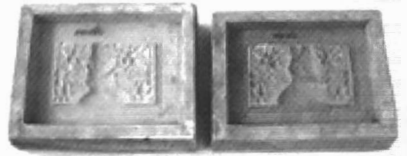
Gipsen afgietsel van 18e eeuwse tegels. Van deze afgietsels werden gipsen modellen gegoten.

Gipsen modellen, omstreeks 1950 door de Poperingse kunstenaar Lucien De Gheus hersteld omdat de tekening vervaagd was.

Van de gipsen modellen werden de gipsen tegelvormen vervaardigd.

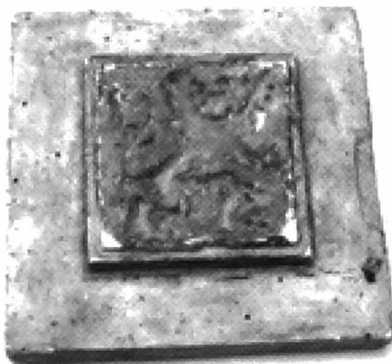
De gipsen tegelvormen.

-Reliëftegel met de Brugse leeuw

Bij de tegelvormen in de pottenbakkerij Ver Elst te Poperinge was er een gipsen vorm voor een reliëftegel met de gekroonde Brugse leeuw, die op het stadswapen van Brugge staat. Er was tevens een model in de vorm van een gebakken tegeltje.

Aardewerktegel, als model gebruikt voor reliëftegel met de Brugse gekroonde leeuw, rood aardewerk met loodglazuur, 9 x 9 x 0,6 cm.

Gipsen vorm voor een reliëftegel met de Brugse gekroonde leeuw, 15,5 x 15,4 x 3,3 cm.

Deze tegel is afgeleid van een Torhoutse tegel uit de pottenbakkerij Maes.

Reliëftegel uit de pottenbakkerij Maes te Torhout, wit aardewerk met loodglazuur, sporen van groen koperglazuur, 11,7 x 11,6 x 1,3 cm.

Variante in ongeglazuurd rood aardewerk, 10,9 x 10,8 x 1,3 cm.

Oudere variante in ongeglazuurd rood aardewerk, aan de voorkant zwart gekleurd, de leeuw is gekroond en heeft een halsband, 13,2 x 13,3 x 1,8 cm.

Op de twee laatste varianten is nog duidelijk het mannelijke geslachtsorgaan zichtbaar. Bij de tegelvorm en het model van Poperinge is de leeuw minder gedetailleerd én ontmand.

9. Aardewerk voor de tuin

9.1. Tuinperkranden, 18e tot midden 20e eeuw

Levensboom, rood aardewerk, sporen van witte beschildering, breedte 14,2, hoogte 29,5, dikte 1,8 cm. (MA)

Levensboom, rood aardewerk, witte engobe, loodglazuur, breedte 13,2, hoogte 25,5, dikte 2,7 cm. (MA)

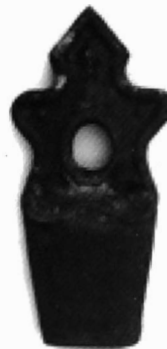
Bloem van rood aardewerk, breedte 11,8, hoogte 18, dikte 2,5 cm. (MA)

Bloem van rood aardewerk, breedte 15,4, hoogte 16, dikte 2,4 cm. (MA)

Rood aardewerk, wit gekalkt, breedte 16,8, hoogte 32,3, dikte 2,2 cm, opening 4,3 - 5,8 cm. (MA)

Variant, breedte onderaan 11 cm, maximale breedte 18 cm, hoogte 39 cm, dikte 2,2 cm, opening 4,5 - 5,5 cm. Herkomst: tuintje te Poperinge. De perk-tegel is bovenaan gekalkt en groen geschilderd. (GR)

Rood aardewerk, breedte 12,3, hoogte 25,5, dikte 1,8 cm. (MA)

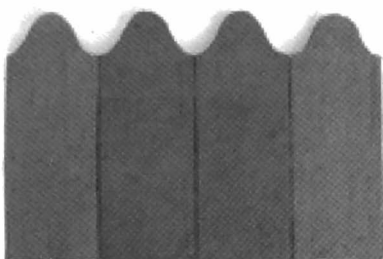
Hoefijzerversiering, rood aardewerk met loodglazuur, breedte 10,3, hoogte 24,6, dikte 2,2 cm. (MA)

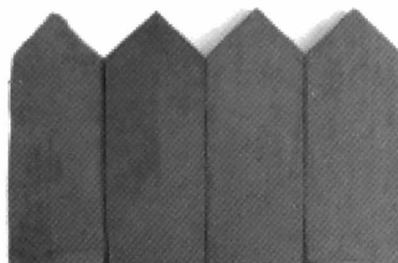
Variant uit het Begijnhof te Kortrijk, ongeglazuurd rood aardewerk, breedte 10,5 cm, hoogte 25,5 cm, dikte 2,3 cm. (MA)

Rood aardewerk met loodglazuur, machinaal geperst en manueel bijgesneden, breedte 11, hoogte 21,3, dikte 3 cm. (MA)

Gegolfde perktegels, in 2006 vervaardigd door Luc Adriaen. De linker tegel is ongebakken.

Hoekige perktegels, in 2006 vervaardigd door Luc Adriaen. De linker tegel is ongebakken.

Martha en Adrienne Dupont

Lucie Dupont-Decorte en Martha Dupont

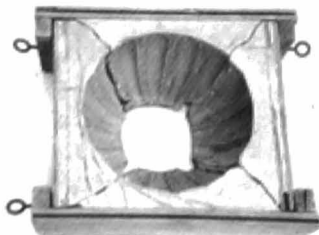
Op deze foto zien we hoekige tuinperktegels en tuinvaas in de tuin van de pottenbakkerij Dupont. De vaas werd op 15 december 1915 door logerende Engelse soldaten in stukken gesmeten. Ze hebben voor de vaas 25 BEF betaald. Een dagloon van een werkmans bedroeg 5 BEF.

9.2. Parkversiering - Versaillesvaas

Tuinvaas in aardewerk, vervaardigd voor baron de Vinck. Hij had zijn kasteel in leper.

Bij pottenbakkerij Dupont werden meerdere soorten grote siervazen voor tuinen en parken vervaardigd. Op een reclamekaart staat: "On fait des vases de toutes grandeurs d'après modèle." Deze modellen waren tekeningen op kalkpapier, afgetekend van de catalogus van de ijzergieterij J.G. Réquillé & L.M. Pecqueur te Vivegnis bij Luik.

Gipsen vorm voor de buik van de tuinvaas

Gipsen vormen voor de acanthusbladeren, binnen- en buitenkant

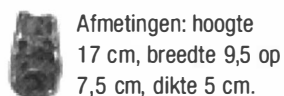

Gipsen vorm voor de plantenslingers voor de tuinvaas

Vormen in gips voor guirlandes op een tuinvaas

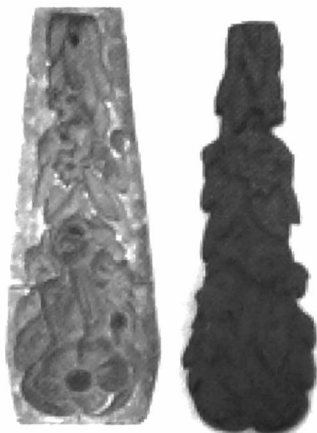

Afmetingen: lengte 33,5 cm, hoogte 6,6 op 13,5 cm, dikte 4 cm. Tuinvaasguirlande, door Luc Adriaen vervaardigd in 2006.

Afmetingen: hoogte 17 cm, breedte 9,5 op 7,5 cm, dikte 5 cm.

Detail foto 1903: tuinvaas en deksel met flambau.

Links: gipsen vorm voor tuinvaasguirlande, afmetingen: lengte 41,6 cm, breedte onderaan 12 cm, bovenaan 9 cm, hoogte 7 cm.

Rechts: guirlande, in 2006 vervaardigd door Luc Adriaen.

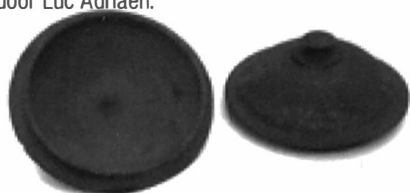

Twee gipsen vormen voor tuinvaasguirlande, afmetingen:

Links: breedte 15 cm, hoogte links 15 cm, rechts 13 cm, dikte 8 cm, met handvat
Rechts: breedte 29 cm, hoogte links 13 cm, rechts 7 cm, dikte 4 cm.

Guirlande, in 2006 vervaardigd door Luc Adriaen.

Twee tuinvaasdeksels van rood ongeglazuurd aardewerk, hoogte 15 cm, Ø rand 34 cm, Ø knop 6 cm.

9.3. Bloempotten

**PRIX-COURANT
des pots à fleurs**

N°	HAUTEUR en centimètres	PRIX PAR DIX POTS	
		en francs	en centimes
00	5	1,45	
0	6	1,50	
1	7	1,75	
2	8	2,00	
3	9	2,50	
4	10 1/2	3,00	
5	12	4,00	
6	14	5,50	
7	16	7,00	
8	18		8
9	20		10
10	21		13
11	25		25
12	27		35
13	30		50
14	33		75
15	36		100
16	51		185
17	42		150

Les Pots à Fraises de plus grande dimension sont de la même forme.
On fait des vases de toutes proportions d'après modèle.
Souscripteur pour 2 pots à fleurs, plus à servir. Pots à fraises.

Keerzijde

Reclamekaart

Op dit kaartje wordt vermeld: "Pots à fraises", aardbeipotten. In Sint-Katelijne-Waver waren aardbeipotten hoge bloempotten met een bolronde rand ter bescherming van de aardbeistengels. In Poperinge vonden we een dergelijke handgedraaide bloempot. Wellicht werd deze bij Dupont vervaardigd. Uit de pottenbakkerij Ver Elst-Dupont komen een aantal verwante potten. Ze zijn handgedraaid, met bolronde rand, maar breed en laag. Het is niet uitgesloten dat deze lage potten ook voor aardbeiteelt gebruikt werden.

Poperingse aardbeipot, hoogte 18 cm, Ø bovenrand 22 cm, Ø bodem 13 cm

Lage bloempotten van ongeglazuurd rood aardewerk met bolronde rand uit de pottenbakkerij Ver Elst-Dupont, hoogte 9 à 11,2 cm, Ø rand 20,3 à 23 cm, Ø vlakke bodem b13,5 à 16 cm.

15 handgedraaide bloempotjes, 5 cm hoogte. Herkomst: André Battheu, Postestraat Poperinge. (OVP)

Reeks handgedraaide bloempotjes, waarvan de randen vierkant gedruwd werden. Dergelijke bloempotjes werden in serres gebruikt om plaats te sparen. De bloempotjes zijn in de bodem geperforeerd. Hoogte 8,8 cm, rand 11,8 x 11,8 cm, Ø ronde vlakke bodem 10,2 cm.

10. Industrieel aardewerk

10.1. Rioolbuizen

De handgedraaide rioolbuizen werden in het begin van de 20e eeuw “potbuizen” genoemd. Sommigen noemen een dergelijke buis een “paardevoet”.

10.2. Draineerbuizen

Reeds in 1851 werd in een brief om een spoorweg naar Poperinge aan te vragen, vermeld dat er te Poperinge een pottenfabriek was, waar draineerbuizen van uitzonderlijke kwaliteit vervaardigd werden. Tijdens de eerste wereldoorlog werden veel draineerbuizen verkocht aan het Engelse leger voor hun tentenkampen buiten de stad. Op 16 augustus 1915 werden bijv. 2000 draineerbuizen nr. 3 geleverd aan 35 BEF per duizend en 1100 draineerbuizen nr. 4 aan 50 BEF per duizend. Alles werd contant betaald. De levering was uit voorraad. De productie was tijdelijk stilgelegd door de oorlogsomstandigheden. Er waren ook buizen nr. 2 en nr. 5.

In de pottenbakkerij Dupont werden grote hoeveelheden draineerbuizen vervaardigd. De pottenbakkerij lag in landelijk gebied en de vraag was vrij groot. Ook in de binnenstad werden heel wat draineerbuizen geleverd, bijv. aan de Poperingse aannemer André Laconte, voor drainage van tuinen. De paters van Westvleteren kwamen met paard en kar om draineerbuizen. Ook het MPI De Lovie te Proven kwam om buizen, met de auto én aanhangwagen. Later leverde Michel Ver Elst zelf aan De Lovie met zijn vrachtwagen. De leerlingen hielpen uitladen, maar 10 % was naderhand gebroken.

Landbouwers kwamen met paard en driewielkar op drie houten wielen met ijzerbeslag om draineerbuizen. Ze hadden stro mee voor het vervoer. Er werd afwisselend een laag stro en een laag draineerbuizen in de kar gelegd. Het inladen was veel werk en de boeren gaven daarom soms wat drinkgeld aan de pottenbakkersgasten die hielpen inladen. Door het vervoer ontstond toch vaak nog wat breuk. Beschadigingen werden door de landbouwers vakkundig hersteld met mortel.

De landbouwers plaatsten zelf hun draineerbuizen. Het graven gebeurde met een smalle, lange spade en de geul werd genivelleerd met speciaal gereedschap, een schepper, ook “buisetrekker” en “buis-hauwe” genoemd. De steel stond schuin op de ijzeren gootvormige schep om kracht te kunnen geven bij het trekken. De aarde werd aan de linkerkant geworpen. Aan de rechterkant legde men de stapels draineerbuizen. De geul moest licht hellen. Daarom werd er na het nivelleren water in de geul gegoten om na te gaan of de afvoer in orde was. De draineerbuizen werden met speciaal gereedschap, een ijzeren haak, in de grond gelegd. Veel landbouwers legden de buizen met de hand. Ze moesten mooi tegen elkaar geplaatst worden, zonder tussen-

Twee handgedraaide rioolbuizen van rood ongeglazuurd aardewerk:

- hoogte 35,8 cm, Ø bovenrand 24,5 cm, Ø onderrand 29 cm, uit de pottenbakkerij Dupont
- hoogte 35,3 cm, Ø bovenrand 20,2 cm, Ø onderrand 25,5 cm, herkomst: Casselstraat 69 te Poperinge.

Herstelde draineerbuizen

opening. De buizen werden op 60 cm diepte gelegd. De draineerleidingen werden om de 6 meter evenwijdig gelegd in de richting van een gracht of een beek.

Buizentrekker, lengte van de schop 19 cm, breedte 9 à 9,5 cm.

Buizentrekker, lengte van de schop 22 cm, breedte 9 à 10 cm. (GR)

Buizentrekker, lengte 27 cm, breedte 8 à 10 cm. Herkomst: hofstede te Abele, waar het een "buzecreuzer" genoemd werd.

Draineerbuishaak om de buizen in de grond te leggen.

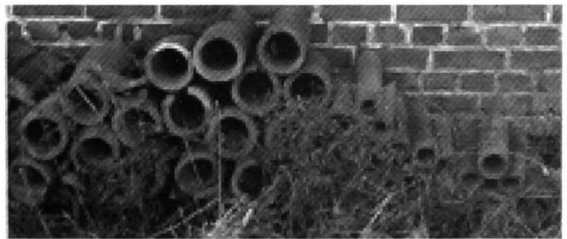

Haak met draineerbuis

De buizen werden afgedekt met een laag stro van een tweetal cm. Tarwestro was het best omdat dit ook in vochtige toestand ruw blijft en niet plat valt. Het stro moest voorkomen dat het drainagekanaal zou dichtslibben. De gracht werd gedicht met de uitgegraven grond. De boeren hadden tegen de zijgevel van de schuur een stapel reservebuizen liggen voor het geval er een stenen draineerleiding moest worden hersteld. De dunne buizen van 3cm binnendiameter, "pijpjes" genoemd, werden soms uitgeploegd.

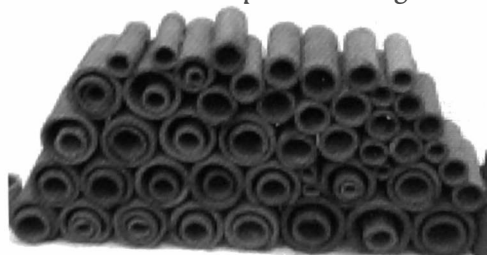

Hofstede Vancalis, Poperinge, 29 maart 2006

Hofstede Vandenberghe, Krombeke, 29 maart 2006

Wanneer een leiding dichtgeslibd was, werden de buizen soms uitgegraven en op een hoop overwinterd. Door vorst en ontdooien kon de aarde gemakkelijk uit de buizen geschud worden, zodat men de meeste draineerbuizen opnieuw kon gebruiken.

Stapel draineerbuizen uit de hofstede Vancalis te Poperinge

Aannemer Vandesande legde draineerbuisen van Dupont in de streek van Diksmuide. Hij had een machine om de draineerbuisen te leggen. Er was een bak aan bevestigd met de voorraad gebakken buizen. Hij leverde telkens een lege bak aan de pottenbakkerij. Wanneer bij Ver Elst-Dupont de oven geleidigd werd, vulde men deze bak. Hierdoor werd stapelwerk uitgespaard. Ook aannemer Verelst van Oudenburg kwam bij deze pottenbakkerij draineerbuisen halen om ze te gebruiken op hofsteden in de streek van Oudenburg.

Reeks draineerbuisen van 30 cm lengte en 3 cm binnendiameter. Dit type met kleine diameter werd uit productie genomen omdat deze draineerbuisen verstopten door de kleine doorsnede.

Gebakken draineerbuisen uit de pottenbakkerij Ver Elst-Dupont: buis van 3 cm binnendiameter en 30 cm lengte alsook 5 cm en 33 cm lengte.

Draineerbuis van 15,5 cm binnendiameter, 33 cm lengte en 2 cm dikte uit de pottenbakkerij Ver Elst-Dupont.

Bij het leeghalen van de oven waren de buizen vaak aan elkaar geklit. Ze moesten met een pikhamer van elkaar gekapt worden. Dergelijke draineerbuisen waren van derde keus, ze werden "rebute" (afgekeurde) buizen genoemd, en kostten slechts de helft van de normale prijs.

Er bestonden koppelstukken die in het bedrijf vervaardigd werden: kruisvormige tussenstukken en driesprong in Y-vorm. Ook waren er buizen met haakse bochten. De ongebakken buisstukken werden met de hand in elkaar gemonteerd en nadien gebakken.

Er waren ook "schuine" buizen, om een bocht te maken. Hiervoor werd bijv. een buis met binnendiameter 5 cm in een buis met binnendiameter 8 cm gezet.

Bij Emile Lejeune vonden we een tekening met inpassing van een buis met kleine diameter in een grotere draineerbuis.

Gewoonlijk werden de draineerbuisen dicht naast elkaar geplaatst. Uitzonderlijk waren er koppelstukken nodig. Emile Lejeune beschrijft ze als 7 tot 10 cm lang en 1 cm dik.

Draineerbuis uit de Westhoek, onbekende herkomst, binnendiameter 4 cm, lekken loodglazuur, gesinteld.

Kruisvormig koppelstuk, gevonden te Poperinge, binnendiameter 3 cm, lengte 30,4 cm, breedte 14,5 cm. (GR)

Tekening Emile Lejeune van twee draineerbuisen en een koppelstuk.

Doorgaans waren de draineerbuisen rond. Emile Lejeune beschreef in 1906 dat er ook draineerbuisen met vlakke bodem vervaardigd werden. Ze vielen niet om en sloten steeds mooi aan. In de pottenbakkerij Dupont vonden we een gelijkaardig model en Geert Rouseré vond een opgegraven exemplaar in de Westhoek. Bij het graven had men uiteraard een platte schepper nodig bij de nivellering.

Twee koppelstukken uit de pottenbakkerij Dupont, binnendiameter 6,7 cm, lengte 7 cm, dikte 1,1 cm.

Draneerbuis uit de pottenbakkerij Dupont, model met vlakke bodem van 4,7 cm, lengte 30,4 cm, binnendiameter 4,9 x 4,7 cm

Platte buizentrekker, lengte 18 cm, breedte 10,5 à 11 cm. (GR)

Twee draneerbuisen met vlakke bodem uit het landbouwbedrijf Wilfried Touquet te Heuvelland. Lengte 29,3 cm, binnendiameter 5 cm, dikte 1,3 cm, breedte platte kant 4,5 cm. Productiecentrum onbekend. (MA)

Perspaard voor productie en snijden van drie draneerbuisen.

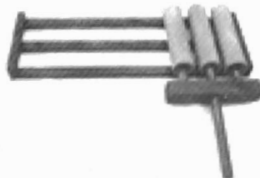
Het afnemen van drie draneerbuisen met de houten riek.

Robert Dewulf demonstreert het dragen van drie draneerbuisen met de houten vork op 24 augustus 2005.

Afwijkende draneerbuis met vlakke bodem gevonden in de Westhoek. De binnenkant is niet rond, maar heeft de vorm van de buitenkant. Rood aardewerk, sporen van loodglazuur. Lengte 30 cm, hoogte 9,4 cm, breedte platte kant 8,3 cm, dikte 0,7 cm. Productiecentrum onbekend. (GR)

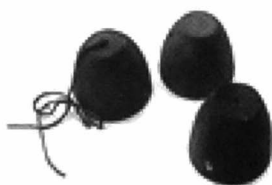
Het plaatsen van drie draneerbuisen met binnendiameter van 5 cm op een houten berrietje met de houten vork, "fourchette".

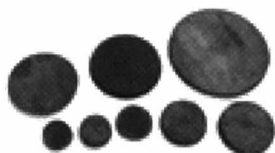
Gevuld berrietje met draneerbuisen. Er werden 8 buizen met binnendiameter van 6 cm met de hand op het berrietje geplaatst. Er was wat plaats over, opdat men bij het drogen de buizen zou kunnen draaien. Anders vielen de buizen in, en werden boogvormig.

Detail foto 1903

Afgeronde en afgeknotte houten kegeltjes voor het persen van draineerbuizen, modellen voor gietijzer. Op één bodem staat geschreven: *Voor Ver Elst-Dupont Poperinghe voor de ijzergieterij Van Campen Yper*. Diameter 2,9 - 5,3 cm, hoogte: 4,4, 4,7 en 5,5 cm.

Houten schijven voor het persen van draineerbuizen, modellen voor gietijzer.

Diameter:

-5,7 cm
-6,4 cm, *buis van 5 cm*
-7,3 cm
-9,5 cm, *voor buis van 8 cm*
-11,8 cm, *voor buis van 10 cm*
-14,3 cm
-15,9 cm
-22,8 cm

Gietijzeren rondjes voor het persen van draineerbuizen: 2 conische met diameter 4,2 - 5,1 cm en 2,5 cm dikte, 2 conische met diameter 5,4 - 5,8 cm en dikte 1,1 cm, 2 schijven van 5,8 cm diameter en 1,5 cm dikte.

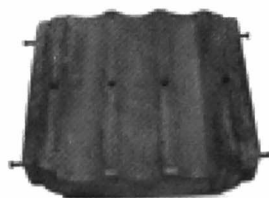
Filière voor drie draineerbuizen, buitendiameter 7,5 cm, binnendiameter 5,2 cm.

Houten model voor een filière voor draineerbuizen, Ø 7,5 cm. Het is een verbeterd model van 1934.

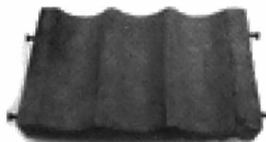
Vlakke glijblok voor 3 draineerbuizen, lengte 21,8 cm, breedte 31,2 cm, gootbreedte 5 cm.

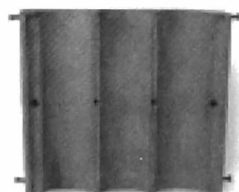
Houten goot voor 3 draineerbuizen, lengte 29,9 cm, breedte 31,2 cm, gootbreedte 6 cm.

Houten goot voor 3 draineerbuizen, lengte 29,6 cm, breedte 32 cm, gootbreedte 6,1 cm.

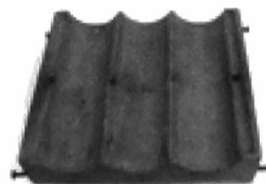
Houten goot voor drie draineerbuizen, lengte 19,9 cm, breedte 31,5 cm, gootbreedte 7,4 cm. Op de zijrand zijn vier inkervingen.

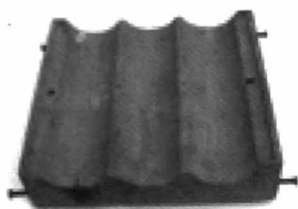
Glijblok voor 3 draineerbuizen, lengte 29,4 cm, breedte 31,7 cm, gootbreedte 8 cm. Op de zijkant is I ingesneden en in de zijrand is één inkerving.

Onderkant met water-aansluiting

Houten goot voor 3 draineerbuizen, lengte 29,3 cm, breedte 31,5 cm, gootbreedte 8,2 cm. Op de zijkant is II ingekapt en in de zijrand zijn 2 inkervingen.

Houten goot voor 3 draineerbuisen, lengte 29 cm, breedte 31,2 cm, gootbreedte 7,9 cm. Op de zijkant is III ingesneden en in de zijrand zijn 3 inkervingen.

Houten model voor persvorm voor 2 draineerbuisen, buitendiameter 7,7 cm. Door de ijzergieterij Van Campen & Dubois, Bruggesteeweg 10 te leper werden dit model én 4 gietijzeren vormen vervaardigd voor 10 fr. voor Mr. Ver Elst-Dupont te Poperinge.

Etiket van de ijzergieterij Van Campen & Dubois te leper.

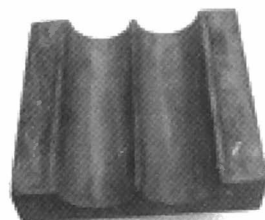
Filière voor 2 draineerbuisen, buitendiameter 7,5 cm, binnendiameter 5,2 cm.

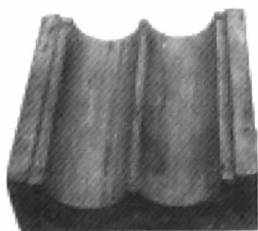
Gietijzeren filière voor 2 draineerbuisen zonder persbeugel, diameter 9,5 cm.

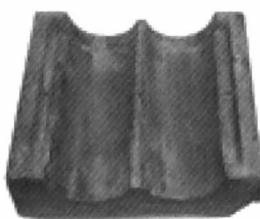
Filièrebeugel voor 2 draineerbuisen, diameter 5,8 cm.

Houten goot voor 2 draineerbuisen, lengte 30 cm, breedte 3 cm, gootbreedte 9,4 cm. Op de zijkant is "15" geschilderd.

Houten goot voor 2 draineerbuisen, lengte 33 cm, breedte 29,9 cm, gootbreedte 10 cm. Op de achterkant is "AV" geschilderd.

Houten goot in tropisch hout voor 2 draineerbuisen, lengte 29 cm, breedte 31,4 cm, gootbreedte 8 cm. Op de zijkant is "116" geschilderd.

Houten goot voor 2 draineerbuisen, lengte 22,5 cm, breedte 32 cm, gootbreedte 8,8 cm. Op de zijkant straat III.

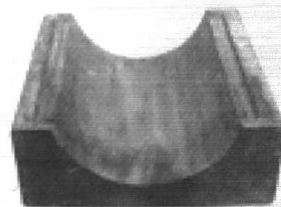
Gietijzeren persvorm voor één draineerbuis, buitendiameter 12 cm, binnendiameter 8,5 cm.

Gietijzeren persvorm voor één draineerbuis met extrusiebeugel, buitendiameter 12,5 cm, binnendiameter 9,8 cm.

Houten goot in tropisch hout voor één draineerbuis, lengte 14 cm, breedte 32 cm, gootbreedte 12,5 cm.

Houten goot voor één buis, lengte 32 cm, breedte 31,5 cm, gootbreedte 21,5 cm.

Houten goot voor één buis, lengte 29,1 cm, breedte 34,2 cm, gootbreedte 26,8 cm. Op de zijkant is I ingekapt en op de zijrand is één inkerving.

Houten goot voor één buis, lengte 30,6 cm, breedte 35,7 cm, gootbreedte 27 cm. Op de zijkant is II ingekapt en op de zijrand zijn twee inkervingen.

Houten goot voor één buis, lengte 29,8 cm, breedte 37,2 cm, gootbreedte 27,3 cm. Sporen van rood chamottepoeder, op de zijrand zijn drie inkervingen.

De brede goten waren voor “moerbuizen”, draineerbuizen met grote diameter. Ze werden gebruikt voor een aansluiting van meerdere draineerleidingen naar een beek. Er moesten niet veel dergelijke buizen gemaakt worden. Bij stopzetting van het bedrijf in 1975 lag er nog een hoop dergelijke “moerbuizen”.

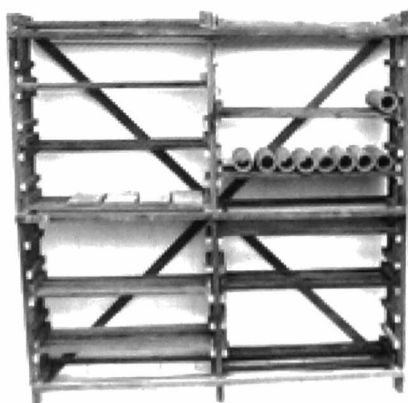

Moerbuis met binnendiameter van 20,4 cm, lengte 31,5 cm. Herkomst: boerderij Baljuwstraat te Reningelst. Productiecentrum onbekend. (GR)

De binnenkoer van de steenbakkerij, maart 1966. Voor de goederenlift staat een metalen kar, die Michel Ver Elst liet maken om draineerbuizen in en uit de oven te voeren. Vooraan rechts is het koolkot (vroeger “pijperij”), tegelkot, strokot en garage. De verdieping van het tegelkot, strokot en garage viel later in. Op de gelijkvloerse verdieping werd een zoldertje gebouwd.

Droogrek met inschuifbare berrietjes

Stapels draineerbuizen in 1965

FABRIEK van DRAINEERBUIZEN en KABELDEKSELS

M. VER ELST-MEERSSEMAN
Burgemeester Berlaenplein 24, 8970 POPERINGE

Telnummer (057) 86.530 Postbusnummer 8005 BE
S.T.W. 102 980-001 Bank van Roovere 712-500028-02

PRIJSLIJST
van producten in gebruikte aarde

draainebuizen van 5 cm _____
- van 6 cm _____
- van 8 cm _____
- van 10 cm _____
- van 12 cm _____
- van 15 cm _____

kabeldekseks 55/40 _____
- 80/55 _____
- 100/65 _____

S. T. W. _____

Louis en Michel Ver Elst verkochten draineerbuizen van diverse binnendiameter. Van sommige konden we de kostprijs achterhalen dankzij oude facturen van Louis Ver Elst-Dupont in 1951 en de kasboeken van de Sint-Sixtusabdij te Westvleteren in 1947-48:

- 3 cm
- 4,5 cm: 1,06 BEF (1951)
- 5 cm
- 6 cm: 1,74 BEF (1951)
- 8 cm: 2,75 BEF (1951)
- 10 cm
- 12 cm: 4,50 BEF (1947)
- 15 cm: 6 BEF (1948)

De draineerbuizen waren aanvankelijk 30 cm lang. In de jaren 1950 werd overgeschakeld naar 33 cm. Men had drie buizen per meter nodig, zodat men gemakkelijker de hoeveelheid buizen voor een bepaald aantal meter leiding kon berekenen.

Toen Michel Ver Elst in het krantje "Boerenleven" publiciteit maakte voor zijn draineerbuizen, kon hij de massale vraag maar met moeite bijbenen.

Toen de pottenbakkerij Ver Elst stopte in 1975, werd er volop overgeschakeld naar andere materialen. Momenteel zijn de draineerleidingen geperforeerde kunststofleidingen die overtrokken zijn met kokos. Ze worden 80 cm diep gelegd omdat er nu dieper geplouwd wordt.

10.3. Staakbuizen

Tekst van Louis Ver Elst:

1940

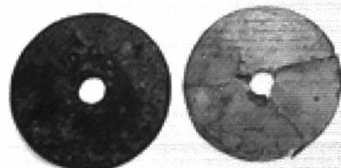
om te gebruiken in de filière van buizen van 10 cm om dunne buizen te hebben van 10,5 cm opening, dienende voor ijzeren stakietstaken in beton te zetten.

Staakbuis met binnendiameter van 10 cm en lengte van 30 cm

Gemonteerde staakbuis

Ronde ijzeren persschijf, Ø 12,2 cm, en papieren model met tekst van Louis Ver Elst.

10.4. Kabeldeksels

Kabeldeksels, ook “kapjes” genoemd, waren in rood ongeglazuurd aardewerk en werden met de persmachine vervaardigd. Soms waren er teksten of letters op aangebracht, bijv. de gemeente van de steenbakkerij, de elektriciteitsmaatschappij of code voor de ondergrondse leiding. Volgens het Technisch Reglement van de jaren 1970 moesten de leidingen afgeschermd en aangeduid worden:

E: elektriciteit

G: gas

OV: openbare verlichting

HS: hoogspanning

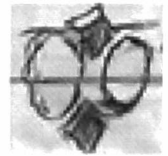
De steenbakkerij te Oedelem vervaardigde kabelgoten, binnenmaat 10 cm, met meerdere codes: E (elektriciteit), G (gas) en HS (hoogspanning). In de pottenbakkerij Ver Elst vonden we enkele kabelgoten met de tekst OEDELEM, met binnenmaat 7 en 11 cm. Dit waren voorbeeldmodellen.

In de pottenbakkerij vonden we twee kabeldeksels van dit formaat met ingestempelde tekst “HAVINNES”. In Havinnes bij Doornik was er een steenbakkerij. Dit waren eveneens modellen als voorbeeld.

Stempel voor telefonie-kabeldeksels. De gipsen rol is 8 cm breed en heeft een diameter van 15 cm.

Schets van Michel Ver Elst met plaatsing van de gipsen rollen bij het persen van 4 kabeldeksels van 5 cm binnenmaat.

In de Pottenbakkerij Ver Elst waren er twee gipsen stempels die bij het uitpersen van kabelgoten van 5 cm opening er de letter T voor Telefonie instempelden. De stempels waren biconisch, in de vorm van de buitenkant van kabelgoten. Bij gebruik moesten deze gipsen rollen op voorhand goed in water geweekt worden.

Volgens het lastenboek moesten de kabeldeksels voor telefoonleidingen weerstaan aan twee proeven:

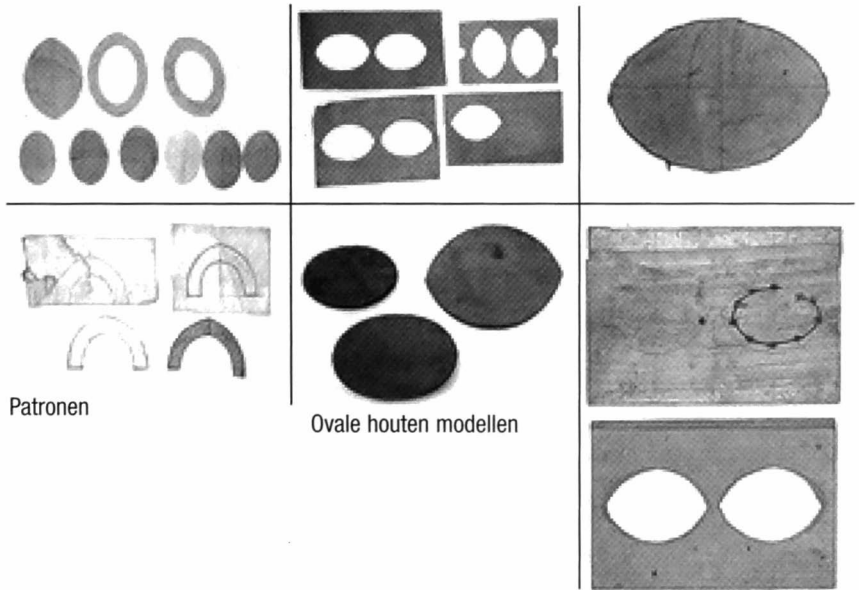
- bestendig tegen verplettering: breukvrij bij druk tot 150 kg, 90% van de stukken moesten weerstaan aan een druk van 225 kg
- bestendig tegen schokken: moest weerstaan aan de val van een gewicht van 500 gr op een hoogte tot 30 cm, 90% van de stukken moesten weerstaan aan de val van 40 cm.

Het instempelen van de letter T in de uitgerpste dubbele kabeldeksels

In de jaren 1960 werden er door Michel Ver Elst veel kabeldeksels vervaardigd. In het bedrijf noemden ze dit “kabels”. Er waren drie soorten, van 5, 8 of 10 cm opening. Er werden veel kabeldeksels geleverd aan de spoorweg. Het personeel van de pottenbakkerij laadde de kabeldeksels in wagons aan het station te Poperinge. Deze werden 's nachts, wanneer er geen treinen reden, gelost naast de sporen richting Ieper en verder. Ze werden gebruikt om de seinkabels te overdekken.

Louis en Michel Ver Elst ontwierpen meerdere profielen van kabeldeksels. Hun ontwerpen waren in karton. Dit werd nadien in hout uitgewerkt als model voor de gietijzeren persmond. De uitgeperste kleistreng was eivormig en werd door een vaste ijzerdraad aan de persmond in twee gesneden zodat er telkens twee kabeldeksels geproduceerd werden met het perspaard.

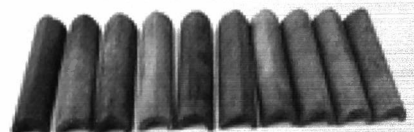

Op het bestelformulier van Michel Ver Elst waren er drie types vermeld. De breedte was net als voor draineerbuizen de binnenmaat. Deze kabeldeksels waren 33 cm lang, zodat men er 3 nodig had per lopende meter.

-55/40: 5,5 cm breed en 4 cm hoog. Gebakken wogen ze gemiddeld 1,370 kg in 1963. Er konden 1200 kabeldeksels van dit type vervaardigd worden per uur. Er werden 8 kabeldeksels op een "berrietje" gezet. In de drogerij werden ze open gezet nadat ze "gesteven" waren. Hiervoor gebruikte men een stok, die in water natgemaakt was. In de oven werden de kabeldeksels op een laag draineerbuizen van 5 cm op elkaar gestapeld. Boven de stapel werd opnieuw een laag draineerbuizen van 5 cm gelegd om ze te beschermen tegen het vuur.

In de pottenbakkerij Ver Elst vonden we twee dergelijke kabeldeksels.

Bij een afbraakhandel te Poperinge vonden we 10 gelijkaardige kabeldeksels, binnendiameter 5 cm, lengte 33 cm.

- 80/55: 8 cm breed en 5,5 cm hoog. Deze deksels werden per twee geperst en met een ijzerdraad in twee gesneden. Voor het glijden bij het persen gebruikte men drie houten goten voor draineerbuizen van 15 cm binnendiameter met 2 dunne gipsen rollen. De kabeldeksels werden met de hand afgenomen en per zes op een droogberrietje gezet.

- 100/65: 10 cm breed en 6,5 cm hoog. Gebakken wogen ze gemiddeld 2,680 kg in 1963.

In de hofstede Vancalis te Poperinge vonden we enkele kabeldeksels met W.V.E.M., West-Vlaamse Elektriciteits Maatschappij. Ze zijn 14 cm breed, binnenmaat 10 cm, 10 cm hoog en 32,5 cm breed.

Schets door Michel Ver Elst van de persmond (fillière) voor twee kabeldeksels van 10 cm binnenmaat.

Op de onderkant zijn duidelijk inkepingen zichtbaar, sporen van de houten droogberrietjes.

Visitekaartje van Louis Ver Elst-Dupont, met berekening voor een bestelling kabeldeksels. Ze hadden het merk E.W.B.

Stapels kabeldeksels in de steenbakkerij Michel Ver Elst, met de kinderen Myriam, Isabelle & Annick Ver Elst en hun moeder Godelieve Ver Elst-Meersseman.

Gebakken kabeldeksels kwamen in het vierde kwart van de 20e eeuw in onbruik, toen massaal overgeschakeld werd naar kabeldeksels in beton en in kunststof.

11. Plaatselijke pottenbakkersterminologie

Berrietje, berdeken	Plat houten rekje met twee opstaande randen om gevormde kleistukken op te leggen en te verplaatsen
Bloemzuiger	Bloemensteekvaasje
Brieken	Bakstenen
Broyeur	Steenbreker
Cassette	Bakje in aardewerk om kleiproducten zoals tegels en pijpen in te leggen tijdens het bakproces
Coulisse	Kraag van bijv. een nokpan of dakpan. Men sprak van een "coulisseveurst" of een "coulissepan"
Demouleren	Het vormstuk van klei uit de vorm halen
Engobage	Het begieten van roodbakkend ongebakken aardewerk met witbakkende kleipap
Etrieuse	Kleimolen
Filière	Persvorm van het perspaard
Gatenteil	Vergiet, "verzuip"
Handels	Handvatten
Keerseplatinen	Kandelaars
Kijkstukken	Segerskegeltjes
Klietkot	Fabricatieplaats voor kleiverwerking
Klieteschuppe	Kleischop
Loden	Glazuur aanbrengen
Malaxeur	Kleimenger
Opdoen	Afwerken
Openkerkelen	Barsten
Patattehoed	Aardappelbrader
Patattekeusteraar	Aardappelbrader
Pavementsteen	Vloersteen
Perspaard	Machine om klei te persen
Pijperij	Pijpenmakerij
Potbuizen	Rioolbuizen
Potlood	Ruw lood voor de productie van loodglazuur
Rebute buizen	Afgekeurde draineerbuizen, derde keus tegen halve prijs
Rectifiëren	Vierkant snijden van een handgevoerde tegel
Refractair	Vuurvast
Rood poeier	Fijne chamotte van gemalen misbaksels
Schruw gebakken	Bleek gebakken
Slete	Slijtage
Stakietstaken	IJzeren palen met hoekprofiel voor terreinafbakening.
Striewellen	Strooien van poeder uit gemalen aardewerk op vers gevormde kleiproducten
Strijker	Houten regel waarmee men de met klei gevulde vorm afstrijkt
Tiste	Bedpan
Trek	Tocht in de oven
Tulpanen	Tulpvormige hoekversiering bij haardtegels
Uitverlezen	Triëren van gebakken aardewerk dat uit de oven gehaald wordt: naar grootte en kwaliteit
Veurste	Nokpan
Wedde	Kleiwatervorming dat toegevoegd werd aan loodglazuur om het glazuur geler te maken
Zichten	Zeven

BRONNEN

- Archief pottenbakkerij Ver Elst-Dupont.
- Stadsarchief Poperinge.
- Interview Michel Ver Elst, 1967.
- Interview Hector Scherpereel, 1967.
- Interview Lucien De Gheus, 1973, 2003, 2006.
- Interview Robert Dewulf, 2002 en 2005.
- Adriaen Johan, Denaegel Jacques, Parret Jan & Tillie Willy, Poperinge Ondersteboven, Poperinge, 1990.
- Adriaen Johan, Geschiedkundige verzameling Adriaen, Poperinge, 1995.
- Adriaen Mark, Vlaamse haardtegels uit Poperinge, van Mensen & Dingen, 2003, nr. 2, blz. 117-148.
- Baeck Mario & Logghe Marc, Tegels in Poterie Flamande (1890-1940), Torhout, 2006, 143 blz.
- Bartels P.H., Handboek voor schilders, Deventer, 1953, 466 blz.
- Cockx Jan, Pottenbakkerskunst, Antwerpen, 1946, 44 blz.
- David Johan, Het handgereedschap op de hoeve, Leuven, 1975, 265 blz.
- De Bo, L.-L., Westvlaams idioticon, Gent 1892, 1335 blz.
- de Kleyn J., Volksaardewerk in Nederland sedert de late middeleeuwen, Lochem, 1986.
- Delaruelle A. & Claes A. I., Beginselen der moderne chemie, Antwerpen, 1954.
- Despriet Philippe, Pijpen- en pottenbakkerij in Kortrijk/Overleie (1686-1950), Archeologische en Historische Monografiën van Zuid-West-Vlaanderen deel 33, Kortrijk, 1995.
- Klijn E.M.Ch.F., Loodglazuuraardewerk in Nederland, Arnhem, 1995.
- Lejeune Emile, Manuel du Briquetier et du Tuilier, Paris, 1906, 550 blz.
- Lindemans Jan, Vakwoordenlijst der hopteelt, Wetteren 1928.
- Lowyck Antoon, Tegelnummer, Ons Heem, 1961, nr. 1-2.
- Rubbrecht L.A., Geschiedenis van Watou, Brugge, 1910, 414 blz.
- s.n. Monographies industrielles, Industries céramiques, Brussel, 1907, 242 blz.
- Tillie Willy, Potten- en pijpenbakkers in Poperinge (16e-20e eeuw), Aan de Schreve, 1983, nr. 1, 56 blz.
- Tillie Willy, De Knock Paul & Malfait A., Vlaamse haardtegels met slibversiering, Brugge, 1987, 142 blz.
- Vanhoucke Cl., De folklore van de hop in Vlaams-België, Gent 1964, 158 blz.
- Versluys Luk, Het kleiboek, Leuven, 1993, 384 blz.
- Wemaere Bart, De laatste dagen van de steenbakkerij Dupont, in Ticket, december 1997, blz. 40-41.
- Weyns Jozef, Volksaardewerk in Vlaanderen, Beerzel, 1974, 1730 blz.

BRUIKLEENGEVERS

Abdij Sint-Sixtus, Westvleteren
Adriaen Frieda, Ieper
Adriaen Hendrik, Poperinge
Adriaen Hugo, Ranst
Adriaen Johan, Poperinge
Adriaen Luc, Buggenhout
Adriaen Mark, Gentbrugge
Ameel Luc, Poperinge
Boucquey-Lambrecht T., Poperinge
Coutigny Marc, Poperinge
Debergh Ignace, Poperinge
Dewaele Norbert, Poperinge
Dewulf Robert, Poperinge
Dupont Aimé, Brugge
Lebbe Paul, Ieper
Loonis Jacques, Poperinge
Luyckx Philippe, Gent
Luyckx Stefaan, Brugge
Luyckx-Ver Elst Marie-Thérèse, Koksijde
Marico Alfred, Poperinge
Masson Lena, Poperinge
Rouseré Geert, Poperinge
Scherpereel Jeanne, Poperinge
Tillie Willy, Poperinge
Toussaint Robert, Beveren-aan-de-IJzer
Vanpeteghem Omer, Poperinge
Vansevenant Jerome, Poperinge
Ver Elst Annick, Poperinge
Ver Elst Isabelle, Zillebeke
Ver Elst Myriam, Merelbeke
Verhille Jery, Reningelst
Wemaere Walter, Gyverinckhove

Johan Adriaen
Eikenkappersdreef 2, 8972 Poperinge

Mark Adriaen
Oude Brusselseweg 99, 9050 Gentbrugge

Samenvatting

Benoit Dupont werd in 1846 pottenbakker te Poperinge door een oud bedrijf over te nemen waarvan de activiteit terugging tot in de 14e eeuw. Zijn nakomelingen Dupont en Ver Elst zetten de zaak verder tot in 1975. De productie evolueerde van handgedraaid gebruiks aardewerk naar sieraardewerk, architecturaal en industrieel aardewerk. Deze bijdrage maakt het mogelijk aardewerk uit dit productiecentrum te identificeren. Alle gekende producten uit deze pottenbakkerij worden uitvoerig beschreven samen met het gehanteerde gereedschap. Dankzij het uitgebreid archief van deze pottenbakkerij met onder meer talrijke foto's en handschriften met de productietechnieken kon dit bedrijf van de tweede helft 19de tot het derde kwart 20e eeuw gereconstrueerd worden. Deze bijdrage is tevens de catalogus bij een prestigieuze tentoonstelling van aardewerk en gereedschap uit de pottenbakkerij Dupont te Poperinge van 8 tot en met 15 oktober 2006.

Summary

Benoit Dupont became a potter at Poperinge in 1846 when he took over an old pottery dating back as far as the 14th century. His descendants, the Dupont's and Ver Elst's, continued the pottery industry until 1975. The production evolved from simple handmade earthenware to decorative stoneware, architectural and industrial pottery.

Earthenware manufactured at his production centre can now be identified easily on the basis of this article.

All known products from this pottery are extensively catalogued, along with the equipment and tools used. The vast archives from the pottery, as well as the many photographs and handwritten documents on the production techniques, have allowed a detailed reconstruction of the work from the second half of the 19th century until the 1970s. This issue of the magazine 'Van Mensen & Dingen' is also the official catalogue of a prestigious exhibition of pottery and tools from the Poperinge based Dupont pottery, which will be held from 8 October until 15 October 2006.

De **Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen vzw** (KBOV) is opgericht in 1926 met als doel de studie van de volkscultuur te bevorderen. Zijn belangrijkste verwezenlijkingen zijn: het oprichten van het tijdschrift *Oost-Vlaamse Zanten* en de Volkskundige Bibliotheek in 1926; de oprichting van het Museum voor Volkskunde (nu Huis van Alijn) in Gent in 1927; de organisatie van de Kantwerkclub Sint-Katelijne sedert 1969 en de Geschiedkundige Boekenbeurs voor Vlaanderen sedert 1983. (Zie: <http://users.telenet.be/kbov/>)

Contact KBOV: Luc Beyens, Vinkendal 32, 9031 Gent (Drongen) tel./fax 09-330 33 81 - e-mail: kbov@telenet.be

Volkskunde West-Vlaanderen vzw (VWV) is in 1936 opgericht als de Bond van de West-Vlaamse Volkskundigen (BWV) met als doel de studie van de volkscultuur te bevorderen. De BWV lag aan de basis van het Museum voor Volkskunde in Brugge en publiceert sedert 1937 de volkskundige almanak / jaarboek *'t Beertje*. Sedert 1937 werd ook het blad *Beertje -Mengelmaren* uitgegeven. (Zie: <http://www.volkskunde-west-vlaanderen.be>)

Contact : Danny Vanlooche, Vooruitgangstraat 66, 8310 Assebroek, tel. 050-36 16 09 - e-mail: danny@volkskunde-west-vlaanderen.be

Het Huis van Alijn in Gent

Kraanlei 65, 9000 Gent (tel. 09-269 23 50; fax 09-269 23 58; e-mail: huis.alijn@gent.be; www.huisvanalijn.be).

Openingsuren: elke dag open van 11u tot 17u (op zondag vanaf 10u); gesloten op maandag (behalve op Paas- en Pinkstermaandag), 1 januari en 25 december. Het museum is ook gesloten de dinsdag na de Gentse Feesten.

Het Museum voor Volkskunde in Brugge

Balstraat 43, 8000 Brugge (correspondentieadres: Dijver 12, 8000 Brugge; tel. 050-44 87 64; fax 050-33 54 89; e-mail: volkskundemuseum@brugge.be; <http://www.brugge.be/musea>).

Openingsuren: elke dag van 9.30u tot 17u; gesloten op maandag (behalve op Paas- en Pinkstermaandag), O.-L.-H.-Hemelvaart namiddag, 25 december en 1 januari.

Het Museum voor de Oudere Technieken in Grimbergen (MOT)

Guldendal 20, 1850 Grimbergen (tel. 02-270 81 11; fax 02-270 09 83; e-mail: info@mot.be; <http://www.mot.be>).

Openingsuren: afdeling Guldendal elke werkdag van 9u tot 17u; afdelingen Guldendal, Liermolen en Tommenmolen weekends en feestdagen van april tot en met september van 14u tot 18u. Gesloten tussen Kerst en Nieuwjaar.

Het Volkskundemuseum in Antwerpen

Gildekamersstraat 2-6 (achter het stadhuis), 2000 Antwerpen (tel.: 03-220 86 66; fax 03-220 83 68; e-mail: volkskunde.museum@stad.antwerpen.be; <http://museum.antwerpen.be/volkskunde>).

Openingsuren: elke dag van 10u tot 17u.

Gesloten op maandag (behalve Paas- en Pinkstermaandag). Gesloten op 1 en 2 januari, 1 mei, Hemelvaartsdag, 1 en 2 november, 25 en 26 december.